

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
ISTORIJOS KATEDRA

GIEDRIUS BARTAŠEVIČIUS

Kultūros studijų
II kurso studentas

**TATUIRAVIMOSI KULTŪRINIS REIŠKINYS LIETUVOJE:
ĮVAIROVĖ IR VARTOTOJIŠKUMAS**

Magistro darbas

Darbo vadovas: prof. dr. G. Mažeikis

Darbas originalus – Giedrius Bartaševičius (.....)

Šiauliai,
2014

SANTRAUKA

Šio darbo tikslas yra išnagrinėti tatuiravimosi kultūrinį reiškinį Lietuvoje. Analizuojamos tatuiruotės sąsajos su: ritualinėmis praktikomis, populiariąja kultūra, subkultūra, menu, kūno politika, vartotojiškumu. Darbe naudojamosi M. Featherstone'o (2000), T. Sieberso (2000), M. DeMello (2000), J. Rusho (2005) ir kitų darbai, siekiant nustatyti konstruktyvų, kūrybišką požiūrį į tatuiruotes. Taip pat remiamasi kritines teorijas pateikusiais autoriais (T. Adorno, M. Horkheimeriu, Z. Baumanu, M. Foucault, J. Baudrillardu), nustatant šio reiškinio ryšį su kūno politika, vartotojiškumu. Darbe naudotas kokybinis tyrimas atskleidė tatuiravimosi daugialypumą. Kūno žymėjimas permanentiniais piešiniais globalios kultūrinės ekonomikos sąlygomis prarado pirminę sakralinių ritualų prasmę, tačiau įgavo naujas reikšmes.

Interviu analizės duomenys atskleidė, jog Lietuvoje vis dar tebevyksta tatuiruotės reintegracijos procesas. Nyksta įsisenėję stereotipai (tatuiruotė kaip marginalus, deviantinis reiškinys), tatuiravimasis vis dažniau traktuojamas kaip meno forma, alternatyva dominuojančiai grožio standartizacijai, rezistencijos būdas prieš disciplinarinius visuomenės mechanizmus. Didžiausią įtaką šiai reintegracijai turėjo populiarioji kultūra. Viena vertus, tai įgalino naujų reikšmių sklaidą, platesnį reiškinio suvokimą. Kita vertus, paplito vartotojiškas požiūris į kūno modifikacijas. Tai siejama su klientų poreikiais – pastarieji renkasi nekūrybiškas tatuiruotes, masiškai reprodukuojamus simbolius, nesuteikia gilesnės reikšmės atlikimo procedūrai.

Lietuvoje tatuiravimo paslaugos sparčiai plečiasi, daugėja profesionalių meistrų, atsiranda nauji stiliai bei žanrai, vyksta eksperimentacija. Tyrimas parodė, jog tam didelės įtakos turi tatuiruotojų vertybinės nuostatos. Pastarieji ugdo klientų kultūrinę kompetenciją, nuolat konsultuoja bei pataria, atlieka autentiškus darbus. Išsiaiškinta, jog Lietuvoje plačiau pasklidęs konstruktyvus požiūris į tatuiruotę, pabrėžiant kūrybiškumą, kritinį mastymą, kultūrinę įvairovę.

SUMMARY

The main goal of this work is to research the cultural phenomenon of tattooing in Lithuania. Correlations between tattoos and ritual practices, popular culture, subculture, art, body politics, consumerism, are analyzed. The study uses works by M. Featherstone (2000), T. Siebers (2000), M. DeMello (2000), J. Rush (2005) and others in order to establish a constructive, creative approach to tattoos. It also reveals the critical point of view expressed by T. Adorno, M. Horkheimer, Z. Bauman, M. Foucault, and J. Baudrillard. The work used qualitative research data which discovered multiplicity of tattoo meanings. In conditions of global cultural economy, permanent body marking has lost its primary sacred significance, but took on new meanings.

Interview analysis revealed that Lithuania is still ongoing a tattoo reintegration process. The deep-rooted stereotypes (the tattoo as a marginal, deviant phenomenon) are blurring, and tattooing is increasingly seen as an art form, an alternative to the dominant beauty standardization or method of resistance against the disciplinary mechanisms of society. Popular culture had greatest impact on this reintegration. On the one hand, this enabled the spread of new meanings, a broader understanding of body modifications. On the other hand, the consumption of tattoos has become a mass consumer phenomenon. It is associated with the customers' needs - they prefer uncreative tattoos, massively reproducible symbols, do not give a deeper meaning to the procedure of tattooing.

Tattooing services in Lithuania are expanding rapidly, the number of professional artists is increasing, and new styles and genres emerge. According to qualitative research, this depends on the tattooists themselves. They develop the clients' cultural competence, continuously consult and advise, perform authentic works. This work concludes that the constructive approach to tattoos is spreading widely in Lithuania, emphasizing creativity, critical thinking, cultural diversity.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. TATUIRUOTĖS TIPOLOGIJA IR ISTORIJA	10
1.1. Tatuiruotės istorija.....	11
1.2. Sakralinė - ritualinė tatuiruotė	14
1.2.1. Maoriai šiandien	16
1.2.2. Tyrimo diskusija.....	17
1.3. Pasaulietinė - ritualinė tatuiruotė.....	20
1.3.1. Tyrimo diskusija.....	22
1.4. Popkultūrinė tatuiruotė	24
1.4.1. Tyrimo diskusija.....	27
1.5. Kontrkultūrinė (subkultūrinė) tatuiruotė. Modernus primityvizmas	30
1.5.1. Modernaus primityvizmo raida	31
1.5.2. Tyrimo diskusija.....	33
1.6. Meninė tatuiruotė.....	35
1.6.1. Tyrimo diskusija.....	37
2. KŪNO MODIFIKAVIMO REIKŠMĖ ŠIUOLAIKINĖJE VISUOMENĖJE	40
2.1. Kūnas kaip objektas.....	42
2.1.1. Tyrimo diskusija	43
2.2. Kūno politika	44
2.2.1. Tyrimo diskusija.....	47
3. TATUIRUOTĖ KAIP VARTOJIMO OBJEKTAS	50
3.1. Tyrimo diskusija	52
IŠVADOS.....	56
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	59
PRIEDAI	64
1 priedas. Interviu su Simona iš studijos „Totemas tattoo“ (Šiauliai).....	65
2 priedas. Interviu su Maksu iš studijos „Maks tattoo art“ (Kaunas).....	70
3 priedas. Interviu su Renaldu iš studijos „Drakono ženklas“ (Vilnius).....	74
4 priedas. Interviu su Ernestu iš studijos „Super 7 tattoo“ (Vilnius).....	79
5 priedas. Interviu su Giedriumi iš studijos „Angis tattoo“ (Vilnius).....	83
6 priedas. Interviu su Tomu iš studijos „Tomas tattoo“ (Panevėžys).....	89

ĮVADAS

Darbo aktualumas. Šiandien vizuališkumas užima ypatingą vietą gyvenime. Ši komunikacijos terpė skirta nuolat žadinti budrumą, sutelkti dėmesį, perduoti žinią apie naują prekę ar paslaugą. Mūsų kūnai taip pat priklauso šiai sferai, todėl analogiškai atlieka mediumo funkciją, pasakoja gyvenimo naratyvus, žymi asmens kultūrinę, socialinę padėtį. Vis dažniau gatvėje sutinkamas ar be perstojo medijų eskaluojamas tatuiruotas kūnas kelia susidomėjimą bei verčia apie tai susimąstyti.

Be komunikacijos ir jos priemonių nesklinda žinios, nekuriamos naujos reikšmės, ženklai, prasmės. Ir čia svarbią vietą užima būtent nenatūralios, sintetinės (šiuo atveju odoje įrėžtos) ženklinės sistemos, kurių žinojimas tampa būtinas norint gebėti orientuotis aplinkoje. Visą šį procesą palaiko masinės komunikacijos priemonės, kurios padeda kurtis ir plisti naujoms prasmėms ir niveliuoja įvairovę į vienovę, t.y. verčia priimti ir naudotis tas pačias reikšmes vis daugiau individų. Kyla klausimas, kokią funkciją šiandien atlieka tatuiruotė Lietuvos kultūrinėje erdvėje?

Tatuiravimas tampa vis intensyviau besiplečiančia kūrybinių industrijų dalimi. Ši sritis yra viena iš sparčiausiai augančių paslaugų sektorių daugelyje valstybių (JAV, Vokietija, D. Britanija, Nyderlandai), nepaisant savo specifiškumo (permanentiškumas), tatuiravimas (kaip paslaugų teikimas) paplito globaliu mastu. Tatuiruotės vis dažniau naudojamos reklamos tikslams. Už atlygį darbuotojai tatuiruojasi įmonių logotipus matomose kūno vietose¹, todėl globalaus kapitalizmo sąlygomis šis reiškinys tampa kontroversiškas. Kaip ši praktika adaptavosi Lietuvos kultūrinėje erdvėje, kaip joje (ne)atsispindi vartotojiškumo aspektas ir koks jos santykis su pop kultūra, subkultūromis, meno pasauliu, ritualinėmis praktikomis ar kūno politika?

Kūno tatuiravimas Lietuvos Respublikos įstatymuose nėra nurodomas kaip meninė ar kūrybinė veikla, o kaip grožio paslaugų teikimas, reglamentuojamas visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo (Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas, Nr. IX-886 Nr. IX-1067). Tokia traktuotė suponuoja dviprasmišką šio reiškinio suvokimą. Kyla klausimas, ar tai tik dar viena vartojimo forma, ar asmens individuacijos ir kultūrinės identifikacijos apraiška?

Šiuo darbu norima iširti situaciją Lietuvoje nuo XXI a. pradžios (t.y. nuo 2000 metų), nes tik šiuo laikotarpiu įsikūrė ir plėtojosi pirmieji tatuiravimo salonai, ši praktika tapo kūrybinių industrijų dalimi, taip pat pradėta suvokti kur kas plačiau, ne tik kriminalinio pasaulio rėmuose. Šis tyrimas svarbus, nes gali atskleisti visuomenėje vykstančius vertybinius bei kultūrinius pokyčius, identifikuoti vartotojiškumo ir suvienodėjimo sklaidą ar atvirksčiai – kultūrinę įvairovę.

¹ Straipsnis žinių portale „Delfi“ „Išsitatuiruok įmonės logotipą – bus didesnė alga!“. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/world/issitatuiruok-imonės-logotipa-bus-didesne-alga.d?id=61289729>>.

Temos iširtumas. Akademinėje sferoje tatuiravimo tema vis dar įgauna savo reikšmę bei populiarumą. Galima išskirti kultūros antropologės M. DeMello darbus: „Bodies of Inscription: A Cultural History of the Modern Tattoo Community“ (2000); „The Encyclopedia of Body Adornment“ (2007); „Body Studies: An Introduction“ (2014), daugiausia domėtasi kūno modeliavimu ir modifikavimu, šių praktikų kultūrinėmis reikšmėmis, taip pat tatuiravimo modernioje visuomenėje apraiškomis. Kultūros teoretikas, Londono Goldsmiths universiteto profesorius M. Featherstone'as taip pat plačiai tyrinėjo šiuolaikinę kūno puošybą bei vartotojišką kultūrą („The Body: Social Process and Cultural Theory“ (1991); „Consumer Culture and Postmodernism“ (2007); „Body Modification“ (2000)).

Reikia paminėti: C. Sandersą (1989); J. Watsoną (1989); B. Wegenstein (2006); J. Rushą (2005); M. Atkinsoną (2003), tyrinėjusius tatuiruotes spiritualiniu, meniniu, kultūriniu, istoriniu bei vartotojiškumo aspektais, tačiau aiškiai pasigendama tokio pobūdžio akademinų darbų Lietuvoje. Kūno tematika kultūrinėje bei sociologinėje plotmėje gan plačiai domėjosi A. Tereškinas („Esė apie skirtingus kūnus“ (2007); „Vyrų pasaulis: vyrai ir žaizdos vyriškumas Lietuvoje“ (2011); „Kūno žymės: seksualumas, identitetas, erdvė Lietuvos kultūroje“ (2001)). Kūnas semiotinėje plotmėje aptartas N. Keršytės sudarytame straipsnių rinkinyje - „Kūno raiška šiuolaikiniame socialiniame diskurse“ (2007). Kūno kaita postmodernioje visuomenėje domėjosi J. Černevičiūtė. Jos straipsniai: „Kūnas vartojimo kultūroje: postmodernizmas, vartojimas, kūnas, kaip prekė“; „Vartojimas, identitetas ir gyvenimo stilius“. Iš filosofinės antropologijos perspektyvos tatuiravimąsi šiek tiek aptarinėjo G. Mažeikis, monografijoje – „Filosofinės antropologijos pragmatika ir analitika“ (2005). Plačiau tatuiruotė iki šiol Lietuvoje nebuvo tyrinėta. Menkas susidomėjimas šiuo kultūriniu reiškiniu inspiruoja atlikti tokio pobūdžio tyrimą, juolab kad nuolat daugėja spaudos publikacijų šia tema, kuriamos laidos¹, vyksta tarptautinės konvencijos („Vilnius tattoo convention“; „Memel tattoo convention“), rengiami festivaliai.

Tyrimo objektas. Tatuiravimosi kultūrinis reiškinytis Lietuvoje.

Tyrimo ontologija. Istorijos eigoje, kintant minties raidai, kito ir požiūris į kūną, todėl atsirado nauji motyvai bei puošybos būdai. Ypatinga priešprieša išryškėjo išgalint vartotojiškai visuomenei ir populiariajai kultūrai. Tuomet ritualinę kūno žymėjimo svarbą pakeitė mažiau turiningas vartojimo poreikis ar savęs įtvirtinimo visuomenėje siekis. Norint kiek plačiau apžvelgti šį reiškinį šiuolaikinėje visuomenėje tenka neišvengiamai susidurti su pop kultūra, vartotojiškumu, kūno politika. Šiame tyrime bus remiamasi analitines bei kritines teorijas pateikusiais autoriais – T. Adorno, M. Horkheimeriu (ir bendrai „Frankfurto mokykla“), Z. Baumanu, M. Foucault -

¹ „Rašalo istorijos“. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/video/filmai/rasalo-istorijos/>>.

atskleidžiant vartotojiškumo bei kūnų manipuliavimo aspektą. Šiomis teorinėmis prielaidomis siekiama patvirtinti ar paneigti tatuiruotės kaip vartojimo objekto aktualumą.

Kita pozicija remiasi tatuiruotės, kaip integralaus kultūrinio darinio pagrindimu, pažymint vis dar galiojančią ritualinę funkciją, meninę svarbą, subkultūros susikūrimą (Featherstone (2000); Siebers (2000); DeMello (2000)), taip pat pateikiant konstruktyviąją pop kultūros aiškinimo tradiciją (Storey (2011); Fiske (2008); Gans (1999)). Šiuo požiūriu tatuiravimasis traktuojamas kaip rezistencijos esamai normalizuojančiai, homogeniškai kultūrinei aplinkai priemonė, saviraiškos būdas. Šia paradigma bandoma pagrįsti ar paneigti tatuiravimosi Lietuvoje simbolinę, ritualinę, kūrybinę svarbą.

Tyrimo (probleminiai) klausimai:

1. Ar Lietuvoje tatuiruotė tapusi kūrybinių industrijų dalimi tuo pačiu tapo ir vartojimo objektu, ar turi gilesnę reikšmę ir svarbą individuacijai, kūrybinei ar ritualinei patirčiai?
2. Kokia pop kultūros įtaka tatuiruojantiems ir besitatuiruojantiems, kaip veikia jų motyvaciją bei požiūrį į tatuiruotes?
3. Kokios vertybinės nuostatos būdingos tatuiruotojams šiandien Lietuvoje?

Tyrimo tikslas - atskleisti Lietuvoje teikiančių tatuiravimo paslaugas asmenų patirtis ir išsiaiškinti kokias kultūrinės funkcijas šiandien atlieka tatuiruotė.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti tatuiruočių tipologiją.
2. Atskleisti tatuiruotojų vertybines nuostatas: vartotojišką ar konstruktyvų, kūrybišką požiūrį į tatuiruotes.
3. Atskleisti tatuiravimosi reiškinių Lietuvoje sąsajas su ritualinėmis praktikomis, populiariąja kultūra, subkultūra, menu, kūno politika.

Hipotezė. Tikėtina, kad Lietuvoje tatuiravimo paslaugos atliekamos vadovaujantis vartotojiškumo principais: dažniau traktuojant tai kaip grožio paslaugų suteikimą, nei saviraiškos, tapatybės formavimą, kultūrinę identifikaciją ar meno išraišką.

Tyrimo metodologija. Tyrimo metodologija grindžiama tyrimo ontologijoje išdėstytais teorinėmis prielaidomis. Tatuiravimosi reiškinys negali būti visiškai ir iki galo suprastas, kadangi kintant kultūrinei aplinkai, keičiasi ir suvokimai: požiūris į kūną, į „kitą“ (individa, bendruomenę). Šiame darbe tatuiravimasis apžvelgiamas iš kelių skirtingų idėjinių perspektyvų: kaip sakraliniai, pasaulietiniai ritualai, kaip biopolitinių galių įtakos sfera ar vartojimo objektas ir kaip pasipriešinimo galimybė. Nors šios idėjos nėra griežtai hierarchizuojamos laiko atžvilgiu, tačiau galima laikytis tam tikros chronologijos ir jas pateikti kaip istoriškai kintančias.

Darbo tikslas nėra aprašyti viso tatuiruočių verslo, tačiau atskleisti tatuiruotės kultūrinės reikšmės bei funkcijas remiantis konkrečiomis teorinėmis priegomis. Tyrimo atsakymai nebus

išdėstyti vienoje vietoje, o pateikti atskiruose skirsniuose. Kiekviename poskyryje – skirsnis „tyrimo diskusija“. Siekiant nustatyti esamą tatuiravimosi situaciją Lietuvoje, pasirinktas pusiau struktūruoto interviu metodas. Duomenų rinkimas atliktas keturiuose didžiausiuose Lietuvos miestuose. Tyrimo metu apklausti 6 tatuiruotojai: Simona iš studijos „Totemas tattoo“ (Šiauliai), Tomas iš studijos „Tomas tattoo“ (Panevėžys), Maksas iš studijos „Maks tattoo art“ (Kaunas), Ernestas iš studijos „Super 7 tattoo“ (Vilnius), Giedrius iš studijos „Angis tattoo“ (Vilnius), Renaldas iš studijos „Drakono ženklas“ (Vilnius).

Atliekama duomenų diskurso analizė leidžia nustatyti, kaip ši kūno modifikavimo praktika integravosi bei adaptavosi Lietuvos kultūrinėje erdvėje. Šiais metodais plačiai apžvelgiama tatuiruočių tipologija, aprėpiamos visos teorinės prieigos, atskleidžiamas tatuiruotojų požiūris bei vertybės, nustatoma šalyje esanti situacija.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros analitinė – aprašomoji analizė. Leidžia susipažinti su jau atliktais tyrimais šioje sferoje bei pasirinkti tinkamą prieigą tiriant tatuiravimą Lietuvoje.

2. Pusiau struktūruotas interviu. Apklausiami 6 tatuiruočių studijų meistrai skirtinguose Lietuvos miestuose. Šis interviu metodas leidžia laisviau plėtotis pokalbiui, nenukrypstant nuo pagrindinės tyrimo temos. Tokiu būdu tyrimo dalyviai gali lengviau perteikti savo patirtis.

3. Epistemologinė tyrimo prieiga – diskurso analizė. Tokia tyrimo metodika leidžia geriau suprasti tyrimo dalyvių poziciją, jų asmenines patirtis, įsigilinti į patį reiškinį, atskleisti įvairius požiūrio taškus.

Tyrimo imtis. Naudojamos tokios tyrimo atrankos strategijos: patvirtinančių / nepatvirtinančių atvejų ir homogeninė atranka. Jos pasirinktos todėl, jog siekiama giliai suprasti ir aprašyti tatuiravimosi kultūrinį fenomeną, pasitelkiant ekspertų šioje srityje specifinį žinojimą. Taip pat siekiama paremti, praturtinti, pagilinti duomenis, pateikti alternatyvius paaiškinimus.

Tatuiruočių meistrai apklausiami todėl, kad jie gali atskleisti kokios apskritai tendencijos šiuo metu vyrauja: kokie klientai, ką jie renkasi, ką vertina, kokias tatuiruotes darosi, kokią įtaką besitatuiruojančių pasirinkimams turi pop kultūra, masinės medijos. Tai labai svarbu, nes ekspertai gali išsakyti tiek savo patyrimus, tiek klientų poziciją bei atskleisti bendrą šios kūno modifikavimo praktikos padėtį Lietuvoje.

Tyrimo laikas: pusiau struktūruoti interviu atlikti 2014 metų sausio- kovo mėnesiais.

Tyrimo etika. Tyrėjo vaidmuo tyrime taip pat reikšmingas, kadangi aktualu ne tik užfiksuoti tam tikrą informaciją, bet ir suprasti patį tatuiravimosi fenomeną, įsigilinti į žmonių patirtis, jų asmenines nuostatas. Todėl privalu išlikti objektyviam ir nepakenkti pašnekovams. Svarbu įtraukti tyrimo dalyvius į patį tyrimo procesą bei kurti žinias kartu, atsisakant „žinovo“ pozicijos.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro turinys, įvadas, mokslinės literatūros analizė, tyrimo rezultatų pristatymas ir analizė, išvados, literatūros sąrašas, santraukos lietuvių bei anglų kalbomis, priedai.

1. TATUIRUOTĖS TIPOLOGIJA IR ISTORIJA

Tatuiruotės įgyją reikšmes tik konkrečioje socialinėje, kultūrinėje aplinkoje. Tai ypatingą santykį su kūnu žyminti praktika, kurios suvokimas kontekstualus. Šio reiškinio tipologija apima ne tik simbolikos ar atvaizdo svarbą, bet ir atlikimo procesą. Ilgalaikė kūno modifikacija, lydima skausmingos procedūros, įvairiais istorijos periodais, atliko ritualinę funkciją. Šis fenomenas daugiausiai tyrinėtas Polinezijos salų vietinių gyventojų kultūroje, kur sakralizuota tatuiruotė turėjo savotišką medijumą paskirtį – žymėjo socialinį rangą, santykį su aukštesnėmis galiomis ar priklausymą bendruomenei. Svarbu tai, jog šios reikšmės aktualios ir šiandien. Išlikusi tradicija palaiko šį semantinį diskursą, kuris suteikia tatuiruotei sakralinių ritualų statusą.

Šiuolaikinėje visuomenėje labiau paplitę desakralizuoti ritualai, kurie neretai tampa labai asmeniškai bei reikšmingi tik konkrečiam individui. Tatuiravimasis tampa perėjimu į kitą asmenybės stadiją, pažymint pilnametystę, priklausymą socialinei grupei, kultūrinei aplinkai ar kitus svarbius gyvenimo pokyčius, tokiu būdu legitimuojant savo naująjį statusą. Tereškinas teigia, jog „kūno žymės – apgamai, randai, tatuiruotės, spuogai, raukšlės – gali tapti naratyvu, kurį kas nors perskaitys. Semiotiniuose kūno perskaitymuose susikerta daugybė psichinių, seksualinių, socialinių ir politinių kodų. Kūnų įkodavimas ir iškodavimas liudija, kad jie – ne tik vieta, kurioje patiriame ir gyvename, bet ir mūsų patirčių bei istorijos kūrinys“ (Tereškinas, 2001: 10). Kitas svarbus aspektas, kuris bus aptarinėjamas šiame darbe, yra pasaulietiniai ritualai.

Reikšmingas ne tik pats tatuiravimosi procesas, bet ir vizualioji šio reiškinio pusė. Todėl tatuiruotė šiandien tyrinėjama ir kaip meno forma (Atkinson, 2003; Kosut, 2013). Tai rodo pakitusį visuomenės požiūrį, žymi savotišką kūno modifikacijos institucionalizaciją. Pripažinimas bei vertės suteikimas, leidžia toliau vystytis šiai veiklai. Svarbu nustatyti ar tatuiravimasis pripažįstamas kaip meno forma Lietuvoje.

Kita šio fenomeno traktuotė remiasi idėja, jog tai neatsiejama populiariosios kultūros dalis. Visa tai įgalino globalios rinkos bei masinių medijų įsigalėjimas. Nėra vieningos pop kultūros tyrinėjimo tradicijos, egzistuoja bent dvi poleminės kryptys. Todėl šiame darbe bus remiamasi šiais autoriais: J. Fiske, H. Gansu, J. Storey, kurie pripažino vartotojų autonomiją, gebėjimą priešintis galios santykiams. Pop kultūros kuriami vaizdiniai nebūtinai žymi suvienodėjimą ar vartotojišką santykį su pasauliu, bet priešingai - rodo progresyvumo sklaidą. Todėl tatuiruotė (įprastai vaizduojama ant įžymybių kūnų) gali tapti saviraiškos priemone daugybei šiais kultūriniais klodais besinaudojančių individų.

Tatuiravimasis tai ne tik pripažinimo ar populiarumo išraiška, bet ir rezistencija, kova prieš normalizuojančias taisykles. Šią idėją pirmieji paskleidė, savaip kūno modifikacijas suvokiantys, „modernaus primityvizmo“ šalininkai. Pastarieji atsisako paklusti esamoms disciplinarinėms

institucijoms, joms priešinasi ir modifikuodami savo kūnus susigražina kontrolę. Ši kontrkultūra skleidžia kitokį požiūrį į tatuiruotes – puošia neįprastas kūno vietas (galvos sritį, rankas, neretai visą kūną), pasižymi originaliais bei kūrybiškais saviraiškos metodais, kurie labai skiriasi nuo populiariojoje kultūroje išsivyravusių puošybos būdų.

Dar kita tatuiruotės aiškinimo paradigma remiasi vartotojiškos visuomenės bei biopolitinių galių įsitvirtinimu. Visa kultūros industrija, platinanti homogeniškus ir normalizuotus kūno vaizdinius, veikia taip, kad neatitinkantys idealizuoto regimumo standarto yra marginalizuojami. Suprekintas kūnas turi atitikti tam tikrus kultūrinius (seksualumo, estetiškumo) bruožus, tai kūnas, kuriuo gėrimasi, puikuojamasi. Z. Baumanas teigia, jog „nepadailintas, ne-re-formuotas ir neapdorotas kūnas yra tai, ko reikėtų gėdytis: negražus pažiūrėti, visuomet tobulintinas, o visų blogiausia – tai nesėkmingo pareigos atlikimo ir „savojo Aš“ netinkamumo, nemokšiško, nepajėgumo ir skurdumo gyvas liudijimas“ (Bauman, 2011: 112). Šiuo požiūriu nekūrybiškos, „šabloninės“ tatuiruotės žymi priklausymą bei lojalumą vartotojiškam būviui, įtvirtina savęs tobulinimo bei „pasižymėjimo“ būtinybę, nesuteikiant tam gilesnės kultūrinės reikšmės.

Plačiai paplitusi kūno puošyba yra viena iš ryškiausių šiuolaikinės visuomenės socialinių, meninių, pasaulėžiūros išraiškos sferų. Šio fenomeno negalima priskirti tik vienai iš šių kategorijų, todėl svarbu apžvelgti kuo daugiau kūno žymėjimo genezės išdavų. Šiandien galime kalbėti apie pripažinimo, priklausymo tam tikrai grupei, individualumo, rezistencijos bei politinius ar ekonominius motyvus, tačiau labai svarbus ir istorinis kontekstas, kuris atskleidžia komplikuotą kūno ir pasaulio santykį.

1.1. Tatuiruotės istorija

Tatuiravimo istorijos pradžia datuojama labai anksti. Azijoje rastos 4-3 šimtmečio pr.m.e. mumijos rodo, jog tatuiruotės galėjo būti daromos ritualiniais tikslais (Pankova, 2013). Taip pat archeologai randa kur kas senesnių įrankių, pagamintų iš medžio ar žuvies kaulų, galimai skirtų tatuiravimui (Péquart, 1962). Šis kūno modifikavimo būdas iš Azijos regiono sklido po visą pasaulį, kiekvienoje kultūrinėje terpėje įgaudamas vis naujas išraiškos formas. Aktualu plačiau apžvelgti tatuiravimo Vakarų kultūroje istorinę plotmę.

Graikai tatuiravimo praktiką perėmė iš persų, kurie tokiu būdu žymėjo vergus ir karo belaisvius, kartais taip buvo perduodama ir slapta informacija. Kaip ir persai, graikai tatuiravimą suvokė kaip primityvumo išraišką ir todėl ši praktika negalėjo adaptuotis teigiama prasme (Caplan, 2000). Herodotas pirmasis vartojo sąvoką „stigma(ta)“ apibūdinant tatuiruotę kaip žymę. C. P. Jonesas pabrėžia, jog taip pat ir kiti graikų rašytojai minėjo tatuiravimą kaip bausmės elementą (Jones, 2000: 1-17). Buvo teigiama, jog plėšikų nusikaltimai turėtų būti pažymėti ant pastarųjų kūnų. Ši neigiama tatuiravimo konotacija buvo paplitusi įvairiais istoriniais periodais, net ir modernioje visuomenėje.

Pavyzdžiui, naciai žydus ar nusikaltėlius tatuiravo identifikavimo numeriais, o šiandien kaliniai, visame pasaulyje, patys tatuiruojasi taip kurdami naujus diskursus, socialinius darinius ar net tradicijas.

Žymėjimo kaip bausmės elementas buvo aktualus ir romėnų laikas. Šiuo laikotarpiu rašytojai, filosofai taip pat minėjo tatuiruotes kaip stigmatas. Vėliau krikščionys, kurie buvo tatuiruojami romėnų valdžios, tapo herojiškais drąsos ir atsidavimo simboliais. Taip žymėjimas, kaip bausmė, buvo naujai interpretuotas ir suvokiamas kaip atsidavimo Dievui, šlovės bei pagarbos išraiška (Caplan, 2000: 22-30).

„Konstantinas I, pirmas krikščionis Romos imperatorius, uždraudė tatuiruoti veidą 4-to šimtmečio pradžioje, nes tai galėjo būti interpretuojama kaip nepagarba Dievui“ (Green, 2003: xi). Žydų įtakai keičiant romėnų valdymą, tatuiravimas tapo nebe toks dažnas reiškinys. 487 metais popiežius Adrijanas galutinai uždraudė tatuiravimą, tačiau ši praktika visiškai neišnyko ir ankstyvaisiais viduramžiais (Levy, 2009). Piligrimai darydavosi tatuiruotes, kad įamžintų savo tikėjimą ir atsidavimą religijos sklandai. Dėl plintančio niekinamo požiūrio į šį reiškinį, kūno tatuiravimas Vakarų kultūroje tapo beveik neįpraktikuojamas iki XVIII a. (Green, 2003). Reikia pabrėžti, jog kituose regionuose (ypač Azijoje) šis kultūrinis fenomenas klestėjo bei buvo ypatingai svarbus vietinių gyventojų pasaulėžiūrai.

Kolonializmo laikais tatuiravimas vėl grįžo į vakariečių sąmonę, kai 1769 m. Jamesas Cookas tyrinėjęs Taitį susipažino su čiabuvių papročiais. Būtent jūreiviai tiesiogiai tarpininkavo tatuiruočių integracijai į Vakarų kultūrą. T. Green teigia, jog: „iš 1769-jų metų kapitono Jameso Cooko ekspedicijos, į pietines Ramiojo vandenyno salas užrašų, žinoma, kad taitiškas žodis „tatau“ reiškia – žymėti“ (Green, 2003: x). J. Cookas buvo pirmasis vakarietis naudojęs vietinių sąvoką, nurodančią kūno žymes. Keičiantis požiūriui į tenyškščius gyventojus (suvokiant juos kiek plačiau nei laukinius) bei vis populiarėjant įvairioms ekspedicijoms, pamažu kito ir supratimas apie tatuiravimąsi. Šis kūno modifikavimo būdas tapo praktikuojamas aukštuomenės narių bei vėliau paplito ir tarp darbininkų klasės atstovų, kurie žavėjosi jūreivystės romantinėmis idėjomis (Atkinson, 2003).

Pirmoje XX a. pusėje susižavėjimas gentinių bendruomenių narių puoštais kūnais transformavosi į cirko karnavalus ir įvairius pasirodymus, kurių metu kaip eksponatai pasirodydavo tatuiruoti vyrai ir moterys. Toks populiarumas lėmė sėkmingą tatuiruotės integraciją į Vakarų kultūrą, tačiau taipogi skatino visuomenę marginalizuoti šią kūno modifikavimo praktiką bei suteikti neigiamą konotaciją. Minėtai integracijai didelės reikšmės turėjo 1891m. S. O’Riley’io išrasta elektrinė tatuiravimo priemonė („tattaugraph“), kuri sąlygojo mažiau skausmingą, labiau patikimą ir prieinamą būdą pasidaryti tatuiruotę (Levy, 2009). Dėka šio išradimo kūno puošyba susidomėjo ir JAV aukštuomenė, kurios nariai labiau siekė sužavėti ar pasididžiuoti, skirtingai nei vidurinioji klasė, su polinkiu išreikšti save ar savo poziciją (DeMello, 2000).

Tarpukario metu užplūdus patriotizmo bangai imta ant kūno vaizduoti tautinius devizus, taip pat paplito tatuiravimo stilius, dabar daugelio meistrų vadinamas - „old school“. Šios klasikinės tatuiruotės buvo universalios, tikslingos, lengvai atpažįstamos ir suprantamos, tarsi prarado pirminę savo paskirtį. Šio kūno puošybos būdo populiarumas lėmė platesnį jo suvokimą, pastarasis pradėtas traktuoti kaip grožio procedūra ar praktinė priemonė maskuoti kūno netobulumus.

Patriotizmo atslūgimas, XX a. antroje pusėje, lėmė ir tatuiravimosi poreikio mažėjimą, tad šis reiškinys tapo labiau priimtinas įvairioms deviantinėms visuomenės grupėms - subkultūroms ar nusikaltėliams. M. DeMello (2000) apibūdina šį periodą kaip atspindintį valstybinių institucijų disciplinarinį pobūdį, kuomet teisinėmis priemonėmis buvo reguliuojamos priimtinos ir nepriimtinos saviraiškos formos.

Ypač didelę reikšmę ši kūno modifikavimo praktika turėjo Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos teritorijoje. Kaliniai simbolinėmis reikšmėmis žymėdavo nusikaltimų charakteristikas ar hierarchinį rangą. Tokiu būdu tatuiruotė tapo išskirtinai konkrečios socialinės grupės dalimi bei įgijo neigiamą atspalvį visuomenėje (Baldayev, 2006). Svarbu tai, jog tatuiruoto kūno kultūra iki XX a. septinto dešimtmečio buvo išskirtinai maskulinistinė (DeMello 2000).

Modernaus tatuiravimo pradininku laikomas N. K. Collinsas, geriau žinomas kaip jūreivis Jerry'is, jis norėjo pakeisti nusistovėjusį Vakarietišku tatuiruočių šiurkštų ir primityvų stilių, todėl pradėjo naudoti spalvas bei tatuiruoti daug kūrybiškesnius vaizdinius (Hardy, 1994). Svarbus buvo ir viso kūno kaip drobės suvokimas, kuris leido improvizuoti ir atskleisti menines galimybes.

Tatuiravimas kaip mada atsirado 6-7 dešimtmetyje JAV kartu su roko žvaigždėmis ir hipių judėjimu. Tatuiruotės, kaip vyraujančios tendencijos paplitimui reikšmės turėjo Lyle'as Tuttle'as, kuris rūpinosi sveikatos reglamentų atnaujinimu, kūrė žurnalus viduriniajai klasei, taip pat tatuiravo vaizdinius priimtinius ir moteriškai auditorijai (Jennings, 2002: 31). Kiek vėliau šios kūno puošybos populiarumas pasiekė ir Europos šalis. XX a. aštuntame, devintame dešimtmečiuose vyko lūžiai, kuomet vaizdiniai ant kūno atsikratė tabu, tapo atskira meno kryptimi, o taip pat ir neatsiejama populiariosios kultūros dalimi. Lietuvoje pirmajam tatuiruočių salonui oficialus leidimas buvo išduotas 1999 m., ši praktika valstybiniu mastu įteisinta 2002 m. (Dėl Lietuvos higienos normos HN 117: 2002 „Kirpyklos, kosmetikos ir tatuiruočių kabinetai, salonai. Įrengimo ir eksploatavimo taisyklės“ patvirtinimo).

Būtent populiarioji kultūra bei vartotojiškos visuomenės poreikiai integravo tatuiruotes į šiandieninio žmogaus sąmonę. Šitokia transformacija istorijos kontekste rodo, jog norint pažinti kūno tatuiravimo fenomeną tenka neišvengiamai gilintis į tatuiruotės sakralinę, ritualinę, meninę funkciją, vartotojišką visuomenę bei populiariąją kultūrą.

1.2. Sakralinė - ritualinė tatuiruotė

Tatuiravimosi proceso kaip ritualinio akto idėją ryškiausiai atskleidžia Naujosios Zelandijos maori genčių antropologiniai tyrinėjimai. Pastariesiems kūno tatuiravimas turėjo ypatingą reikšmę: žymėjo gentinį (socialinį) statusą; buvo būdas bendrauti su dvasių (protėvių) pasauliu; turėjo magines ir protekcines galias; nurodė patirtis ir svarbius pokyčius jų gyvenime; išreiškė individo seksualinį patrauklumą.

Tatuiruotės maoriams tai komunikacinė sistema, kultūrinis mediumas, per kurią identifikuojami ir integruojami genties nariai. Labai svarbu ir tai, jog tatuiravimas žymi pastarųjų individualumą ir unikalumą. Jie kūną traktuoja kaip simbolinę dimensiją, ištatuiruoti simboliai reikalingi ne vien pačiam individui, bet ir kitiems nariams. Tai žymi ryšį su: kitais; pačiu savimi; protėvių dvasiomis. Reikia pažymėti, jog kalbama apie maorių gentis nuo XV a. iki europiečių invazijos bei intervencijos į vietinių kultūrą XVIII a..

Tatuiravimo procesas maori gentyse glaudžiai susijęs su mitais, kuriais siekta paaiškinti pasaulio ir žmonijos kilmę (sukūrimą). Maorių mitologija stipriai įtakota Naujosios Zelandijos nepaliestos gamtos – tankių miškų, kalnų, vandenyno, kurie buvo jų pragyvenimo šaltinis ir namai. Svarbu tai, jog šios legendos glaudžiai susijusios su tatuiravimo menu („Tā moko“). Moko dizainas paprastai vaizduoja natūralius motyvus, kurie puošia savininką, suteikia jam jėgų ir garbę.

Nepaisant tam tikrų standartų, maori gentyse negalėjo būti dviejų individų su lygiai tokiais pat moko, kiekviena tatuiruotė - originali. Tatuiruotojas turėjo praleisti nemažai laiko kartu su konkrečiu asmeniu, kad perprastų jo/ jos charakterį, įsitikinimus, išigilintų į istoriją (praeities kartas). Maori gentyse tatuiruodavosi tiek vyrai, tiek moterys, tačiau skyrėsi kūno vietos, reikšmė bei raštai. Moterys paprastai tatuiruodavosi lūpas ir skruostus. Lūpos buvo dažomos mėlynai, nes ši spalva reprezentavo grožį, vaisingumą, pasiruošimą motinystei. Dėl iškęsto skausmo ir kraujavimo tatuiravimo procesas turėjo panašumų su gimdymu. Tai suteikdavo moteriai pagarbą bei nustatydavo jos statusą gentyje. Svarbu pabrėžti, jog moterys taip pat galėjo tapti tatuiruotojomis (Te Awekotuku, 2007).

Paprastai tatuiruotis galėjo tik fiziškai subrendę bendruomenės nariai. Tatuiravimo aktas žymėjo perėjimo fazę iš vaikystės į suaugusių pasaulį ir buvo labai reikšmingas įvykis kiekvieno individo raidoje. Procesas buvo atliekamas su specialiais kirstukais, kurie suardydavo odos paviršių, sukeldavo stiprų kraujavimą, tinimą. Tai buvo skausminga procedūra. Dėl šios priežasties tatuiravimo ritualas susidėdavo iš kelių etapų. Procesas vykdavo lauke, jo metu buvo atliekamos specialios dainos (waiata), kurios turėjo padėti iškęsti skausmą. Skirtingoms kūno vietoms ir raštams buvo naudojami skirtingi įrankiai bei spalvų pigmentai išgaunami maišant įvairius ingredientus (spygliuočių sakai, medžio anglis ir pan.) (Simmons, 1986).

Tatuiruotės darymo procesas buvo šventas ritualas su griežtomis taisyklėmis. Žaizdų gijimo laikotarpis galėjo užtrukti iki šešių mėnesių ir per visą šį periodą individai turėjo griežtai laikytis tam tikrų taisyklių, pavyzdžiui.: valgyti tik nurodytą maistą (jeigu tatuiruojama veido sritis, tuomet buvo maitinamasi skystu maistu); neleistas seksualinis kontaktas; tatuiruotasis kurį laiką negalėjo kalbėtis ar liesti kitų, taip pat negalėjo žiūrėti į savo atvaizdą (vandenyje, ar vėlesniais laikais veidrodyje). Šios sakralizuotos ritualinės normos buvo reikalingos ne tik sėkmingam tatuiruotės gijimui, bet ir kultūrinėms tradicijoms palaikyti (Pawlik, 2011).

Tatuiravimo procesas kaip ir pats individas bei tatuiruotoja(s) buvo laikomi „tapu“¹ t.y. garbingais ir šventais. Daugelio taisyklių turėjo laikytis tiek tatuiruojamas individas, tiek tatuiruotojas.

Antropologiniais tyrinėjimais atskleista (Simmons, 1986), jog ištatuiruotus tiesių linijų susikirtimus vėliau pakeitė nauji vingiuoti raštai, kurie žymėjo specifines individo charakteristikas, kiekviena kūno dalis turėjo atskirą reikšmę:

1. Nagakaipikirau (kaktos vidurys) - socialinis rangas
2. Ngunga (kaktos šonai) - socialinis rangas
3. Uirere (aplink akis) – konkrečios genties narystė
4. Uma (smilkiniai) - santuoka
5. Raurau (nosis) - vardas
6. Taiohou (skruostai) – pagrindinė veikla, darbas
7. Wairua (smakras) - siela, stiprumas ir mana²
8. Taitoto (lūpos) - socialinis rangas gimimo metu (Simmons, 1986: 131).

Pilnai ištatuiruotas veidas paprastai žymėjo lyderystę, taip puošdavosi labai svarbūs genties nariai ir vadai. Veidas daugelyje kultūrų laikomas bene svarbiausia kūno dalimi, atspindinti jausmų ir sielos savitumą. Neretai maoriai balzamuodavo vadų galvas bei jomis žavėdavosi taip išsaugodami jų maną.

Tatuiravimo ritualas pabrėžia kūno ir dvasios vienybę. Prieš europiečių invazijas maoriai atlikinėdavo ritualinius kanibalizmo aktus, tiek keršto motyvais, tiek manant, jog suvalgius kito kūną įgyjamos to individo galios bei savybės, kurias žymėdavo konkrečios tatuiruotės.

¹ Dažnai verčiama kaip neliečiamas, šventas ar tabu. Ši sąvoka determinuoja elgesį su kitais individais bei gamtos objektais. Tokiu būdu išsaugomi gamtiniai išteklių; protėvių perduotas kultūrinis paveldas. Sąvoka reprezentuoja gyvenimą, nemirtingumą ir vyriškąją pusę; priešingai nei sąvoka noa, kuri žymi moterišką jėgą, siejamą su mirtingumu (Te Awekotuku, 2007).

² Antgamtinė energija, galia, prestižas ar valdžia, suteikta dievų. Dėl šios antgamtinės energijos reikia kovoti, taip pat ją saugoti. Mana paprastai paveldima, tačiau ją galima prarasti netinkamai elgiantis, nesilaikant ritualinių, gentinių taisyklių (Te Awekotuku, 2007).

Maorių gentyse buvo draudžiamas atsitiktinis piešinio/simbolio pasirinkimas, kadangi tatuiruotė perduodavo svarbią informaciją apie devėtoją, jo bendruomenę, tradicijas bei kultūrą. Tokio griežto bendruomeninio determinizmo sąlygomis, pats tatuiravimosi fenomenas turėjo aiškias taisykles, žymėjo profaniškos bei sakralios erdvės balansą, atliko socialinio medijavimo funkcijas.

„Maorių tatuiravimo procesas tai sakralus aktas, per kurį pasireiškia individo valia, sąmonė, sielos būseną“ (Pawlik, 2011: 9). Vidinė tapatybė iškeliamą į paviršių t.y. įrežiama į odą. Tai apsivalymo ritualas, kuomet individai tampa „tapu“ ir turi izoliuotis nuo įprasto socialinio gyvenimo. Tai tapsmo ritualas, kuomet tatuiruotė suteikia statusą, pabrėžia naują fizinį, socialinį ir dvasinį raidos etapą.

J. A. Rushas teigia: „Skausmas ir kančia, nesvarbu savavališkas ar ne, naudojamas daugelyje tradicijų kaip apsivalymo forma, siekiant pasiruošti dvasiniam gyvenimui (...) skausmo ritualai (apipjaustymas, randų darymas, tatuiravimas) parodo individo, bendruomenės ir gamtos santykį, visu savo grožiu ir siaubu“ (Rush, 2005: viii). Patiriamas katarsis labai svarbus kiekvieno individo raidoje, reikalingas jų pilnai integracijai į bendruomenę, jos tradicijų bei normų įsisavinimui.

1.2.1. Maoriai šiandien

XX a. pradžioje, pradėjus nykti maorių tradicinei kultūrai, tatuiravimasis, kaip vienas iš svarbiausių jos elementų, įgavo skirtingas formas, prarado savo esmę bei tapo savotiška gaujų atributika. Tačiau nuo septintojo dešimtmečio, kartu su siekiu atgauti žemes, vietiniai gyventojai pradėjo atgaivinti tradicijas bei maorių etniškumą. Šis laikotarpis dar vadinamas „maorių renesansu“ (Te Ahukaramū, 2009).

Nuosavybės teisių gynimas, suteikė jiems naujos energijos ir ryžto tęsti protėvių tradicijas ir daugelis iš jų dabar ieško jėgų naujai pradžiai (atgimimui), atsigręžimui į praeitį, į savo šaknis (šeimą, gentį). Neatsiejamai nuo to stengiamasi išlaikyti ir „ta moko“ savitumą. Net masiškai paplitus elektrinėms tatuiravimo priemonėms, kai kurie maoriai vis dar naudoja senus metodus bei instrumentus. Maorių identitetas tai ne imitacija ar archaiška liekana, o tebevykstantis procesas, randantis savo vietą ir XXI amžiuje. Te Awekotuku teigia: „Ta moko maoriams šiandien yra kur kas daugiau nei mada ar lengvabūdiškas susižavėjimas. Tatuiravimas išreiškia tai, kas mes esame ir iš kur mes kilę. Tai nusako kokiais būdais ir ko mes siekiame. Taip yra ir bus visada, amžinai“ (Te Awekotuku, 1997: 114). Nuo kitų besitatuiruojančių maoriai išsiskiria ne tik vizualiai (gausiai ištatuiruota veido sritis, unikali piešinių stilistika), bet ir savitu šio reiškinio suvokimu, vis dar guviais sakraliniais ritualais bei tradicija.

Kitas svarbus aspektas yra pačių maorių įtaka tatuiravimo praktikai atsiradusiai skirtingose kultūrinėse aplinkose. Vakarų pasaulyje (taip pat ir Lietuvoje) plačiai paplitusi gentinė stilistika

nebetenka pirminės paskirties, tačiau įgyja naujas reikšmes (pabrėžia estetinį skonį, vyraujančias madas, susižavėjimą pirmykštėmis gentimis: jų narių narsumu, agresyvumu ir t.t.). Tatuiravimo ritualai, proceso sakralumas, kultūriniai kodai bei informacija perteikta simboliniais piešiniais reikšminga tik konkrečiai etninei bendruomenei, t.y. tik patiems maoriams. Į skirtingą kultūrinę terpę integruota tokia praktika kuria naujus šio reiškinio suvokimus. Jūreiviai, pirmieji išpopuliarinę tatuiravimąsi Europoje, neturėjo pakankamai kompetencijos suvokti genčių etnokodus, perimti jų specifinį požiūrį į tatuiruotes.

Sakraliniai tatuiravimosi ritualai maoriams buvo reikalingi aiškinant pasaulio sandarą, jungiant fizinį ir dvasinį pasaulį į harmoningą visumą, perduodant informaciją, nustatinėjant socialines taisykles, būtinas išgyvenimui bei bendruomenės funkcionavimui. Tatuiravimasis netekęs šių reikšmių skirtingais periodais bei skirtingose kultūrinėse erdvėse transformavosi vis naujomis formomis: tapo grotesko (netgi cirko) elementu; estetinė išraiška; įsigalėjo tarp delinkventinių grupuočių; tapo masiniu reiškiniumi (mada) bei kūrybinių ar grožio industrijų dalimi. Tatuiravimasis buvo ypač reikšmingas bendruomeniniam maorių gyvenimui, o vakarų individualistiniame pasaulyje tai tapo priemone ne kurti, bet laužyti taisykles, žymėti ne sakraliąją, bet profaniškąją gyvenimo pusę.

1.2.2. Tyrimo diskusija

Atlikus tyrimą paaiškėjo, jog Lietuvoje neegzistuoja tatuiravimosi, kaip sakralinio ritualo, pobūdis, kadangi ši praktika nėra griežtai socialiai determinuojama kaip tradicijų besilaikančių maorių tarpe. Taip pat neturi tokios ypatingos reikšmės pasaulėžiūrai, ryšiui su praeitimi bei dvasiniu pasauliu. Vietiniams Polinezijos salų gyventojams ši praktika atstojo labai svarbias komunikacines funkcijas, be kurių pagalbos apskritai negalėjo egzistuoti šie bendruomeniniai dariniai. Šiandienos Lietuvos kultūrinėje aplinkoje tatuiravimasis gali turėti gilesnę spiritualinę prasmę tik konkrečiam individui ar grupei, kuri savaip interpretuoja ir suvokia kūno modifikavimą.

Tyrimo dalyviai pastebėjo tatuiruotės kultūrinį daugiaprasmiškumą ir ryškų atotrūkį tarp sakralinės paskirties bei vartotojiškumo. Vienas iš tyrimo dalyvių Maksas teigia: „*Lietuvoje niekas maorių reikšmės nežino ir niekas nesigilina, kvadratukus, trikampiukus tik deda visi ir viskas. Tai čia aš skaitau yra laukinių žmonių išvis kultūrą, kuri mums yra neprieinama, nu ji mums netinka visai.*“ (žr. Priedas Nr.2). Adaptuota skirtingoje kultūrinėje aplinkoje gentinė stilistika šiandien įgavo visiškai skirtingas reikšmes. Dažnai niekuo neišsiskiriantys motyvai tatuiruojami siekiant pabrėžti vyriškumą, fizinę stiprybę, ar tiesiog mėgdžiodami žymius sportininkus, kino žvaigždes. „Super 7 tattoo“ studijoje dirbantis Ernestas teigia: „*kadangi mes gyvename Europoje, pas mus yra interpretuojama savaip. Tie patys maoriški raštai, dar kažkas*“ (žr. Priedas Nr.4). Tatuiruotė

šiandien Lietuvoje neturi tokios ypatingos bendruomeninės svarbos, kurią išlaikė maorių tradicija. Tai pastebėjo tyrimo dalyvis Tomas: „*Jeigu tu esi kažkoks karys ir geras karys, kuris ten daug nuveikęs, daug nušovęs ten tų beždžionių ar dar kažko, ir kaip tai įamžinti. Rūbų nėra, kažkokių dokumentų ir popierių irgi nėra, tai yra įamžinama arba randais, arba kažkokiais dažais po oda (...).Mano manymu, čia yra pats geriausias sprendimas, nes jeigu nėra popieriaus, kaip tu užrašysi, kas atsimins, kiek pas jį ten nuveikta, kiek padaryta gyvenime, nu, niekaip neatskirsi, ten visi vienodi bus. Tai reiškia yra kažkokie piešiniai, ženklai, kurie turi reikšmę ir žymi daug svarbiau nei mes čia kažką galvojame apie paukščiuokus arba plunksnas kažkokias tai“ (žr. Priedas Nr.6).*

Taigi tatuiravimosi reikšmės, suteikiančios bendruomenės nariui statusą, pabrėžiančios jo individualumą (kiekvienas maorių ženklas unikalus), aiškinančios pasaulio sandarą, šiandien yra gerokai pakitusios. Pasak tatuiruotojų, Lietuvoje šis kūno modifikavimas atlieka daugiau puošybinę, ekspresinę funkciją, neretai vaikantis mados tendencijų ar medijų eskaluojamų grožio standartų. Tačiau nepaisant to, jog Lietuvoje nėra gilių tatuiravimo tradicijų, ritualinis pobūdis bei maginė tatuiruotės reikšmė egzistuoja.

Tyrimo dalyvė Simona dirba Šiauliuose, studijoje pavadintoje - „Totemas tattoo“. Totemas yra vienas iš esminių elementų pagoniškoje ir šamanistinėje tradicijose. Tai praktinės magijos dalis, tiesiogiai susijusi su gamtos pasauliu. Totemas reikšmingas tik savo simboline galia, archetipine prasme, jį galima laikyti tam tikra angelo sargo ar dvasinio vedlio analogija. Nors tyrimo dalyvė teigė, jog studijos pavadinimas buvo pasirinktas nesuteikiant jam gilesnės ritualinės reikšmės, tačiau pažymėjo, jog tatuiruotė turi savo magijos: „*Aš manau, kad bet koku atveju, jeigu žiūrėti iš tos pusės, tai tatuiruotė turi savo magijos. Ji turi savo ritualinį pobūdį, žmonės dažnai sako, kad skausmas apvalo, ar ne? Mes dažnai juokaujame, kad kai pasidarai tatuiruotę iškenti tą skausmą. Tai kažkoks apeiginis metodas gaunasi. Ji atėjusi, galų gale, iš senų laikų, su visais ritualiniais dalykais labai glaudžiai susijusi. Tai tu išeini apsivalęs, tai irgi labai kažkas panašaus“ (žr. Priedas Nr.1).*

Nors šiam kultūriniam reiškiniui suteikiamos prasmės daugiau ar mažiau individualios, tačiau tyrimo dalyviai pabrėžia paties proceso svarbą. Skausmingas atlikimas bei ilgalaikė žymė leidžia permąstyti santykį su kūnu, suteikti kismo galimybėms ypatingą svarbą bei ritualizuoti šią praktiką. Aštuoniolika metų tatuiravimu užsiimantis Giedrius teigia: „*vien tas procesas yra labai svarbus. Praeiti pro skausmą, kraują ir geležį tai yra ne bet kam lemta. Ir kas jau pasirinko tą kelią, tas jau visų pirma sau įrodė, kad jis gali tai padaryti, ko pasekoje jis pakilo savo akyse“ (žr. Priedas Nr.5). Taigi, šis procesas suteikia pasitikėjimo savimi, dvasinės stiprybės.*

Taip pat labai svarbūs yra simboliai, kuriuos klientai renkasi sąmoningai, pabrėžiant turinio galią, ženklo energiją. Giedrius teigia: „*Simboliai yra labai stiprūs, tai va, kas supranta simbolius, tatuiruojasi simbolius, tai reiškia, aš kaip sakau „išsitatuiruoja savo elgesio programą“.*

Tai tu išsitatuiravai ir tu elgiesi pagal tą simbolį. Nes jis nori nenori tave veikia. Kiekvieną dieną jį matai, žmonės jį mato kiekvieną dieną ir reaguoja pagal tai, kas perskaito, kas ne“ (žr. Priedas Nr.5). Unikalūs ženklai ant kūno gali turėti ypatingą semantinę krūvį, kuris (kaip ir maorių tatuiruotės) primena ir įtakoja individo socialinę padėtį, pasaulėžiūrą, asmenines savybes. Sekuliarioje bendruomenėje šie simboliai padėdavo rasti ryšį su protėvių kultūriniu paveldu. Šiandien Lietuvoje tatuiruotė neatlieka tokios funkcijos, tačiau ji ne mažiau reikšminga kaip komunikacinis mediumas. Tomas teigia, kad: „mūsų laikais tai yra paprasčiau, mes mokam rašyt, mokam skaityt, reiškia, mes tą jau supaprastinam (...) žymime reikšmes raidėmis, vardais, skaičiais, datom, gimimo, mirimo ar dar kažkuo (...) ir jeigu tu įsiamžini kažkokią tai datą, tai reiškia tu parodai tam žmogui labai didelį dėmesį, reiškia tau nėra vis vien. Tai aš manau, kad tai labai daug yra (...) be to negali būti kitaip, kito kelio ir nebėra iš tikrųjų“ (žr. Priedas Nr.6).

Maoriams apeiginis tatuiravimas buvo svarbus kultūrinės darnos palaikymo veiksnys, tačiau Lietuvoje istorinių žinių apie tatuiravimo tradiciją nėra. Visgi tyrimo dalyvis Giedrius pabrėžia:

„Aš tikiu, kad prieš tūkstantį metų, kai dar Lietuva nebuvo pažymėta kaip valstybė, Lietuvoje buvo tatuiruojama ir čia visos tos figūrėlės rastos išraižytos spiralėmis įvairiausiomis, išpaišyti kažkokie mediniai dievukai. Visa tai byloja, kad buvo ornamentika, kad ne tik siuvinėjo lininius marškinius, bet ir tatuiravosi. Kadangi per Baltijos jūrą perplaukti vikingams nėra ką. Iš rytų mongolai, rusai. Rusai, kurie visada būdavo išsitatuiravę atnešė tą bangą, tai jau tikrai. Bet kadangi istorija nutyli ir įrodymų nepalikta, rašto nėra (...) nebėra įrodymų. Bet aš tikiu, kad taip buvo, kad buvo senovės tradicija tatuiruotis magiškus simbolius. Bet koku atveju, vaidilos ar kriviai tikrai tatuiravosi. Galbūt eiliniam žemdirbiui tai ir nebuvo priimta, bet tie kurie prižiūrėjo ugnį, kurie buvo žyniai įvairiausi, tai tikrai tatuiravosi“ (žr. Priedas Nr.5).

Giedrius aktualizavo šios praktikos svarbą istorinėje plotmėje pabrėždamas, kad tatuiravimas, visais laikais užėmė ypatingą vietą žmogaus kultūrinėje veikloje. Jis teigia: „Pas žmogų visada yra užkoduota tai. Tai yra užkoduota pasąmonėje, genuose, kur tik nori, puoštis (...) keitėsi valstybės, valdžios, karaliai, kunigai vienas per kitą, bet žmonės visada tatuiravosi. Ar tai kalėjime, ar tai buvo uždrausta, ar tai buvo netoleruojama, vis tiek žmogus tatuiravosi“ (žr. Priedas Nr.5).

Kūno modifikavimas šiandien kur kas rečiau ritualizuojamas. Ši praktika netenka savo apeiginės paskirties, nyksta tiek ženklų, tiek pačio proceso svarba. Šį kismą įtakojo globalios kultūrinės ekonomikos įsigalėjimas, komunikacinių technologijų sklaida. Tatuiravimas vis dažniau traktuojamas kaip įprastas grožio paslaugų suteikimas, todėl ypač svarbus yra tatuiruotojų požiūris į šį amatą. Pastarieji skleidžia idėjas, formuoja nuomones bei suvokimą apie tatuiruotes, nuo jų priklauso kokia linkme toliau vystysis šis kultūrinis fenomenas.

Visi tyrimo dalyviai paminėjo, jog stengiasi įtakoti klientų pasirinkimą, kūrybiškiau žvelgti į kūno modifikavimo praktikas, tokiu būdu ugdyti žmonių sąmoningumą. Simona teigia: „*Kadangi orientuojamės į taip vadinamas „custom tattoos“, kas yra autorinis darbas, tai mes ir laviname savo publiką, kad jie geriau atsineštų idėją, o ne šabloną kažkokį. (...) mes auklėjame savo klientą, kad norėtų daugiau, siektų šiek tiek daugiau negu tas paviršutiniškumas*“ (žr. Priedas Nr.1). Tokiu būdu visuomenėje keičiasi požiūris į tatuiravimo praktiką, didėja klientų paklausa. Svarbu ir tai, jog individai skatinami domėtis pačia kūno modifikavimo koncepcija bei ieškoti naujų savęs identifikavimo būdų esamoje aplinkoje. Taip atsiranda galimybė plisti liberalesnei kultūrinei aplinkai. Didėjanti tolerancija visuomenėje užtikrina laisvėjančią kūrybinę galią, kuri gali būti sėkmingai nukreipta į naujus šio reiškinių suvokimo būdus.

1.3. Pasaulietinė - ritualinė tatuiruotė

Tatuiruotės ritualinis pobūdis, praradęs sakralumą, šiandienos globalios rinkos, masinės medijos bei kultūrinės įvairovės sąlygomis žymi naujas reikšmes. Taigi tatuiravimasis dabar dažniau atlieka pasaulietinio ritualo funkciją. Salonų klientai ateina su intencija negrįžtamai pakeisti savo kūną. Toks apsisprendimas, lydymas skausmingos procedūros, neretai tampa labai reikšmingu įvykiu gyvenime. Sakraliniai nuo pasaulietinių ritualų skiriasi tuo, jog pastarieji nėra griežtai sankcionuojami apeiginėmis taisyklėmis, rečiau mitologizuojami, dažniau žymi profanišką, o ne dvasinę kaitą.

J. A. Rushas teigia: „Jei nevykdai ritualų, tuomet visuomenė (ar grupė) negali aprobuoti tavo statuso. Privalu juos išgyventi, kad taptum pilnaverčiu kultūrinės terpės nariu“ (Rush, 2005: 175). Taigi tatuiruotė gali žymėti savarankiškumą (ypač pilnametystės atveju), priklausymą etnei, socialinei ar religinei grupei, pabrėžti seksualumą ar lyties statusą. Kūno transformacija po skausmingos intervencijos į odą tampa reikšminga tiek visuomenei, tiek individui. „Idėjos ir verbaliniai įsipareigojimai yra laikini, tačiau tatuiruotė ir randas yra permanentiški“ (Rush, 2005: 186). Čia taip pat svarbu ar atpažįstamas ištatuiruotas ženklas, ar tatuiruotė kaip ženklas per se. Dominuojantys kultūriniai kodai, kuriais vadovaujasi visuomenė tiesiogiai įtakoja individų apsisprendimą, kurioje vietoje, kokio dydžio bei kokia simbolika žymėti savo kūnus. Tatuiravimosi ritualas nurodo kismą bei perėjimą į naują statusą, priklausymą meno ar kriminaliniam pasauliui (ar delinkventinėms grupėms), populiariajai kultūrai, subkultūrai. Šis priklausymas ne visada adekvačiai suvokiamas dėl visuomenėje įsigalėjusių stereotipų, neteisingai „perskaitytas“ kūnas priverstas konfrontuoti arba ieškoti prisitaikymo galimybių ((pasi)aiškinti, slėpti, panaikinti tatuiruotę).

Kitas svarbus aspektas yra simbolika, kuri gali būti labai asmeniška, individuali arba ekstravertiška (t.y. kuria tarsi kreipiamasi į kitus). Išstatuotas kryžiaus simbolis gali turėti analogiškai reikšmingą ritualinę funkciją, kaip pirmoji komunikacija ar krikštas, tai ne tik dvasinė, tačiau ir kūniška savęs identifikacija su konkrečia religine bendruomene. Tačiau tas pats kryžius gali visai neturėti religinės konotacijos, tapti neišsenkančios kultūrinių kodų bei reikšmių sampynos dalimi. Ypatingą simbolinę reikšmę bei svarbą turi kalinių tatuiruotės, kai oda tampa biografijos bei priklausymo nusikalstamam pasauliui metraščiu.

D. Večerskis apmąstydamas kūno bei sąmonės dualizmą teigia, kad „pati kūniška egzistencija, nebūdama daiktiškas buvimas, patvirtina kūniško būvimo ek-statiškumą, žmogaus kūnas egzistuoja save peržengdamas ir, tuo pat metu, į save sugrįždamas kūniškose savirefleksijose. Tokia fenomenologinė refleksija, kuri apmąsto kūniškumą adekvačiai jo patirčiai ir savirefleksijai, padeda suprasti, koku būdu kūnas gali būti ženklu, gali būti vyriškas ar moteriškas, kaip gali būti priskirtas epochai, kultūrai, religijai ar net šventumui“ (Večerskis, 2009: 39). Remiantis M. Merleau- Ponty fenomenologine pozicija galima teigti, kad gyvasis kūnas nėra vien terpė, kurioje kažkas pažymima, užrašoma. Atsisakant tokios mechanisticinės aiškinimo perspektyvos, tenka pripažinti ritualų svarbą – keičiant kūną, keičiasi ir sąmonė, požiūrio taškas, savivoka bei pasaulėžiūra (Merleau- Ponty, 2005). „Fenomeninis kūnas atveria savo paviršių tatuiruotei ir ją realizuoja kaip ženklą tapatybės savivokoje; tik fenomeninis kūnas tampa estetiniu kūnu, kai susivokia esąs regimas; tik fenomeninis kūnas, per kurį Aš yra čia, tampa atvertimi čia modifikacijų išgyvenimui intersubjektyvumo sferose“ (Večerskis, 2009: 39).

Labai svarbus yra moteriškumo ar vyriškumo įrodymas per kūno kismo ritualus. Įprastos veiklos, tokios kaip - sportas, makiažas, dieta, soliariumas, lygiai kaip ir tatuiravimasis ar auskarų vėrimas, nuolat patvirtina jau esamas bei kuria vis naujas moteriškumo ir vyriškumo įrodymo praktikas. Taip menkinama homogeniškos patriarchalinės galios įtaka, atveria vietas naujiems diskursams, kur socialinė lytis gali peržengti savo įprasto buvimo ribas bei įgalinti įvairovę. Kaip teigia A. Tereškinas: „kurdami bendro pasipriešinimo normalizuojančioms ideologijoms strategijas, mėginame surasti vietą išstumtoms iš visuomenės ir pasmerktoms tapatybėms. Opozicinės seksualinės pozicijos ir veiksmai mums suteikia postūmį įsivaizduoti kitokią ateitį: kvestionuodami normalizuojančias ir primestas identiteto formas galime analizuoti savo pasaulėjautos ribas ir perkurti save naujais būdais“ (Tereškinas, 2001: 21). Tad tatuiravimosi ritualas gali tapti naujų identifikacijos formų bei kultūrinių kodų kūrimu ir priešingai – palaikyti hegemoninius galios santykius, įtvirtinti tam tikrus grožio, elgesio standartus.

Neprarandanti populiarumo gentinė tatuiruočių stilistika dažnai nebetekusi sakralumo, šiandien atlieka „kieto“ vyriškumo įrodymo funkciją. „Kūnas laikomas svarbiausiu vyriškumo raiškos veiksniu ir kultūriniu tekstu, kuriame atsispindi asmeninė ir kolektyvinė gyvenimo istorijos.

Vėlyvosios modernybės visuomenėje jis tampa projektu, prie kurio dirbama kasdien kaip prie svarbiausios asmeninės tapatybės dalies“ (Tereškinas, 2011: 28). Tatuiravimasis neretai tampa perėjimo ritualu suteikiančiu hegemoninio ¹vyrishkumo galias bei statusą.

Tatuiravimasis tai apvalymo, garbinimo, perėjimo ritualas suteikiantis individui stiprybės, pasitikėjimo, ar žymintis svarbius įvykius, išgyvenimus, asmenybės pokyčius. Taip pat tai identifikacijos procesas, priskiriant save konkrečiai socialiniai, politinei, kultūrinei ar religiniai erdvei. J. A. Rushas teigia: „Šie ritualai subalansuoja bendruomenę, legitimuodami intensyvius statusų pasikeitimus (mergina/ moteris, vaikas/ suaugęs), ar atnaujindami įsipareigojimus Dievui, protėviams ir t.t.. Skausmas ir kančia (dėl randavimo ar tatuiravimo) yra svarbiausia energijos išraiška; taip inicijuotasis prisiima visos bendruomenės kančią“ (Rush, 2005: 184).

1.3.1. Tyrimo diskusija

Visi tyrimo dalyviai pripažino tatuiravimosi, kaip pasaulietinių ritualų svarbą šiandienos kultūrinėje aplinkoje. Tatuiruotė, netekusi pirminės sakralinės paskirties, dabar reikšminga konkrečiam individui ar asmenų grupei, kurie naudoja kūno modifikacijas kaip perėjimo ar priklausymo (įstojimo) ritualus. Dažniausiai pasitaikantys - tai perėjimo į pilnametystę ar priklausymo subkultūrai (baikeriai, pankai, metalistai ir t.t.). Klientai suteikia reikšmę tiek procesui, tiek simboliškai, nurodant svarbius gyvenimo įvykius, siekius, patirtis. Tyrimo dalyvis Tomas teigia: „*mano manymu, tai yra saviraiškos forma, kuri suteikia žmogui kažkuria prasme pasitikėjimo savimi. Tu praeini kažkokį tai išbandymą, karjerą darai, reiškia kai skauda, visų pirma, visų antra, tu turi apsispręst visam gyvenimui praktiškai, tai irgi toks žingsnis*“ (žr. Priedas Nr.6). Būtent piešinio ilgalaikiškumas bei neeilinė procedūra leidžia ritualizuoti šią praktiką, suteikti gilesnę reikšmę, įgalinti įvairias perėjimo, priklausymo bei kismo galimybes. Tomas teigia: „*Tatuiruotė (...) „dadeda“, jeigu trūksta to ryžtingumo, nes jeigu tu turi tattoo, tai tu (...) pereini į kažkokį tai rubikoną, pavadinkim taip, kad labai skaudėjo. Kita vertus, tai visam gyvenimui, tai irgi kažkas jau yra, jeigu tai dar didelis darbas, reikalaujantis kokį 30-40 valandų ištvėrimo, to skausmo, nu, jau čia šis tas, jau pačiam žmogui ir šiaip jau kažkas yra, ne šiaip sau*“ (žr. Priedas Nr.6).

¹ Hegemoninį vyrishkumą A. Tereškinas aiškina taip: „hegemoninis vyrishkumas, „kultūriškai idealizuota forma“, „išskirtinis, nerimą keliantis, hierarchiškai diferencijuotas iš vidaus, brutalus ir smurtinis“ (Donaldson 1993, 645) (...) Šiuolaikinėse Vakarų visuomenėse, tarp jų ir Lietuvoje, hegemoninį vyrishkumą apibrėžia heteroseksualumas, ekonominis savarankiškumas, gebėjimas išlaikyti savo šeimą ir nebuvimas moterišku. Drąsa, agresyvumas, savarankiškumas, proto ir kūno tvirtumas taip pat priklauso šio vyrishkumo vertybėms (Connell 1997) (Tereškinas, 2011: 39).

Tatuiravimas šiandien Lietuvoje svarbus saviraiškai, sąmoningumo ugdymui, kūrybinių galių išlaisvinimui bei individuacijos procesui. Čia reikšminga dichotomija tarp konstruktyvaus bei vartotojiško požiūrio į šią kūno modifikaciją. Tyrimo dalyviai pabrėžia, jog ne kiekvienas klientas suteikia gilesnę kultūrinę prasmę šiam reiškiniui. Simona teigia: „*Žmonės yra įvairūs ir tatuiruotės yra įvairios. Vieni žmonės darosi visiškai dėl savęs ir tai yra visiškai jų idėja, yra kažkokių gyvenimiškų situacijų atspindys, o kiti tik dėl grožio, kosmetika, kaip mes vadiname kartais. (...) Tai tokios su pop kultūra ir siejamos, tai yra kosmetinis grožis. (...) O kitiems būna, iš tikrųjų, kad jie ateina ir turi labai, labai gilią prasmę ir jiems yra labai svarbu. Labai svarbu detalės, kurios įamžina kažką*“ (žr. Priedas Nr.1).

Tatuiruotojas Giedrius taip pat pabrėžia šią priešpriešą: „*Dabar ateina su tokiomis įdomiomis mintimis. Paslėptos mintys, tarkim, tu tatuiruoji kažkokį paveikslą, piešinį. Tame piešinyje yra to žmogaus užkoduoti gyvenimo momentai, ko jis norėjo, ko jis siekė, jam reikia meilės, jam reikia pinigų, jam reikia prisiliesti prie Dievo, jam reikia dar kažko. Visa tai yra tame piešinyje. Tai nėra paprasta, išsitatuiruoti kažkokį skorpioną, kaip anksčiau, kad darydavo, ne. Ir dabar aišku dar tebedaro, ta pilkoji masė tik tokius ir tesupranta, nueisi, pasakysi apie tokį užkoduotą piešinį, tai jis sakys – tu eik, man tokių nereikia, aš nenoriu didelio, aš noriu mažiuko*“ (žr. Priedas Nr.5).

Taip pat didelę įtaką kūno modifikavimo praktikoms ir jų interpretavimo galimybėms turi visuomenės požiūris. Apklausti tatuiruotojai teigė, jog šiandien Lietuvoje gerokai sumenkę ar net visai nebeegzistuojantys tatuiruočių stereotipai (išplitę XX a. antrojoje pusėje), susiję su kaliniais ar deviantinio pobūdžio grupuotėmis. Pakitęs suvokimas atveria galimybes naujoms šio reiškinio interpretacijoms. Laisvėjanti sąmonė, nevaržoma minėtų stereotipų, įgalina įvairias ritualinio pobūdžio eksperimentacijas bei naujų reikšmių kūrimą. Simona teigia: „*Iš tiesų, būna ir ta senoji tatuiruotės reikšmė, kai ji neretai yra siejama su kriminaliniu pasauliu. Seniau žmonės klausdavo, bent jau prieš 10 metų - „o jeigu netyčia aš atsisėsiu į kalėjimą, ką reikš?“. Tai ta reikšmė yra kažkokia, bet visada mes žmogui sakome, kad tai daugiau yra tai, ką pats sau susikuri. Tu gali pasidaryti tiesiog juodą tašką. Jeigu galvosi, kad jis turi magišką reikšmę, gydančią reikšmę, kažkokią pinigų nešančią reikšmę, jis, iš tikrųjų, tau tą ir reikš. Kuo tu tiki, tas yra tiesa*“ (žr. Priedas Nr.1).

Kitas reikšmingas aspektas yra tatuiravimosi svarba moteriškumo ar vyriškumo įrodymui šiandien Lietuvoje. Tyrimo dalyviai nurodė, jog lyties atžvilgiu kiekybinio skirtumo nėra. Tatuiruotojas Maksas teigė, jog labiau aktualizuojamas būtent kūno vietos pasirinkimas. Medijų eskaluojami grožio standartai verčia individus priimti tam tikras savęs reprezentavimo taisykles. Taigi tatuiruotė gali būti alternatyva, kuri leidžia įtvirtinti socialinės lyties kismo galimybes Lietuvoje. Taip pat įmanoma ir kontroversija - tai gali būti priemonė, palaikanti normalizuojančias

ideologines strategijas. Maksas pabrėžia: „Nu tai yra tokių, jisai brutalus, bet nori parodyti, kad jis yra švelnus. O viduje gal jis kitoks yra, žinai, gal pakraipa pas jį kitokia, gal jis myli kitus. O kiti nori brutalumą parodyti. Jis yra silpnas, bet nori kaukolės, kad būtų, žinai, kad pritaptų prie baikerių ten dar kažką“ (žr. Priedas Nr.2). Ši praktika dažnai tampa perėjimo, patvirtinimo ritualu, pabrėžiant moteriškumą/ vyriškumą, savarankiškumą, svarbius gyvenimo momentus. Tatuiruotė palengvina individualius pokyčius, ženklina narystę bei priklausymą, įtvirtina socialinę, kultūrinę kaitą visuomenėje. Panevėžyje dirbantis Tomas pabrėžė tatuiravimo reikšmę šiandienos visuomenėje, aktualizuodamas individualios patirties svarbą: „Vis tiek gi neatėjo iškart, nepasidarė, jis apie tai pagalvojo, kažkur pamatė, paskui dar sykį pagalvojo, paskui dar tik kol susitarė su kažkuo, kur rado, kas tai padarys, nu, vat nueini tokį kelią, kad čia patirtis, aš manau kad tai daug. O visą tą patirtį paskui gali pritaikyti ir savo gyvenime, karjerai. Jeigu esi ryžtingas ir nebijai iššūkių, tai tau ir gyvenime seksis“ (žr. Priedas Nr.6).

Taigi tatuiruotės pasaulietinė ritualinė funkcija šiandien yra ypač reikšminga. Dėl didėjančio gyvenimo tempo bei nuolatinės technologinės, kultūrinės kaitos darosi vis sudėtingiau išreikšti save įprastais būdais. Tatuiravimasis, žymintis ilgalaikiškumą, tampa priemone tenkinančia šiuos žmonių poreikius bei žymintis iniciacijas.

1.4. Popkultūrinė tatuiruotė

Popkultūros tyrinėtojai paprastai pasiskirstę į dvi priešingas aiškinimo stovyklas. Vienai priklauso kritinį požiūrį išsakantys bei pesimistinių scenarijų siūlantys autoriai (Adorno, Horkheimer, 1979; Marcuze, 1968; Jameson, 1998; Strinati, 2005), kurie aiškina masinę kultūros produkciją per valdančiųjų bei valdomųjų galios santykių prizmę. Pastarieji dažniau vartoja terminus - „masinė kultūra“, „kultūros industrijos“, nei populiarioji kultūra, pabrėžiant prekinį fetišizmą, vartotojiškumą, suvienodėjimą, „vienmatiškumą“.

Kita aiškinimo stovykla atsisako standartizuotos ir vientisos kūrybinės industrijos idėjos ir teigia, kad populiarioji kultūra nėra primesta visuomenei, o priešingai jos palaikoma ir kuriama (Fiske, 2008; Gans, 1999; Storey, 2006; Grossberg, 2010). Todėl vartotojai anaipol nėra pasyvūs „bukinami“ individai, bet aktyvūs, pilnaverčiai dalyviai, idėjų generuotojai. Pastarąja koncepcija ir bus paremtas šis poskyris. Reikia pastebėti, jog ši aiškinimo tradicija neneigia kapitalistinės sistemos galių pasiskirstymo, tačiau nesutinka su idėja, jog elitas (kultūrinė ar ekonomine prasme) valdo mases, pasitelkdamas reklamos įtaką bei kitas rinkoje veikiančias jėgas, be galimybės tam priešintis.

A. Tereškinas teigia: „Vartodami popkultūrą ne tik išreiškiame save, bet ir leidžiame kitiems spręsti apie mus. Popkultūros produktų kalba ganėtinai universali, padedanti mums

formuluoti savitas tapatybes iš to, kaip mes rengiamės, kaip puošiame namus, kokias televizijos laidas žiūrime ir kokia muzika skamba mūsų iPoduose. Ši kultūra pateikia ženklų, įvaizdžių, tapatybių rinkinį, iš kurio detalių susikuriame save“ (Tereškinas, 2013: 18). Tatuiruotė tapusi populiariosios kultūros dalimi įgauna ypatingą reikšmę norint išreikšti save, identifikuotis su ta kultūrine terpe, kuri mielesnė ir priimtinesnė. Lygiai kaip ir elitinės (aukštosios) taip pat ir populiariosios kultūros vartotojai turi nuolat stebėti kintančias madas, idėjas, reikšmes bei kurti nuosavus, lengvai prieinamus ir atpažįstamus elgesio, kultūrinius kodus.

Čia neišvengiama ir priešprieša tarp pastarųjų („aukštoji“ vs pop kultūra), todėl elito atstovai stengiasi nuolat drausminti, disciplinuoti masinės produkcijos vartotojus, prinesdami savo vertybes, ironizuodami bei pripažindami pop kultūrą kaip „žemesnę“, purviną, netinkamą. Pasak J. Fiskes: „švara yra tvarka – socialinė, semiotinė ir moralinė (galiausiai – vos ne dieviška), todėl purvas reiškia netvarką, yra nedisciplinuotas ir kelia grėsmę (...) „groteskiškas kūnas“ su savo „žemiškuoju realizmu“ yra nesutaikomai ir atkakliai purvinas, tuo nuolat primindamas drausminančių galių trapumą“ (Fiske, 2008: 87). Taigi kūno modifikavimas kaip ribų, normų, taisyklių laužymas tampa išlaisvinantis, kuriantis naujas erdves kitokioms buvimo formoms.

Taip pat pabrėžiamas vartotojų produktyvumas, kuomet atsidavimas kultūrai skatina kurti nuosavus tekstus, tokius kaip tatuiruotės, šukuosenos, piercingai, makiažai, apranga. Kaip ir tekstų kūrimas, tai lygiai taip pat reikalauja kultūrinės kompetencijos atpažinti žanrus bei suvokti kokias reakcijas tai iššaukia. „Tai populiariusis kūrybiškumas, veikianti populiarioji kultūra. Ši produktyvi veikla atsisako griežto vaidmenų paskirstymo, tuo pačiu – ir politinio paskirstymo tarp menininko ir publikos, tarp teksto ir skaitytojo (interpretatoriaus). Ji nepriima vienpusiškos, iš viršaus žemyn nukreiptos kultūrinės galios, o pripažįsta demokratišką galią, kuri atvira visiems dalyvaujantiems, jeigu jie turi kultūrinės kompetencijos (ir gebėjimo diskriminuoti)“ (Fiske 2008: 92).

Knygos, filmai, tv laidos, auskarų vėrimas ar tatuiravimas, bet kokie pop kultūros tekstai, įgauna kintančią, lanksčią, atvirą formą, kurią įtakoja patys vartotojai, todėl prekių bei paslaugų populiarumas priklauso nuo pastarųjų galios interpretuoti, nuo jų suteiktos reikšmės pačiai produkcijai, bei jos panaudojimo būdų. Tai paaiškina ir labai išpopuliarėjusį būdą darytis tatuiruotes.

Populiariosios kultūros pagrindas yra jos vartotojų gebėjimas ekskorporuoti esamą produkciją, naudoti ją savaip. Tokiu būdu nusavinta tatuiruotė tampa neišsenkančiais naujų reikšmių klodais. Šioje išpopuliarėjusioje kūno puošybos srityje svarbiausiu aspektu yra ne pats pasižymėjimo aktas, tačiau jos kūrybiška ir įvairi interpretacija. „Ekskorporavimas – tai procesas, kai valdiniai susikuria nuosavą kultūrą iš išteklių ir prekių, kurias jiems tiekia vyraujanti sistema (...), tad populiarioji kultūra būtinai yra menas pasitenkinti tuo, kas prieinama“ (Fiske, 2008: 21).

Šiuo požiūriu tatuiravimo populiarumas neturėtų būti traktuojamas kaip grėsmė sąmoningumui ar refleksijai kelianti hegemonijos priespauda, naudojama pajungiant individus vartotojiškam būviui. O priešingai - kaip fluidiškumo, kūrybiškumo, aktyvumo garantas, padėsiantis individams geriau adaptuotis, identifikuoti save socialinėje, kultūrinėje erdvėje. Pasak A. Tereškino: „masinė kultūra suteikia galimybių alternatyvinėms grupėms bei individams pasirodyti ir pasireikšti – kurtis heterogeniškoms aistrų, žaidimų ir naujų estetinių polinkių publikoms (Tereškinas, 2001: 157).

Tatuiravimas neretai tampa personalizuotas, išreiškiantis individo siekius, polinkius, ar pasakojantis biografiją, taip integruojantis į socialinę aplinką, bandant geriau pažinti patį save. Ne tik unikalios tatuiruotės (dažnai suprantamos tik pačiam savininkui), žymi kūno unikalumą ar tampa individuacijos proceso dalimi, bet ir populiariosios, kurios padeda išreikšti save, nors ir mažiau kūrybingais būdais. H. Gansas tai vadina „skonio kultūromis“ (taste cultures), kuomet skirtingi estetiški bei skonio standartai savaime generuoja paslaugų bei prekių įvairovę, kiekviena iš jų pateikia savitą literatūrą, muziką, meną, taip pat ir požiūrį į tatuiruotes (Gans, 1999: xiv). Todėl pop kultūros eskaluojami tekstai bei simboliai, medijų pagalba perteikti ant dainininkų, aktorių, sportininkų kūnų tampa galimybe prisijungti prie šios ženklų sistemos ir tapti atpažįstamu, priimti tos kultūrinės terpės vertybes, nuostatas, išraiškos būdus. H. Gansas taip pat aptaria rinkos pertekliškumą, tačiau pabrėžia pozityvią šio aspekto pusę, teigdamas, jog kuo didesnė pasiūla ir įvairovė, tuo daugiau laisvės rinktis. Todėl populiarėjantys tatuiruočių salonai bei įvairios kūno modifikavimo praktikos naujai įprasmina daugybės individų kasdienybę, tampa kultūrinės demokratijos įsigalėjimo sąlyga. A. Tereškinas teigia: „Savo energiją investuojant į populiariusius gaminius ir praktikas, įmanoma permąstyti kasdienio gyvenimo strategijas, įgalinančias naujų reikšmių, malonumų ir tapatybės formų išgyvenimą, ir įveikti skausmą, pesimizmą, frustraciją, susvetimėjimą, siaubą ir nuobodulį“ (Tereškinas, 2013: 180). Ši pop kultūros aiškinimo tradicija pabrėžia pastarąją kaip dinamišką, kintantį darinį, kurio dėka vyksta naujų identitetų kūryba, nuolat keliamas iššūkis stagnacijai, nusistovėjusioms normoms bei taisyklėms.

Tatuiruotas kūnas yra socialinis bei kultūrinis konstruktas, kadangi natūraliai mes neturime biologinio poreikio keisti kūno išvaizdos. Tai turi reikšmę kaip konkretus tekstas ar simbolis suprantamas tam tikrai socialinei aplinkai. Tai veikia kaip savęs identifikavimo būdas, transformacijos aktas per žymėjimo procesą, tokiu būdu individas priskiria save ne tik konkrečiai bendruomeninei kategorijai (etninė, kultūrinė, lyties ir t.t.), bet ir nurodo religinius, pasaulėžiūrinius motyvus. D. Večerskis pabrėžia, jog: „ištatuiruotas, sporto salėje išlavintas, nuolatinio sėdėjimo darbo vietoje ar grakštaus vaikščiojimo podiumais perkeistas, maisto pertekliaus išpūstas ar askezės išsunktas kūnas tampa kultūriniu kūnu, tampa žmogiško buvimo būdo paliestu kūnu, tampa priklausymo tam tikrai kultūrai, „drugelių ir drambliukų“ madai, marginalinei visuomenės grupei

(pvz: kalinių, mafijos gaujų tatuiruotės) ar religinei pasaulėžiūrai nuoroda ir išraiška, o tuo pačiu toks kūnas tampa savas ir artimas kaip namai“ (Večerskis, 2009: 39).

Pripažįstama individų galia veikti, nepasiduoti hegemoniniams santykiams yra vienas esminių kriterijų, kurie nurodo konstruktyvų santykį su tatuiruote. Istorijos atžvilgiu tatuiravimas daugiau ar mažiau praradęs sakralumo, bendruomeniškumo požymius, XXI a. įgauna visiškai naujas kultūrinės reikšmes: žymi galios santykius, rezistencines galimybes, kūrybiškumą, naujas subjektyvacijos formas. Šio reiškinių niveliavimas į vieną konkretų žiūros tašką (t.y. aiškinant remiantis vien iš tradicine tapusios kritinės žiūros) duoda mažai naudos. Tatuiruotė pati savaime nėra kažkuo reikšminga, ji įgauna svarbą tik suteikiant jai vietą kultūriniuose klotuose, sociumo ar bendruomenės sąmonėje. Analizuodami pop kultūrą kaip optimistinę, fluidišką, suteikiančią galimybę priešintis galios santykiams, tuo pačiu pripažįstame tatuiravimo praktikos daugialypumą.

1.4.1. Tyrimo diskusija

Populiariosios kultūros įtaka tatuiravimo praktikai Lietuvoje yra aiškiai pastebima. Šiauliuose, Panevėžyje, Kaune bei Vilniuje apklausti tatuiruotojai vieningai teigė, kad šis faktorius dažnai lemia klientų kiekį bei jų poreikius. Tačiau daugelis iš jų nurodė šio reiškinių teigiamas puses, populiariąją kultūrą traktuojant daugiau kaip įprastą ženklų sistemą, neaktualizuojant vartotojiškumo bei galimų manipuliavimo strategijų. Tyrimo dalyviai sieja vartotojišką požiūrį su klientų pasirinktomis nekūrybiškomis, šabloninėmis tatuiruotėmis, o ne su populiariosios kultūros įtaka. Renaldas teigia: „*Būna, kad darosi iš kažkokių filmų matytų ir kažką tokio. Būna, kad konkrečiai ateina ir prašo būtent tokių, kelis kartus taip buvo. Ta prasme iš filmų, koncertų, aktorių. (...) Nu iš dalies čia irgi gal priklauso nuo požiūrio kaip tu žiūri į tą pačią pop kultūrą. Jeigu tatuiruotė iš filmo, tai nereiškia, kad tai nieko gali nereikšti tam žmogui, ta prasme, kur ta riba. Jeigu aš pasidarysiu kažkokį tai kūrybišką tatuiruotą motyvą, tai bus „vau“ labai, labai čia įdomiai, ekspresyvu. Ir jeigu tas pats motyvas bus filme kažkokiam tai, kad jis savaime ir nublanks“ (žr. Priedas Nr.3).*

J. Fiskes aptartas populiariosios produkcijos ekskorporavimas atitinka Lietuvos kultūrinę situaciją. Tiek klientai, tiek patys tatuiruotojai stengiasi naujai interpretuoti filmuose, klipuose, laidose, reklamose matytas piešinių idėjas. Savaip naudodami populiariusius tekstus individai kuria savitą, lengvai prieinamą bei atpažįstamą kultūrinę aplinką. Be to, visi apklaustieji pažymėjo, jog stengiasi nedaryti vienodų darbų, kiekvieną populiarių piešinių perteikti naujai, konsultuojantis su konkrečiu klientu bei parenkant jo asmeninę poziciją atitinkantį variantą. Tomas teigia: „*Lietuvoje mes neturim tų fanatikų, žinai, daug. Yra, aišku, kas mėgsta tuos filmų herojus, mėgsta išsitatuiruoti ten visą ciklą netgi kažkokių serijų gali turėti ant savęs. Bet šiaip aš tai galvoju, kad vis tik žmogus*

turi būti individualus ir galvoti ne kaip pas kažką jau yra. Nebent tas populiarumas, (...) atitinka tavo visą gyvenimą ir tu tai nori išreikšti būtent per tai.(...) Bet jau kada pereini į tą lygį kaip užsieniečiai, kada nebėra tuščios vietos, kur daryti tattoo, tai jie darosi nebegalvodami apie tą didelę reikšmę, apie kažkokį tą „povandeninį pasaulį“, žinai, tiesiog šiai dienai gražu tai arba patiko kažkokia frazė ir jis ją turi, ir viskas. Čia tiktai laiko ir meistro klausimas, kada tai įvyks Lietuvoje“ (žr. Priedas Nr.6).

Tyrimo dalyviai pastebi aiškų skirtumą tarp tatuiravimosi reiškinių situacijos Lietuvoje bei kitose Vakarų valstybėse. Lietuvoje šis kūno puošybos būdas dar tik įgauna savo reikšmę, kita vertus, svarbu išlaikyti ir kritinį (bet ne cinišką) požiūrį į tatuiruotę. Pastaroji vis dažniau įvardijama kaip mados dalykas, tą pabrėžė apklaustieji. Simona teigia: *„Populiarumas visą laiką yra, jis buvo nuo pat pradžių. Tikriausiai, kai jūreiviai darydavosi tatuiruotes irgi būdavo kažkokia karo tematika ar namų pasiilgimo tematika. Analogiškai dabar yra irgi mados kažkokios. Mes madų stengiamės vengti, bet, žinoma, žmonės nori ir kartais darome. Be abejo, visiškai nesenstantys ir tikriausiai niekada neišeisiantys iš mados hieroglifai, ornamentika, visada ataidi kažkokios muzikos ar kino žvaigždžių turimos tatuiruotės, jos kažkuriuo momentu duoda žinių apie save. Ateina žmonės norėdami tam tikrų žvaigždžių ar debesėlių, angelo kokio nors ant nugaros“ (žr. Priedas Nr.1).*

Tatuiruotė kaip ir kiti populiariosios kultūros tekstai reikalauja kompetencijos, gebėjimo juos atpažinti, orientuotis konkrečioje kultūrinėje terpėje. Tuo pačiu nenutrūkstamai vyksta ir naujų reikšmių kūrimas, savaip naudojant prieinamus išteklius bei interpretuojant. Visgi egzistuoja ir tam tikras funkcinis tatuiravimosi elementas, kuomet klientai nesuteikia tam ypatingos reikšmės. Minėtos mados skatina suvienodėjimą, palaikomą standartizuoto grožio imperatyvo. Kita vertus, tai padeda tatuiravimosi reiškiniui įsitvirtinti visuomenėje. Pasak Simonos: *„Labai padeda visa pop kultūra, kiek ji atneša per televiziją, per įvairias laidas, per radiją, vis dažniau laikraščiuose įvairūs straipsniai. Vasarą žmonės grįžta iš užsienio. Labai daug užsienis padėjo, kai žmonės išvažiuoja ir pamato, kad nėra taip liūdna, iš tikrųjų, kaip atrodo. Viskas yra tvarkoje. Tai gali būti gražu. Žmonės seniau nematydavo, kad tatuiruotė gali būti gražiai, kokybiškai, meniškai padaryta. Kai jie pamato, kad tai yra tikrai geras darbas, tai ir tas įvaizdis žlunga, tas kriminalinis, sugriuvęs įvaizdis“ (žr. Priedas Nr.1).*

Galima teigti, jog populiarioji kultūra tai terpė iš kurios žmonės semiasi idėjų, ieško naujų savęs įprasminimo būdų. Tatuiravimosi populiarėjimas Lietuvoje lemia profesionalesnį piešinių atlikimą, sklindančias naujas išraiškos formas, stilius, žanrus. Didėjant paklausai, kuriasi nauji tatuiruočių salonai, rengiamos šventės, festivaliai, stiprėja žiniasklaidos dėmesys. Populiarioji kultūra įtakoja visuomenės požiūrį į kūno modifikacijas. Tuo pačiu naikinamos ir nusistovėjusios reikšmės, stereotipai. Renaldas teigia: *„Turbūt vakarų pagrindinė įtaka. Tatuiruočių ta stigma*

išnyksta po truputį. Ta „bloga simbolika“. Aišku dabar daug labiau domisi ir vis daugiau darosi. Yra ta taisyklė, kad žmogus pasidarė pirmą tatuiruotę ir jam patinka, ir jis nesako stop“ (žr. Priedas Nr.3).

Ernestas pabrėžia: *„Tai daro įtaką, ypatingai jaunesniems žmonėms. Žvaigždės, turinčios tatuiruotes. (...) Tatuiruotės dabar yra madingos. Anksčiau nebūdavo tokių dalykų. Dabar modeliai, madų šou tatuiruoti „eina“ ir panašiai. Vėlgi ta pati masinė medija, ji žmonėms daro įtaką, jie mato tuos dalykus“ (žr. Priedas Nr.4).*

Neabejotinai tatuiravimosi reintegracija Lietuvoje vyko pop kultūros įtakoje. Tyrimo dalyviai su tuo siejo besikeičiantį žmonių mentalitetą, laisvėjančią sąmonę, demokratiškesnę kultūrinę aplinką. Giedrius teigia: *„Laisvė. Sugriuvo visos sienos, žmonių „mentalas“ keičiasi, karta pasikeitė. Pasivažinėjo žmonės po užsienius, pamatė įvairiausių dalykų, internetas tuo labiau atsiradęs, reklamos, filmai per televiziją, tos ikonos visos“ (žr. Priedas Nr.5).*

Skirtingos apklaustųjų patirtys atveria platesnį vaizdą. Maksas pastebėjo, jog Lietuvoje tatuiruotės pripažinimas tai vykstantis procesas. Jo nuomone vis dar trūksta kūrybiško, lankstaus požiūrio į šį reiškinį: *„Pamato tuos muzikantus ir nori tokia pat pasidaryti. Taip tai, kad pavyzdžiui užsienyje kai „kalasi“ viską, tarkim filmų herojai, tarkim supermenas, ar ten iš komiksų. Buvo mada, pavyzdžiui, praeitais metais ar užpraitais, tai jie kaldavosi iš komiksų daug ką. Pas mus tai ne, taip nedaro. Spalvotas tatuiruotes labai bijo žmonės darytis, grynai viskas yra „lagerinio“, nu „kalėjiminio“ tipo, juodai baltos“ (žr. Priedas Nr.2).*

Tebevykstantį tatuiravimosi reikšmių kismą įvardino ir Ernestas: *„Pas mus žmonės, iš tiesų, yra konservatyvūs. Bet tai keičiasi, ateina įtaka iš Vakarų, kur į tave žiūri kreivai ar atsisuka, kai mato daug tatuiruočių. Senesni, vyresnio amžiaus žmonės galbūt vis dar skeptiškai žiūri ir konservatyviau, bet jauni labai keičiasi, jau kitaip pradeda žiūrėti“ (žr. Priedas Nr.4).*

Pastebimas tatuiravimosi populiarėjimas, naujų kūno puošybos būdų sklaida bei kūrybiškumo proveržis, aiškiai matoma, jog šio reiškinio statusas vis dar kintantis, egzistuoja ir neigiama tatuiruotės konotacija. Populiarioji kultūra geriausia terpė skleisti naujoms šio reiškinio interpretacijoms. H. Ganso aprašytos skonio kultūros puikiai apibūdina tatuiravimosi situaciją Lietuvoje, vieni tam suteikia ritualinę svarbą, žymint iniciacijas, kitiems tai saviraiškos priemonė, nemažai klientų pripažįsta ir estetinę paskirtį. Svarbu tai, jog visoms šioms reikšmėms plisti reikalinga sėkminga tatuiruotės integracija į visuomenę, čia labiausiai ir pasitarnauja populiarioji kultūra.

1.5. Kontrkultūrinė (subkultūrinė) tatuiruotė. Modernus primityvizmas

Terminas „modernus primityvizmas“ (šiuolaikinis primityvizmas) buvo naudojamas Fakiro Musafaro – judėjimo, tuo pačiu pavadinimu, įkūrėjo. „Fakiras Musafaras (Fakir Musafar) dažnai vadinamas sparčiai augančios žmonių, kurie puošiasi kūno auskarais, tatuiruotėmis, nudegimo žaizdomis ir randais, kultūros pradininku. Jis vienija tuos, kurie priklauso Modern Primitives sąvokai. Fakyras šią sąvoką sukūrė 1978 metais, taip pavadindamas save ir dar saują į save panašių žmonių“ (Skarderud, 2001: 322). Pasak F. Musafaro, tai nulėmė tatuiravimo ir piercingo populiarėjimo tarp jaunimo tendenciją. Pati sąvoka žymėjo individus, kurie praktikavo įvairias kūno modifikacijas, dažnai perimtas iš gentinių bendruomenių, tačiau pritaikytas bei interpretuojamas jau visiškai skirtingoje socialinėje, kultūrinėje aplinkoje.

Pats Fakiras Musafaras užsiiminėjo neįprastomis kūno modifikacijomis penkiasdešimt metų. „Nedaug likę kūno modifikacijos technikų, kurių jis nėra patyręs. Jo kūnui pažįstamas ritualinis kūno auskarų vėrimas, tatuiravimasis ir pjaustymasis. Jam teko gulėti vinių lovoje, jis išbandė elektros šoką, pasninkavo, praktikavo nemigą, kūno dalis verždavosi korsetais ir diržais. Plakdavosi, pasikabindavo ant kablių mėšai“ (Skarderud, 2001: 322).

Modernaus primityvizmo sąvoką pakankamai komplikuoja. Pasak paties F. Musafaro, „modern primitives“ kaip pankai, ar bet kokia kita subkultūra, demonstruoja dinamišką išskirtinumą ir yra sunkiai apibrėžiami ar įstatomi į kategorijas. Šios sąvokos apibūdinimas ir suvokimas skiriasi, tačiau neretai individai su panašiais tikslais bei pagarba šiam judėjimui, visgi nenori savęs pripažinti esant pastarojo šalininkais (Featherstone, 2000: 16).

Kai kurie apibendrinimo mastai yra būtini šiam judėjimui, kaip atskirai kategorijai, apibrėžti, todėl jie gali būti identifikuojami kaip laisvai veikiantys individai, susieti tarpusavyje tam tikra veikla, įsitikinimais. „Modern primitives“ - tai kūno modifikavimo šalininkų segmentas, kurį vienija ideologija bei požiūris į kūno manipuliacijas. Ši vienijanti ideologija nėra statiška, ji nuolat papildoma ar keičiama, tačiau gali būti atpažįstama tik reprodukuodama tam tikrus panašumus. Svarbu ir tai, kad grupė, jos praktikos ar idėjos nėra jokiais būdais ribojamos. Palyginti nedaug užsiiminėjančių kūno modifikacijomis yra „tikrieji“ modernūs primityvistai, tačiau pati modernaus primityvizmo idėja peržengia savo, kaip grupės, ribas.

Kūno modifikavimo koncepcija koreliuoja su dar keliomis - kūno meno (body art) ar „body play“ sąvokomis, kurios taip pat siejamos su moderniu primityvizmu. Pastarojo judėjimo šalininkų veikla apibūdinama kaip praktika susijusi su permanentiniu ar laikiniu kūno modifikavimu, paprastai ritualizuojant šį procesą bei pabrėžiant skausmo svarbą.

1.5.1. Modernaus primityvizmo raida

Norint tiksliau apibūdinti ir identifikuoti šį judėjimą (ar ideologiją), reikia plačiau aptarti jo istoriją bei atsiradimą. Modernaus primityvizmo apraiškos pasklido dar 7-tajame dešimtmetyje Kalifornijoje, daugiausia iš įvairių pogrindinių judėjimų, kaip antai „SM and fetish“, kurių nariai susižavėję gentinėmis kūno modifikavimo praktikomis interpretavo jas savaip ir tokiu būdu integravo į savo kultūrinę aplinką (Featherstone, 2000).

Šią integraciją taip pat lėmė daugybė išorės faktorių. Pavyzdžiui tai, jog nuo 6-tojo dešimtmečio drastiškai keitėsi tatuiravimo praktikos reikšmė. Šis laikotarpis dar vadinamas „tatuiruotės renesansu“, dėka informacijos, naujų įrankių ir reikmenų sterilizavimo procedūros buvo iš esmės pagerintos, o taip pat kito socialinė, ekonominė bei kultūrinė aplinka, kurioje buvo praktikuojamas tatuiravimas (DeMello, 1995).

Kitas faktorius, lėmęs gentinės kūno modifikavimo praktikos integraciją, buvo didėjantis susidomėjimas auskarų vėrimu į skirtingas kūno vietas. Taip pat svarbus buvo populiarėjantis romantinis gentinių bendruomenių įvaizdis. Dėka akademinės pažangos socialinės antropologijos srityje bei išpopuliarėjusių dokumentinių žurnalų, genčių nariai, plačiojoje visuomenėje pradėti traktuoti kaip paslaptingi, įdomūs, necivilizuoti individai.

Tačiau būtent F. Musafaras yra laikomas svarbiausiu moderniojo primityvizmo judėjimo iniciatoriumi. Jo 1991 m. publikuotas žurnalas - „Body Play and Modern Primitives Quarterly“, žymėjo gentinio (primityvaus) stiliaus kūno modifikacijų atgimimą modernioje kultūrinėje aplinkoje. Šis konceptualus posūkis reprezentavo kitokį požiūrį į kūno manipuliacijas bei subūrė naują sparčiai augančią šios ideologijos šalininkų grupę. Gentinės kultūros iš patologinių ir deviantinių tapo įkvėpimo bei susižavėjimo objektu.

Kaip teigia F. Skarderudas: „Kiekviena kultūra turi kūno ritualų, kur kūnas kalba apie vidinę būseną ir socialinį statusą. Nepastebėtas kūnas yra kultūriškai žalias ir neišreikštas. Kai kūnas pažymimas „civilizacijos ženklų“, jis pradeda komunikuoti, tampa socialinio kūno dalimi“ (Skarderud, 2001: 324). Gentinėse bendruomenėse šis momentas yra ypač reikšmingas, kūno modifikavimas žymi tam tikrą priklausymą, tačiau kartu išreiškia ir išskirtinumą, autonomiją, suteikia pasitikėjimo. Būtent šios savybės labiausiai ir domina modernaus primityvizmo judėjimo šalininkus. Todėl jų tarpe neretai imituojami pilni gentiniai ritualai su kūno modifikavimo bei puošybos apraiškomis (pvz. ausies spenelio tempimas įvairiais objektais, tatuiravimas, randų darymas).

Pats suformuotas terminas žymi aliuziją į primityvumą, tačiau pilnai neišreiškia to, kas vadinama gentiniais ritualais ar kultūra, o tik nurodo tam tikrą aspektą perimtą iš šių praktikų. „Modern primitives susiję su pačiu postmoderniu kūnu. Tai kombinacija dabartinio modernumo ir buvusio modernumo, kuriame dabartinis modernumas nuolat ieško naujovių. Tai bandymas leisti susitikti tam, kas pamesta, ir tam, kas išbandyta. Modernus primityvizmas, arba ModPrims, atsigręžia į ankstesnės

kultūros kūno ritualus. Tvirtinama, kad modernizavimas ir industrializavimas pavertė mus psichiškai nejautriais. Daugelis užmiršo tas neurochemines sąsajas tarp skausmo ir džiaugsmo“ (Skarderud, 2001: 325).

Dviejų, dažnai visiškai skirtingų, žodžių - modernaus ir primityvaus - konjunkcija žymi postindustrinį progresą bei nuorodas į naujos, sinkretinės kultūros kūrimą. Šio judėjimo šalininkai apjungia šiuolaikines technologijas bei gentinių bendruomenių ideologijas, ritualus. Svarbi teorinė inspiracija perimta iš socialinio feminizmo, postmodernistinės literatūros, „science fiction“ žanro kūrybos. Kūno modifikavimui, žmogaus formų denatūralizacijai, mutacijoms turėjo įtakos pakitęs žmogaus santykis su mašinomis, biotechnologijų pažanga. Visi šie elementai apjungia šios komplikotos sąvokos aiškinimo lauką.

Egzistuoja pakankamai platus bei dinamiškas spektras praktikų, kurios būdingos moderniems primityvistams, visgi daugelis iš jų taip pat plačiai paplitusios ir populiariojoje kultūroje. Visų pirma, tai ilgalaikės modifikacijos, kurios paprastai išlieka visą likusį žmogaus gyvenimą ir yra traktuojamos kaip permanentinės dekoracijos ar puošyba. Tai tatuiruotės; piercingas (paliekantis pakitimus, lūpos, ausų ar kitose srityse); randų darymas (deginant ar pjaustant), kai kurie mažiau paplitę būdai – implantavimai; dantų smailinimas; įvairūs chirurginiai pakeitimai (liežuvio perskyrimas, ausų smailinimas); liemens deformavimas korseto pagalba.

Taip pat dažnai atliekamos laikinos modifikacijos – paviršinis auskarų vėrimas (nesukeliantis didesnių odos ar kūno dalių pakitimų); „play piercing“ (kuomet veriami auskarai, adatos, kaulai ar kiti objektai tik trumpam laiko tarpui su siekiu mėgautis procesu, o ne dekoruoti kūną); „pocketing“ (dar vadinamas „antipiercing“), taip pat retesni būdai – gulėjimas ant vinių; „suspension“ (kūno pakabinimas ant kablių); „bondage“ (surišimas virvėmis, antrankiais).

Nemaža dalis šių praktikų yra perimtos iš gentinių bendruomenių. Transformuotos ir pritaikytos skirtingose aplinkose, jos savaip interpretuojamos, naujai ritualizuojamos. F. Musafaras teigia: „Mes atsisakėme vakarietiškos kultūros požiūrio, skelbiančio, kad mūsų kūnai priklauso jai. Mūsų kūnai priklausė mums. (...) Mūsų kūnai priklausė ne tolimam dievui soste, ne valstybei ar karaliui, ne socialinei institucijai ar medicinai“ (Skarderud, 2001: 329). Tai ne tik išlaisvintas, tačiau ir „groteskiškas“ kūnas, toks, kuris laužo taisykles pačiu savo buvimu, viešu pasirodymu. J. Fiske teigia: „Tobulas kūnas yra užbaigtas, galutinai suformuotas socialinis kūnas, o groteskiškas kūnas – nebaigtas ir beformis (...) išgrynintas ir išlaisvintas nuo bet kokių socialinių kūno konstruktų ir vertinimų jis egzistuoja tik savo materialumu“ (Fiske, 2008: 78).

Kūno modifikavimo terminas yra pakankamai platus, jis apima daugybę atliekamų praktikų, taip pat ir tų, kurios labiau priimtinos plačiajai visuomenės daliai, pavyzdžiui aukštakulnių batų dėvėjimas, plastinė chirurgija, svorių kilnojimas ar net ilgų nagų auginimas. Tai, jog šie atvejai taip pat priskiriami prie kūno modifikacijos termino, rodo kaip modernaus primityvizmo šalininkai

aiškiai save išskiria iš šio diskurso ir renkasi kur kas labiau specifines ar ekstremalias kūno manipuliavimo praktikas. Svarbu ir tai, jog pakankamai dažnai šias praktikas nusavina populiarioji kultūra, mados industrija ir paverčia jas masiniu reiškiniu ar preke. Šie pokyčiai pakankamai kritiškai vertinami pačių moderniųjų primityvistų.

Priimtinos kūno modifikavimo formos dažnai yra nukreiptos į visuomenėje vyraujančius tobulo kūno standartus. Tačiau modernus primityvizmas sąmoningai laikosi priešingos pozicijos, laužo standartus, kuria naujas taisykles, ieško naujų galimybių bei patirčių. Tad svarbiausias aspektas yra tai, jog šios praktikos tapo kūrybinių industrijų dalimi – kuriasi įmonės suteikiančios kūno modifikavimo paslaugas bei įvairias priemones, rengiami festivaliai, kurie leidžia keistis idėjomis, paskleisti savitą požiūrį į kūną.

1.5.2. Tyrimo diskusija

Tyrimo dalyviai teigia, jog Lietuvoje įvairios kūno modifikavimo praktikos paplitusios kaip puošybos elementas. Retesnis požiūris į kūną kaip į galimybių lauką ar priešinimosi disciplinuojančiai aplinkai priemone. Tai siejama su daugeliu faktorių: komplikuoju Lietuvos istoriniu kontekstu (sovietinė okupacija), demografinė situacija (senstanti visuomenė), kultūriniais bei visuomenės mentaliteto pokyčiais. Interviu dalyviai buvo linkę manyti, jog situacija keičiasi ir kad tą kismą įtakoja tatuiravimosi reintegravimo procesas Lietuvos kultūrinėje aplinkoje. Taigi tatuiruotė kaip rezistencijos priemonė, kaip alternatyva dominuojančiai grožio standartizacijai, šiandien vis dar ne dažnai pasitaikantis reiškinys. Tyrimo metu atskleistos skirtingos tatuiruotojų patirtys leidžia pateikti alternatyvias aiškinimo perspektyvas. Tomas teigia, kad keistis idėjomis bei paskleisti savitą požiūrį į kūno modifikavimą labai padeda internetas bei socialiniai tinklai. Tai gali būti pretekstas kurtis grupėms žmonių, kurie savaip interpretuoja bei suvokia kūno manipuliacijas. Vis dėlto Tomas įvardija, jog šiandieninė Lietuvos kultūrinė, socialinė padėtis vis dar nėra palanki šioms saviraiškos formoms: „Šiai dienai yra fanai, facebook'ai. Ir aš manau, kad yra kažkokia grupė žmonių. Pas mus Lietuvoje nėra tiek gyventojų, kad būtų labai ryšku, nes tie trys milijonai, žinai ten, milijonas išvažiavęs, lieka du, iš tų dviejų čia iki 18 metų milijonas, dar milijonas pensininkų. Tai žodžiu, mes turim tokį labai ribotą kiekį žmonių, ten tas „body modification“, čia yra toks sportas, kur tikri lietuviai, kurie norintys pavyzdžiui ten išsipjaustyti ornamentus ar kažką, daugiau mažiau gyvena kažkur kitur, ne Lietuvoje. Ir susipažinę su tuo yra, matę kažkur. (...) Gyvendamas tokiam Panevėžy tai čia nesusiduri išvis su tokiais reiškiniais, taip praktiškai. Vilniuje vėl, galbūt, Šiauliuose gal vienas kitas yra, bet aš kaip žinau, tai praktiškai visi gyvena ten Londone, dar kažkur. Atvažiuoja čia, čia pigiau tattoo gal kažkiek, galbūt savi meistrai, galbūt tai svarbu irgi“ (žr. Priedas Nr.6).

Modernaus primityvizmo judėjimas pateikė visišką alternatyvą vyraujančiam kūniškumo suvokimui, šokiravo, kėlė susižavėjimą, iššaukė diskusijas. Reikšminga tai, jog vėliau daugelį praktikų absorbavo populiarioji kultūra. Tačiau išliko aiškus skirtumas tarp visuotinai priimtų kūno modifikacijų bei tų, kurias pateikė modernūs primityvistai. Socialinės kontrolės mechanizmai dažnai siekia sankcijų tokio pobūdžio idėjas skleidžiantiems individams dėl pabrėžiamo skirtingo požiūrio ar visuomenės tabu iškėlimo. Kaip pastebi Giedrius, Lietuvoje tatuiruotė taip pat atliko savotišką kontrkultūrinės atributikos vaidmenį, tačiau vėliau masiškai išpopuliarėjus šiam reiškiniui pakito ir jo statusas. Svarbu tai, jog šiandien tatuiruotė vis dar gali būti šokiruojanti, provokuojanti diskusijas, pateikianti alternatyvą. Giedrius teigia: *„Tai ir yra alternatyva. Dabar jau nebėra stipri tokia opozicija. Anksčiau tai buvo kaip juoda ir balta, bet dabar viskas tampa vientisa, nes ta publika, ta pilkoji masė visa tai absorbuoja irgi. Jie irgi priima ir tatuiruojasi, ir auskarus veriasi, ko negalėjai pasakyti prieš 10 metų. Bet dabar tų tatuiruojamų simbolių tematikos atžvilgiu tai yra alternatyva. Nes tokių drugelių, skorpionučių jau labai retai tatuiruojam“* (žr. Priedas Nr.5).

Galima teigti, kad daugėja naujų išraiškos būdų, iš esmės keičiasi ir pačios tatuiruotės, jų stilistika bei simbolika. Labai svarbus tampa P. Bourdieu aptartas simbolinis kapitalas (Bourdieu, 1998), kuomet skirtingi ženklai (tiek išvaizdos, tiek elgesio) leidžia įtvirtinti socialinę stratifikaciją ir sukaupti subkultūrinį kapitalą, kuris padeda pozicionuoti save ir atpažinti kitus kultūrinėje erdvėje bei modeliuoti mąstymo būdą, vertybes, įsitikinimus. Kalbėdamas apie alternatyvias tatuiruotes Giedrius pabrėžia, kad: *„jų daugėja, jos modifikuojasi, keičiasi, viskas auga, čia kaip fraktalai. Žinai kas yra fraktalai? Toks yra paparčio lapas, kuris sueina į spiralę ir ta spiralė turi dar po mažutę spiralę, o ta spiralė dar po mažutę spiralę ir ten yra begalybė jų“* (žr. Priedas Nr.5).

Kontrkultūrinė pozicija ne tik įgalina naujas kūniškas patirtis, tačiau ir leidžia išreikšti save skirtingais būdais. Tai ypač aktualu vienodoje, pilkoje visuomenės gyvenimo aplinkoje. Giedrius teigia: *„Yra tokių žmonių, kurie yra kitoje paralelinėje realybėje, jie nepriklauso tai masei, kurie vertina pagal rūbą. Jie kaip slaptieji masonai, jų negali išskirti, tarp žmonių jie atrodo paprastai“* (žr. Priedas Nr.6).

Kitas svarbus aspektas yra tai, jog patys tatuiruotojai save įvardija kaip tam tikrą subkultūrą. Visi tyrimo dalyviai pabrėžė, jog tatuiravimas yra kur kas daugiau nei amatas, tai savotiškas gyvenimo būdas. Paklaustas apie subkultūras Renaldas teigia: *„Šiaip tai yra tatuiruotų žmonių - kaip ir subkultūra jie. (...) Tatuiruotas žmogus kitą tatuiruotą žmogų mato visai kitaip, su juo kalba. Yra bendras dalykas, kuris kažkiek juos sieja. (...) Vyksta Lietuvoje šventės tatuiruočių. (...) Ta prasme, kartu daroma ((tatuiruojama)), kalbama apie tai, koncertai visokie, būtent žmonėms, kurie domisi tatuiruotėmis ir taip toliau“* (žr. Priedas Nr.3).

Bendras požiūris į kūno modifikacijas, gilesnis pačios tatuiruotės suvokimas, saviraiškos būdai vienija tatuiruotojus. Jie pateikia savitą estetinį skonį, alternatyvias grožio formas bei neretai

renkasi opoziciją tam, kas eskaluojama per masines medijas. Paprastai įsitraukimas į kūno modifikavimo praktikas nebūna atsitiktinis ar vienalaikis, dažnai derinant bei taikant įvairius puošybos ar saviraiškos elementus. Renaldas teigia: „*Žmogus, kuris ten turi tunelius ausyse, auskarus antakiuose, tai tokiam žmogui net labiau tinka ant kūno daug tatuiruočių, tu iš jo net tikies, iš tikrųjų. Žmogus, kurio tatuiruotas visas kūnas, tikrai jis turi turėti kažkur auskarą*“ (žr. Priedas Nr.3).

Tatuiruotojus vienija tam tikros nerašytos taisyklės bei įstojimo ritualai. Norint tapti vienu iš jų reikia mokytis pas konkretų meistrą, kuris supažindina su šio amato subtilybėmis bei padeda atrasti savitą stilių. Simona teigia: „*Tu neini kažkur į mokyklą mokytis, tu eini pas meistrą, kuris jau žino ką jis daro ir tu prašai, kad jis tave priimtų į mokinius. Analogiškai mokaisi, augi ir taip toliau*“ (žr. Priedas Nr.1).

Nors Lietuvoje nėra vieningos, organizuotos subkultūros, pats tatuiravimo procesas visada esti kultūrinis aktas, savotiška maišto forma prieš gamtą. Tai rezistencinė išraiška tiek konkrečiam asmeniui, tiek grupei žmonių, kuriuos vienija alternatyvus požiūris į kūną, jo kismo galimybes. Kontrkultūrinė pozicija pasireiškia per neįprastas kūno modifikacijas, tatuiruojamos vietos aktualizavimą (pvz. galvos sritis ar viso kūno piešiniai), tatuiruočių simboliką. Kadangi dominuojanti kultūra geba absorbuoti šias praktikas, tai visuomet išlieka įtampa tarp pastarųjų.

1.6. Meninė tatuiruotė

Tatuiravimosi istorinis kontekstas parodė kaip radikaliai kito šios praktikos reikšmė ir svarba įvairiais periodais. Nemažai laiko bei pastangų pareikalavo tatuiruotės reintegracija iš „paraščių“ (ypač kriminalinio pasaulio, ar tokių subkultūrų kaip pankai, baikeriai, metalistai) į meno sritį. Šiandien šis reiškinys plačiai tyrinėjamas būtent kaip meno apraiška (Atkinson, 2003; Sanders, 1989; Kosut, 2013; DeMello, 2000). Tatuiruotės autonomijos iškovojimas bei semiotinis „apvalymas“ vyko kartu su pop kultūros, kontrkultūros bei vartotojų visuomenės įsigalėjimu, šis kismas atvėrė erdvę naujoms interpretacijoms, suvokimo formoms.

Šiandien egzistuoja labai platus spektras metodų, žanrų, ornamentikos bei stilistikos: juodai baltos, spalvotos tatuiruotės, „new school“, „old school“, „tribal“, „body suit“, „fantasy“, gotikinis, animacinis stilius, realizmas, siurrealizmas, kubizmas, puantilizmas ir daugybė kitų. Iš esmės tatuiruotė absorbuoja daugelį vaizduojamojo meno rūšių, kurdama naują komunikacinį, semiotinį diskursą. Tai sunkiai institucionalizuojama meno šaka dėl pernelyg asmeninio, intymaus santykio su kūnu (žmogaus oda), todėl tai neįprasta kūrybinė išraiška, kurios formalumas labai komplikotas. Su tam tikromis išlygomis galėtume šią sritį priskirti vaizduojamojo meno (fine art) šakai. Kūnas negali būti tiesiog medžiaga, ant kurios ir per kurią kalba menininkas, jis visada yra

intersubjektyvus. Kaip teigia D. Večerskis: „Ištatuiruodamas kūną žmogus įsisąmonina, kad jo kūnas yra skirtingas nuo visų kitų daiktų, nes suvokia jį kaip savo tapatybę – įsisąmonina jį kaip save. Šis kūno išskirtinumas atveria galimybę žmogaus kūną (pa)naudoti narcisiztiniam, erotizuotam žvilgsniui mene (atvaizduose), reklamoje. Pavaizduotas kūnas pats tampa „savaiame esančiu“, pasirodo (yra parodomas) tam tikru būdu, kuris paskatina vienokį ar kitokį mūsų, stebinčiųjų tuos vaizdus „vujaristų“, suvokimo būdą“ (Večerskis, 2009: 39).

Ne visas tatuiruotes galime vadinti meniškoms ir ne visi tatuiruotojai save laiko menininkais. Didžiausias skirtumas pastebimas tarp nesudėtingų „šabloninių“ bei ypatingą estetinę vertę turinčių, kūrybiškų tatuiruočių. Didelė reikšmė tenka tai kultūrinei erdvei, kurioje tatuiruotojas mokosi ir ieško sau tinkamų išraiškos formų.

Paprastai tatuiruočių meistrų galima tapti tik pabuvus mokiniu. Tai gali trukti apie 1-2 metus, stebint savo mokytojo darbą, valant instrumentus, patalpas. Mokymo periodu dažniausiai gaunamas menkas atlyginimas, tačiau laikui bėgant suteikiama vis daugiau atsakomybės bei savarankiškumo. Tokios „nerašytos“ taisyklės padeda geriau susipažinti su kultūrine aplinka, atrasti save, kadangi tatuiravimas dažnai tampa ir savotišku gyvenimo būdu, ne tik amatu. Tatuiruočių meistro darbas glaudžiai susijęs su menine veikla, nes jis reikalauja susikaupimo, guvios vaizduotės, atsidavimo, kūrybiškumo, aplinkos detalių pajautimo.

Daugėja tatuiruotojų su meno srities išsilavinimu, kita vertus ir auganti, šios kūno modifikavimo praktikos, paklausa iššaukia poreikį nuolat kelti kompetenciją. Visa tai sąlygoja tokių spartų naujų žanrų bei stilistikos vystymąsi, todėl kiekvienas meistras gali save išreikšti jam priimtinausiomis formomis bei pasiūlyti didesnę paslaugų įvairovę. Šią įvairovę taip pat elementariai lemia rinkos dėsniai, kadangi norint išlikti reikia pateikti kažką savito, išskirtinio.

M. Kosut teigia: „Vis daugiau tatuiruočių meistrų pasitelkia savo darbuose pagrindinius vizualiųjų menų principus, kaip naudoti linijas, formas, erdves, atspalvį (šviesiau, tamsiau), koloritą ir tekstūrą. Jie taip pat atlieka originalius darbus, kurie kelia iššūkį tradicinėms tatuiravimo paradigmoms, tiek kuriant savitą supratimą apie pačią tatuiruotę, tiek apie jos atlikimą“ (Kosut, 2013: 11). Tokiu būdu tatuiravimas vis dažniau pozicionuojamas estetinėje plotmėje ir kultūros specialistų pripažįstamas kaip meninė veikla.

Kitas svarbus aspektas yra pačių klientų požiūris į tatuiruotę. Reikalingas tam tikras supratimas apie šią sritį, kad papuoštum didžiąją savo kūno dalį vientisu piešiniu ar ryžtumeisi įvairiems žanriniais eksperimentams. Reikšminga tai, ar pastarieji turi savo idėjų, ar tiesiog renkasi tatuiruotę iš katalogo. C. Sandersas teigia, jog: „kaip ir daugelis profesionalių menininkų, taikomojo meno srityje, tatuiruotojai išgyvena konfliktą tarp skirtingų, kūrybiško menininko ir sėkmingo verslininko rolių. Dauguma šią priešpriešą bando spręsti aktyviai konsultuodamiesi su klientais“ (Sanders, 2008: 27). Ugdyti visuomenės skonį bei skleisti konstruktyvų požiūrį į kūno

modifikavimą taip pat padeda vis dažniau rengiamos tarptautinės tatuiruočių konvencijos („London tattoo convention“; „Berlin tattoo convention“; „Vilnius tattoo convention“), festivaliai, televizijos laidos, menotyrininkų dėmesys šiai sričiai.

Taigi meninis statusas palaiko šios praktikos simbolinę, ekonominę, kultūrinę vertę, reikalauja iš meistrų ypatingos kompetencijos bei įgalina tolimesnę viso to raidą. Sanderas taip pat įsitikinęs, jog tik šiuolaikinis, konfliktiškas meno pasaulis, pripažinęs tokius išraiškos būdus kaip konceptualusis menas, pop menas („pop art“), dadaizmas, įvairūs performansai, galėjo įtraukti į šių žanrų sūkurį ir tatuiravimosi praktiką bei paversti ją dar vienu komunikaciniu mediumu (Sanders, 2008).

1.6.1. Tyrimo diskusija

Tyrimo dalyviai teigė, jog Lietuvoje dauguma tatuiruotojų yra įgiję pakankamai kompetencijos bei atlieka savo darbą profesionaliai. Tam įtakos turi neformalios mainų programos, kuomet tatuiruočių salonai įvairiose šalyse kviečia meistrus padirbėti naujoje aplinkoje bei įgauti patirties. Reikšmingas ir tatuiruočių populiarėjimo faktorius – klientų kiekis skatina paslaugų kokybės užtikrinimą, naujų veiklos formų gausėjimą. Kad išliktum rinkoje privalai pateikti kažką savito bei atlikti darbą profesionaliai. Svarbus ir besikeičiantis visuomenės požiūris į šį reiškinį, vis dažniau dėmesys kreipiamas ne į tatuiruotę per se, bet į tai - kaip ji atlikta (koloritas, stilistika, žanras ir pan.). Visi tyrimo dalyviai pripažino tatuiravimą kaip meno formą, jie stengiasi skleisti bei išlaikyti tokį tatuiruotės statusą Lietuvoje. Meniškumą pastarieji siejo su: bendru tatuiruočių atlikimo lygiu Lietuvoje, gausėjančia eksperimentacija bei naujų žanrų sklaida, originaliomis, autentiškomis tatuiruotėmis, meistrų galimybėmis tobulėti. Tomas teigia: *„Šiai dienai užaugo labai daug gerų meistrų lietuvių Lietuvoje. Daro tikrai labai įspūdingus darbus - super realistika, kad ir Šiauliuose „old schoolas“, „new schoolas“. Žodžiu šiandienai tikrai yra lygis labai stiprus, mes galime, kaip Lietuva, konkuruoti su bet kokia kita šalimi. Kas liečia jų tattoo lygį, ko nebuvo prieš 10 metų. Šiai dienai jau tikrai yra lygis labai stiprus ir aš tik džiaugiuosi, kad taip yra, kad yra į ką lygiuotis, yra kuo didžiuotis. O kas liečia meną, mano manymu, tai bet kokia linija jau yra menas, jeigu taip galvojant abstrakčiai. Jeigu menininkas kažką nubraukia, tai reiškia menas prasidėjo nuo tos vietos“* (žr. Priedas Nr.6).

Tyrimo dalyviai pastebėjo, jog visuotinis dėmesys šiai kūno modifikavimo praktikai teigiamai įtakoja tolimesnę viso to raidą. Populiariosios kultūros pagalba plintančios naujos saviraiškos formos skatina domėtis tatuiravimu. Tačiau kokią meninę vertę turės piešinys, priklauso daugiau nuo meistro, nei nuo kliento. Tai lemia sugebėjimas bendrauti su paslaugų gavėjais bei bendras požiūris į tatuiruotę. Renaldas teigia: *„Daugėja meistrų, bet jie dažnai įsidarbina čia, kad*

uždirbti pinigų. Yra meistrai, kurie dirba visiškai atsidavę tatuiruočių kultūrai ir ten viskam, kurie eksperimentuoja, tikrai bando tobulintis. Tai vat toje pačioje srityje, kaip ir kiekviename amate, yra tu, kurie dirba dėl pinigų ir yra tu, kurie dirba dėl idėjos“ (žr. Priedas Nr.3). Svarbus yra tiek gilesnis tatuiruotės suvokimas, tiek asmeninės meistro savybės. Taip pat daugėja tatuiruotojų su meno srities išsilavinimu. Pusė apklaustųjų buvo baigę dailės mokyklas arba universitetus. Atkakliai siekti įgūdžių bei profesionalumo karjeroje padeda ir neformali tatuiruotojų bendruomenė. Pastarieji bendrauja socialiniuose tinkluose, rengiamuose festivaliuose, konvencijose, šventėse, keičiasi patirtimi, idėjomis, varžosi dėl įvairių titulų (geriausia nespalvota tatuiruotė, geriausia spalvota tatuiruotė, geriausia tatuiruočių kompozicija ir t.t.). Renaldas teigia: „Aš asmeniškai į kitus meistrus žiūriu, jeigu jau geras meistras tai kaip į autoritetą. O šiaip į daugelį kaip į kolegas. Nesvarbu, kad iš kitų salonų. Aišku, yra meistrai, kurie, kaip sakiau, atlieka tatuiruotes dėl pinigų ir taip toliau, nu tai man jie nėra nei kolegos, nei autoritetai“ (žr. Priedas Nr.3).

Pastebima aiški priešprieša tarp tų tatuiruotojų, kurie orientuoti tik į grožio paslaugų suteikimą ir tų, kuriems tai savotiškas gyvenimo būdas ar meninė saviraiška. Taip pat reikšminga ne tik meistrų, bet ir klientų pozicija šiuo klausimu. Giedrius teigia: „Aš galvoju, kad čia žmonės iš karto žiūri į piniginę vertę, ne į dvasinę, ne į kažkokį pasąmonės pliūpsnį, bet į piniginę vertę. Tai čia ta pilkoji masė. Aišku yra kitų žmonių, kurie skaito tuos simbolius, yra stiliai, pagal kuriuos gali atsekti, gali skaityti, braižas menininkų skirtingas yra. Aš pavyzdžiui pamatau „tattoo“, aš žinau kas darė, man net nereikia sakyti“ (žr. Priedas Nr.5).

Tatuiruotės meninis pripažinimas priklauso nuo to, kaip kūrybiškai ir profesionaliai ji atlikta. Kiekvienas meistras, įnešantis kažką savito bei originalaus, kelia bendrą tatuiravimosi lygį Lietuvoje. Pasak Renaldo: „Lietuvoj yra lygis pakankamai aukštas, tai reiškia, kad ta tradicija kuriasi turbūt. Kaip ir vakaruose labai daug eksperimentacijos vyksta. Labai daug yra meistrų, kurie Lietuvoje tais naujais stiliais užsiima – tas pats realizmas, yra labai daug gerų meistrų, kurie naujus stilius atradinėja“ (žr. Priedas Nr.3).

Naujų tatuiruočių žanrų bei stilistikos gausėjimas Lietuvoje rodo, jog ši kultūrinė praktika vystosi bei įsitvirtina visuomenėje. Tai įtakoja ir klientų poreikius bei konstruktyvų požiūrį į tatuiravimąsi. Visgi tatuiruotojai yra daugiau ar mažiau universalūs stilistikos atžvilgiu, kadangi ne visada yra paklausios tam tikros meninės išraiškos formos. Giedrius teigia: „Japoniškas, Polinezijos stilius vyrauja dabar. Prieš kokius 5 metus buvo „old school“, „new school“, dabar ateina įvairiausi neo - „neograficizmas“, „neotrible“ įvairiausi. Kubizmas, puantilizmas atėjo. Čia tokie kur niekada nebūdavo tatuiruotėse. Na, o dabar tokia stiliaus išraiška yra priimtina naujajai kartai“ (žr. Priedas Nr.5).

Meistras Maksas interviu metu taip pat užtikrintai tvirtino, jog tatuiruotė – tai menas. Jis pabrėžė, kad dažnai sudėtinga įvertinti meniškai atliktus darbus, kadangi nėra konkrečių objektyvių

rodiklių nustatančių paslaugos kainą. Paprastai atsižvelgiama į tatuiruotės dydį, sudėtingumą, technines sąnaudas ar tiesiog mokoma už darbo laiką.

Daugelis meistrų Lietuvoje atlieka originalius darbus, daro eskizus individualiai kiekvienam žmogui, eksperimentuoja. Iš dalies tam įtakos turi ir palanki, draugiška aplinka. Tatuiruotojai glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje, keičiasi idėjomis, vyksta mainų programos, tad tokioje terpėje daug lengviau atrasti save, ugdyti įgūdžius, tobulinti patinkantį tatuiravimo stilių. Didelis dėmesys skiriamas ir klientų kultūrinės kompetencijos kėlimui. Todėl šia kūno modifikavimo praktika imta domėtis ne tik iš vartotojiškų paskatų. Tai potenciali erdvė kūrybiškumui pasireikšti, saviraiškos priemonė tiek atliekančiam darbą, tiek nešiotojui. Taigi tatuiruotė šiandien priskiriama menui, nes ji gali būti meistriškai atlikta, šokiruojanti, estetiška, kūrybiška, iššaukianti diskusijas.

2. KŪNO MODIFIKAVIMO REIKŠMĖ ŠIUOLAIKINĖJE

VISUOMENĖJE

Kūno modifikavimo procesų (medicininės ir ne medicininės paskirties) populiarumas paskutiniuosius 30 metų augo itin sparčiai bei stabiliai. Besikeičiant kultūrinėms normoms, spartėjant komunikacinių technologijų raidai bei vystantis paslaugų ir komercijos sferai, plėtėsi ir kūno paslaugų industrija. Nepaisant kai kurių panašumų, tarp medicininių ir ne medicininių kūno modifikavimo atvejų, šios sritys esmingai skiriasi tiek savo resursais, tiek organizacine struktūra. Rinkos požiūriu šios sritys dažnai koreliuoja tarpusavyje. Kosmetinės chirurgijos verslo atstovai naudojami medicinos autoritetu ir taip pritraukia potencialius klientus, kuriems garantuojamas saugumas, kokybiškas atlikimas bei konsultacijos. Medicininės srities atstovai išvystė rafinuotą požiūrį į ryšius su visuomene ir tokiu būdu pranoko kitas kūno modifikacijos pramonės sritis. Kosmetinės chirurgijos industrija pranašesnė prieš tatuiravimo ar piercingo paslaugas, informacijos (kiekio, kokybės, išsamumo) atžvilgiu.

Chirurginėmis modifikacijomis galima vadinti keletą sričių – tai plastinė, atkuriamoji ar estetinė chirurgija. Pastaroji apima platų procedūrų mastą – nuo gimdymo deformacijų, traumų, sužalojimų korekcijų, iki raukšlių šalinimo ar kitų jauninimo procedūrų bei įvairių implantavimų. Taip pat šiai sričiai priskiriamos lyties modifikacijos.

Nors ir turi savo klientų grupę, vis dėlto chirurginės kūno modifikacijos nėra tokios populiaros kaip tatuiravimas ar auskarų vėrimas. Šių praktikų paplitimą lėmė ne tik pakitęs požiūris į kūną, bet ir populiariosios kultūros įtaka. Pastarosios eskaluojami įvaizdžiai padėjo integruotis šiems modifikavimo būdams plačiojoje visuomenėje. Tokiu būdu atsikračius neigiamos konotacijos ir socialinių tabu, tatuiruotės tapo masiniu reiškiniu, stiliaus, mados, meno išraiška. Šie pokyčiai turi tiek teigiamų (kūrybiškumas, kultūrinių normų bei praktikų gausėjimas), tiek neigiamų (vartotojiškumas, kritinio mąstymo stoka) aspektų.

Svarbu ir tai, jog ši sritis tapo sparčiai besiplečiančia kūrybinių industrijų dalimi. Kai kuriose šalyse (JAV, Didžioji Britanija, Vokietija, Danija) tatuiruočių salonai yra viena iš sparčiausiai augančių paslaugų sektorių, nepaisant savo specifiškumo, tatuiravimas paplito globaliu mastu. Taip pat kuriasi įmonės suteikiančios kūno modifikavimo paslaugas bei įvairias priemones, tinklalapiai ir reklamos, rengiami festivaliai, tv realybės šou bei laidos („Ink master“; „America’s Worst tattoos“; „Best ink“; „New York ink“; „Rašalo istorijos“ ir t.t.) .

Kūno puošybos, modifikavimo metodai, reikšmės ir motyvacijos yra sąlygojami vietos bei laiko. Mažesnėse gentinėse bendruomenėse, kūno manipuliacijos buvo reikšmingos ne kaip individuali, bet kaip socialinė praktika, kuri buvo integruota į sakralinius ritualus bei žymėjo tos

bendruomenės narystę. Tačiau kintant ir sudėtingėjant visuomenėms, tai pat kito ir kūno transformacijų motyvai bei interpretacijos. Viena iš populiariausių aiškinimo paradigmu remiasi šiuolaikinės vartotojiškos visuomenės bei kūno projektavimo analizėmis. Pastarasis suvokiamas kaip objektas, kurį reikia tobulinti bei į jį investuoti. Ši paradigma kūno suvokimą sieja su rinkos veikimo principais, kuomet individai modifikuoja savo išvaizdą remdamiesi vartojimo variantų įvairove, susieta su klasine priklausomybe (Featherstone, 1987).

Kūno projektavimo praktikas labai palengvino pažangios technologijos, kurios praplėtė mūsų galimybes bei pakeitė suvokimą. Šios perspektyvos lemia kaip mes suprantame savo kūnus, kokiais metodais juos konstruojame (ar dekonstruojame).

Visuomenėje, kurioje gausu priemonių bei būdų keistis, taip pat varijuoja ir daugybė interpretacijų bei motyvacijų kodėl yra atliekamos vienokio ar kitokio tipo kūno modifikacijos.

Tatuiravimo praktikos dažnai kito istorijos kontekste, nors daugelyje Vakarų valstybių atsikračiusios tabu, vis dėlto išlaikė ir neigiamą konotaciją, palaikomą tam tikros visuomenės grupės nuomonės. Šios praktikos dažnai gretinamos su klasine priklausomybe, deviantiniu elgesiu. Tačiau greta egzistuoja ir kitokia nuomonė, kuri pripažįsta kūno modifikacijas kaip individuacijos, kultūrinės identifikacijos išraiškas. Todėl šio fenomeno suvokimas yra kontekstualus, priklausomas nuo aibės išorinių faktorių.

Pakitęs tatuiruoto kūno populiarumas, socialinė svarba bei reikšmė turėjo įtakos ir naujų motyvacijų atsiradimui. Sandersas teigia, jog apsisprendimas pasidaryti tatuiruotę yra susijęs su individo tolimesniu savęs priskyrimu tam tikrai socialinei kategorijai (Sanders, 1989). Tatuiruotės taip pat atlieka ritualinę funkciją, žymi gyvenimo pokyčius, trauminius ar svarbius asmeninius įvykius.

Kitas, feminizmo teorijoje paplitęs, motyvas pabrėžia, jog moterys tatuiruotėmis, piercingu ir kitomis modifikacijomis siekia susigražinti patriarchalinės sistemos nusavintą kūną, taip žymėdamos jį naujomis reikšmėmis tarsi susigražina kontrolę.

Ekstremalūs puošybos būdai, siejami su „moderniojo primityvizmo“ judėjimu, taip pat pabrėžia kūną, kaip protesto formą, prieš esamas visuomenės normas. Tiek mokslinėje, tiek populiarioje literatūroje kūno gražinimas siejamas su bandymu priartėti prie mados ar prie meno.

Dietos ir fiziniai pratimai (dažnai praktikuojant kartu) taip pat yra kūno modifikavimo būdai. Dietos industrija plačiai paplitusi Vakarų šalyse, kur vis daugiau populiarumo įgyja apetitą slopinantys preparatai (tiek receptiniai, tiek nereceptiniai). Taip pat daug dėmesio bei pasekėjų susilaukia, ar net tampa mada, dietų programos (tokios kaip „Dukan diet“ ar „Atkinso programa“). Sveikatos klubai ar treniruoklių salės, pardavinėjantys narystę bei siūlantys naują „lieknesnį“ gyvenimo būdą, taip pat sudaro didelę šios industrijos dalį.

Kai kurie fiziniai užsiėmimai, kaip pavyzdžiui kultūrizmas ar fitnesas, tam tikrais atvejais, taip pat gali būti suvokiami kaip kūno disciplinavimo bei kontrolės programos, siekiant kūno transformacijų net iki ekstremalių lygių. Tad egzistuoja pakankamai daug kūno modifikavimo būdų bei motyvacijų, plačiau jas aptarinėja S. Wohlrab; J. Stahl; P. M. Kappeler (2006).

2.1. Kūnas kaip objektas

Kūnas kaip objektas ypač aktualus tampa šiandieninei visuomenei. Į pastarąjį žiūrimą ne kaip į statišką duotybę, bet savotišką galimybių lauką, suvokiant galimas kismo variacijas. Daugelio besimodifikuojančių kūnas naudojamas kaip objektas pabrėžiant ne jo fiziškumą, o konkrečią emociją, kultūrinę ar socialinę situaciją. Taigi būtent ši perskyra, tarp fizinio bei „kultūrinio“ kūno, žymi šiuolaikinės visuomenės įtampas. Pastarasis vis dažniau akcentuojamas kaip identifikacijos laukas (erdvė). Mes suvokiame savo kūną kaip individualų ir atskirą objektą, kuris tampa vieta mūsų saviraiškai bei tapatybei. Tačiau taip pat susiduriame su sociumo spaudimu, kuris nurodo koks turėtų būti „tobulas“ kūnas ir šis spaudimas neretai kelia grėsmę individų autonomijai. Kaip teigia V. Pruskus: „Žurnaluose, klubuose, televizijos laidose kalbama apie žmones, turinčius gražų kūną, pateikiama įvairių patarimų, kaip to pasiekti. Šitai reklamuojami tobuli, stilingi kūnai, kurie tarsi atstoja jų šeimnininkus. Žmogus sutapatinamas su tobulu, prabangiu kūnu, kurį jam susikurti padėjo žymių firmų sukurti preparatai ir naujausios medicinos technologijos“ (Pruskus, 2008).

Galima ir rezistencija dominuojančiai kultūrai, ir konformizmo atvejai. Svarbesniu dalyku tampa ne kūno kalba, bet kūnas kaip kalba, kuris pasireiškia minėtomis formomis – tatuiruočių darymu, piercingu, gentinių motyvų interpretacijomis ir t.t.. Jis tampa instrumentu, kuris kažką pasako ir komunikuoja ne tapyba, garsais ar žodžiais, bet puošyba bei išvaizdos modifikacijomis.

J. Baudrillardas skirsto kūno reprezentacijas į kapitalo ir fetišo (arba vartojimo objekto) kategorijas (Baudrillard, 2010: 161). Jis teigia, jog kūnas šiandien atlieka dėvimo objekto funkciją, kurį privalu nuolat modeliuoti bei keisti pagal kintančias vartotojiškas tendencijas. „Šitoks narcisistinis santykis – tai valdomas narcisizmas, nukreiptas į kūną kaip telkinį, skirtą eksploatacijai, kad ištrauktų iš jo regimus laimės, sveikatos, grožio, mados rinkoje triumfuojančio gyvuliškumo ženklus“ (Baudrillard, 2010: 163). Tai investicijų reikalaujantis objektas, mėgavimosi instrumentas, prestižo rodiklis, kuris žymi susvetimėjimą ne tik darbo sferoje, bet ir kasdieniame būvyje.

Kūno kaip objekto aktualumą apibrėžia masinių medijų sklaida, kuomet atsirado platus spektras galimybių depersonalizuoti kūną, paversti jį manipuliavimo įrankiu. Erotizuotas, „apvalytas“ nuo visų ydų, susintetintas kūnas šiandien tampa įprasta regimybe ir siekiamybe. J. Fiske teigia, jog „reginys reiškia perdėm išpūstą stebėjimo malonumą. Jis išpučia tai, kas regima,

padidina ir iškelia į pirmą planą paviršiaus formą ir atmeta bet kokias gilumines reikšmes. Kai objektas tampa vien reginiu, jis jaudrina tiktai fizines pajautas – žiūrovo kūną, bet ne subjekto konstrukta“ (Fiske, 2008: 75).

Kitas aspektas yra kūno kaip mašinos samprata, kuris šiandien dažnai siejamas su sporto pasauliu. Grynai mechaninis kūno suvokimas nėra tiktai medicininis vaizdinys, viena iš sferų, kur jis tokiu laikomas ir suprantamas, yra sportas. Būtent sporte naudojamos sąvokos depersonalizuoja kūną, transformuoja jį į objektą, kurio pagrindinis tikslas yra optimalus užduoties įvykdymas. Taigi, tiek sporte, tiek pop kultūroje pasirodantys unifikuoti kūnai (modifikuoti dietų, tatuiruočių, treniruoklių salių) įtvirtina visuomenėje tam tikrus regimybės standartus.

Kūno kontrolės koncepcija taip pat gali būti suvokiama kaip pastanga įtvirtinti tvarką chaotiškame pasaulyje (krikščionybės atvejis). Nuo krikščionybės laikų Vakarų sąmonėje buvo įprasta kūną suvokti kaip gaivališkų aistrų ir troškimų objektą, kurį reikia tramdyti bei disciplinuoti (pvz.: įvairiais pasninkavimo ir abstinencijos režimais). Būtent tokiu būdu buvo bandoma spręsti kūno ir sielos dualizmo problemą. Tačiau pasak J. Baudrillardo, šiandieninis kūno kultas tik papildo (o ne paneigia) iki XVIII a. egzistavusį „sielos kultą“ (kūnas pakeitė sielą kaip dogma, mitinė instancija). Tai pasireiškia visose šiuolaikinėse kolektyvinėse obsesijose: represyviu rūpinimusi higiena, medicininėmis intervencijomis, agresyviomis dietų askezėmis bei kūno modifikacijos praktikomis, siekiant grožio kaip imperatyvo.

2.1.1. Tyrimo diskusija

Kūno kaip objekto aktualumą įtakojo masinių medijų sklaida. Įvairiuose komunikaciniuose kanaluose (televizijų laidose, filmuose, klipuose, sporte, reklamose) sklindančios reprezentacinės kūno regimybės įgalino grožio standartizaciją. Tai vienas iš veiksnių, lemiančių tatuiravimosi paklausą Lietuvoje. Tyrimo dalyviai pabrėžė, jog pasitaiko klientų, kurie renkasi šablonines tatuiruotes, nesuteikia tam gilesnės reikšmės, piešinių idėjas kopijuoja nuo aktorių, dainų atlikėjų ar kitų išžymybių. Svarbu tai, jog patys tatuiruotojai suinteresuoti ugdyti sąmoningų klientų ratą, todėl konsultuoja, padeda apsispręsti, pateikia alternatyvius variantus. Tokiu būdu skleidžia konstruktyvų požiūrį į šį reiškinį.

Tiek tatuiravimas, tiek kitos kūno modifikacijos (auskarų vėrimas, dirbtinis įdegis, raumenų masės auginimas ir pan.) šiandien atlieka puošybinę funkciją. Tyrimo dalyviai pastebėjo, jog egzistuoja tatuiruočių mados, kurios pakankamai sparčiai kinta. Renaldas įvardijo, jog šiandien vyraujantys populiariausi piešiniai - begalybės ženklas, plunksna, paukščiuko siluetai, hieroglifai, „dragon“. Masiškai reprodukuojami simboliai suteikia galimybę „pasižymėti“ bei pretenduoti į stilingųjų gretas. Taip depersonalizuotas kūnas paverčiamas galimybių lauku ar gerėjimosi objektu.

J. Baudrillardo aptarta šiandieninė kūno kulto koncepcija atsiskleidžia klientų poreikiuose bei požiūryje į įvairias pastarojo modifikacijas.

Grožio standartizacija tai homogeniškos kultūrinės aplinkos išdava. Įsigalėjęs mechanicistinis kūno suvokimas visuomenėje naikina alternatyvius išraiškos būdus bei įtvirtina regimybės svarbą. Tatuiruotės tampa funkcionalaus grožio atributu. Minėtiems vyraujantiems simboliams įprastai nesuteikiama gilesnė reikšmė, tačiau investuojama į kūno funkcinių patrauklumą. Egzistuoja plačiai paplitę kūno modeliavimo standartai. Renaldas teigia: „*Yra daugiau stilių, kurie tinka labiau pasportavusiam žmogui, kaip tas apkalbėtas vyriškumo pabrėžimas, „trybal“ tie ornamentai, per rankas einantys, jie tikrai padoriau atrodys ant labiau pasportavusio žmogaus. Aišku, man tas stilius labai nepatinka, jis nuobodus, nusistovėjęs yra, jis nieko nereiškia ir taip toliau, bet tikrai geriau atrodys ant pasportavusio žmogaus*“ (žr. Priedas Nr.3).

Lietuvoje plintančias tatuiruočių madas įtakoja masinės medijos. Tai skatina šio reiškinio sklaidą, žymi tam tikrą vartotojiškumo aspektą. Čia ir atsispindi tatuiravimosi daugialypumas. Svarbu tai, jog šiandien šį procesą gali įtakoti ne tik klientai, tačiau ir meistrai, kurie atskleidžia tatuiruotės meninę pusę, pateikia alternatyvų, kūrybišką požiūrį.

2.2. Kūno politika

Kūno politika čia turėtų būti suprantama kaip tam tikra galių sistema, tiesiogiai veikianti subjektų požiūrį į savo fiziškumą, ne tik disciplinuojanti ar represuojanti, bet ir lemianti biologinius procesus: gimstamumą, mirštamumą, gyvenimo trukmę, sveikatos būklę.

Tatuiravimosi praktika bus apžvelgiama idėjiniame lygmenyje, pagrinde remiantis M. Foucault suformuluota biopolitikos koncepcija. Filosofas savo veikalo „Seksualumo istorija“ antroje knygoje teigia: „Anatomopolitikos ir biopolitikos pradmenys, XVIII amžiuje išrasti kaip valdžios technikos būdai, sutinkami visuose socialinio kūno lygiuose ir labai įvairių institucijų naudojami (šeimos, kariuomenės, mokyklos, taip pat policijos, individualių medicinos ir kolektyvinio valdymo įstaigų), - tie pradmenys veikė ekonominių procesų, jų plėtojimo bei juose įveiksmintų ir juos palaikančių jėgų lygiu; jie pasirodė kaip socialinės segregacijos bei hierarchizacijos veiksniai, turintys įtakos tam tikroms kūnų ir gyventojų bendrijų pajėgoms, laiduodami valdymo santykius ir hegemonijos efektus; gyventojus nukreipdami į kapitalo kaupimą, jų skaičiaus didėjimo derinimą su gamybinių jėgų ekspansija ir diferenciniu pelno paskirstymu - visa tai iš dalies įgalino įvairių formų biogalios veikla ir labai įvairios jos priemonės“ (Foucault, 1999: 108).

Tatuiravimo praktika globalios kapitalistinės sistemos sąlygomis įgauna naujas formas, kurias galima aptarti biopolitikos rėmuose. Ar tatuiruotė, tapusi kūrybinių industrijų dalimi, nurodo tam tikrą galios kūnui aspektą, ar atvirksčiai padeda priešintis spaudimui ir išlaisvina vitališkumą?

Galime pastebėti labai svarbų posūkį galios sferose XX a. - individų kūnai ne tik nuolat disciplinuojami institucijų, kurias įvardija M. Foucault, tačiau atsiranda ir naujos įtakos kryptys, kurias aprūpina: dietologai, mitybos specialistai, fitneso treneriai, grožio salonai, tatuiruočių studijos. Visuomenėje eskaluojamos tam tikros idėjos bei kultūriniai kodai, kuriuos individai ne tik atpažįsta, bet ir privalo paisyti. Čia atsiranda priešprieša tarp grožio sąvokos, kūnai tampa atpažįstami, suprantami arba atsiduria paribiuose, savotiškame kultūriniame šešėlyje, iš kurio darosi vis sunkiau „rodytis“ ir išvengti sankcijų. Grožis nėra savaiminė savybė, jis reikalauja tam tikros kultūrinės kompetencijos ir yra pasiekiamas pasitelkiant grožio industriją. Tatuiruotę galime suvokti kaip tam tikrą kultūrinę injekciją į kūną tam, kad šis taptų atpažįstamas aplinkiniams, atitiktų tam tikras socialines taisykles. Čia svarbu pabrėžti, jog ypač tokią funkciją atlieka šabloniškos, standartizuotos, nekūrybiškos tatuiruotės. Taip pat reikšminga ir išstatuiruota kūno sritis, kiekvieno individo pasirinkimas determinuojamas visuomenės taisyklių bei normų (individai paprastai žino ir atpažįsta kuriose vietose seksualu, leistina, gražu, o kuriose nepriimtina, atgrasu).

Biopolitikos idėją vystęs G. Agambenas nurodo, jog šios sampratos ištakos glūdi dar antikoje. Graikai gyvybei apibūdinti turėjo dvi definicijas – zoe ir bios. Zoe nurodė paprastą gyvybės faktą, bendrą visoms gyvoms būtybėms, o bios žymėjo individui ar grupei tinkamą gyvenimo būdą. Taigi zoe susijęs su natūraliu gyvenimu, tai apolitiška, vitališka sritis. Agambeno biopolitika šiandien nurodo perėjimą, kuriame zoe įžengia į polio sferą (Agamben, 1998). Taigi fiziškumas įtraukiamas į valstybinės valdžios mechanizmus, gyvybė tampa statistiniais duomenimis, svarbiais ištekliais, kuriuos savo ruožtu apjungia ir tvarko galios santykiai.

A. Žukauskaitė pažymi, jog „biopolitika veikia ir per bios, t. y. gyvenimo būdą, tariamai suvienijantį grupę ar individą. Kitaip tariant, „gyvenimo būdo“ ideologija nėra tik skonio pasirinkimas: nuosekliai laikydamiesi bios, t. y. tokio gyvenimo būdo, kuris įsteigia tam tikrą bendruomenę, tampame savotiškais „tikraisiais piliečiais“, kuriais biopolitika privalo pasirūpinti, už kuriuos ji jaučiasi atsakinga“ (Žukauskaitė, 2006: 76). Šią ideologiją įgyvendina populiarioji kultūra, pasitelkdama masines medijas. Neprisijungę prie pastarosios yra „nurašomi“, išstumiami iš normalizuotos bendruomeninės struktūros bei patenka į užribio zoną, kur nustoja galioti net elementarios žmogaus teisės (Žukauskaitė, 2006).

Galima ir savotiška biopolitikos kritika Deleuze'o ir Guattari atžvilgiu, pasitelkiant pozityvią geismo sampratą: „Deleuze'as ir Guattari postuluoja iš esmės tik vieną realybę, kurią vadina produkavimo procesu. (...) Jei geismas produkuoja, jis produkuoja tikrovę. Geismas ne riboja subjektus, versdamas juos vaidinti vienokius ar kitokius seksualinius ar socialinius

vaidmenis, bet perveda į beasmenį lygmenį, kur klesti džiaugsmas, tapsmas ir produktyvumas“ (Žukauskaitė, 2006: 76).

Kitas svarbus aspektas yra biogalios veikimas lyties atžvilgiu. Tatuiravimas gali būti priemonė per kurią palaikoma socialinė - lytinė tvarka. Nors dauguma tatuiruočių pakankamai universalios, tačiau egzistuoja ir išskirtinai vyriški (pvz. gentiniai motyvai) bei moteriški (gėlės, drugeliai ir pan.) stiliai, simboliai. Taip pat labai reikšmingas, jau anksčiau minėtas, kūno vietos pasirinkimas: moterys dažniau tatuiruojasi apatinę nugaros dalį, liemens sritį ar pėdas (paprastai uždengiamas ir mažai matomas vietas), o vyrai dažniau renkasi tatuiruotes ant rankų, nugaros, krūtinės, kaklo (daugiau atvirose vietose). Išimtinai veidas yra ta sritis, kuri žymi skirtumą tarp individų, atitinkančių įprastus, kanoninius visuomenės grožio standartus ir subkultūros, kurios nariai laužo, perkuria taisykles bei įprasmina įvairovę.

Kintantys grožio, patrauklumo, priimtimumo standartai šiek tiek pakeitė patriarchališkai grįstus santykius: dabar ir vyrams privalu atitikti tam tikras taisykles, modeliuoti savo išvaizdą pagal sociumo griežtai primetamus kultūrinius kodus. Visgi išlieka kur kas didesnė įtaka nukreipta moterų atžvilgiu. Atlikinėjami netgi socialiniai tyrimai (Guéguen, 2013) (savo pobūdžiu iškalbingesni ir už gautus rezultatus), kurie postuluoja, jog tatuiruotos moterys vyrams atrodo patrauklesnės ir labiau pasiekiamos. Nesvarstant jokių socialinės, performatyvos lyties kismo galimybių, buvimas moterimi tarsi savaime nurodo į reprezentatyvų individo pobūdį: moteris lyg „pastovioje parengtyje“ turi visuomet atitikti kultūrinės normas. Į šią kūno kontrolę įtraukiama visa grožio industrija. Šiam aspektui labiau tiktų M. Foucault aptarta anatomopolitikos sąvoka – „tai kūnas, suvokiamas kaip mašina: jo dresavimas, sugebėjimų ugdymas, jėgų išnaudojimas, paralelinis naudos ir klusnumo auginimas, įtraukimas į efektyvias ir ekonomišką kontrolės sistemas“ (Žukauskaitė, 2006: 79). Galime teigti, jog grožis mūsų kultūroje veikia kaip kūno dresūros, disciplinavimo priemonė, o būdai tam pasiekti (tatuiravimo studijos, grožio salonai, sporto klubai ir t.t.) veikia hegemoninės galios principais.

Požiūris į tatuiravimą skirtingais periodais buvo nulemtas skirtingos kultūrinės politikos. Valdžios elitas (tiek politinė, tiek kultūrinė prasme) turi galią konstruoti viziją ir primesti savo supratimą apie leistinas ir draudžiamas kūno modifikacijas. M. Kosut pabrėžė, jog dėl tatuiravimosi paplitimo tarp kalinių, tatuiruotės vieša reputacija buvo sutepta, tad daugelis JAV valstijų pradėjo drausti tatuiravimą, motyvuojant susirūpinimu dėl visuomenės sveikatos. Taigi praktiškai visą XXa. septintą dešimtmetį keturiasdešimt septyniuose didžiausiuose JAV miestuose veikė įsakas draudžiantis tatuiravimą (Kosut, 2013). JAV valdžia nebuvo vienintelė, kuri naudojosi biopolitinėmis galiomis, draudė bei disciplinavo kūno modifikacijos praktikas. J. Fiske teigia: „Sveikatos prasmės yra socialios, o ne medicininės; grožio prasmės yra politinės, o ne estetinės:

sveikata ir grožis yra vienodai socialiai politizuoti ir todėl tampa socialinių galių panaudojimo diskurso objektu“ (Fiske, 2008: 81).

Žmogaus kūnas tai konceptuali kategorija, kurią formuoja tiek socialinė, tiek kultūrinė bei politinė galios. „Papuostas“ kūnas yra iš dalies politinis kūnas, ta prasme, jog jis savaime provokuoja visuomenės reakciją bei yra institucionalizuojamas valstybės įstatymuose bei tam tikruose reglamentuose. „Kiekvienas režimas. Net ir demokratinis, žino, kad asmenį stebi ne tik valstybinės institucijos (pvz., saugumas), bet ir šeima, artimieji, aplinkiniai, net ir pats asmuo, per į jį įvietintą visuomeninį normatyvumą (panoptikumo principas). Jausdamas, kad yra stebimas, individas stebi pats save: šitaip pasidaroma savęs paties pavergimo principu. Stebėjimo kultūra, persunkianti subjekto odą, manipuliuoja jo kūnu, gestais ir elgesiu“ (Tereškinas, 2001: 153).

Tatuiravimasis neišvengiamai susijęs su disciplinarinėmis institucijomis, kurios kontroliuoja bei baudžia, disponuodamos turimomis galiomis. Skirtingais istorijos periodais, dėl skirtingų priežasčių tautų elitas, politikai ar lyderiai versdavo žmones tatuiruotis prieš jų valią. Todėl tatuiruotės turi prieštarinę reikšmę, su gilia asmenine ar kolektyvine konotacija. Tai individualumo išraiška, žyminti tam tikrą individuacijos procesą ar savęs pažinimo paieškas, taip pat nurodanti priklausymą įvairioms subkultūroms ar deviantinėms, rezistencinėms, politinių pažiūrų grupėms (pvz.: neonaciai, anarchistai ir pan.). Kita vertus, tai biopolitinių galių įtakos sfera, nurodanti funkcionalaus grožio bei kūnų (kaip standartizuotų išteklių) valdymo aspektus. Tokiu būdu tatuiravimas tampa kultūriškai ar politiškai angažuotas, čia nebesvarstoma individo autonomija veikti ar daryti sprendimus, tačiau svarbesnės tampa minėtos įtakų sferos.

2.2.1. Tyrimo diskusija

Kūno tatuiravimas Lietuvoje (kaip ir daugelyje valstybių) yra reglamentuojamas teisinės sistemos bei pripažįstamas kaip grožio paslaugų suteikimas (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas: dėl Lietuvos higienos normos, HN 117: 2002). Valstybiniu mastu ši kūno modifikavimo praktika įteisinta 2002 metais, ją reguliuoja šie teisės aktai: Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas; Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas; Lietuvos karių elgesį reglamentuojantis etikos kodeksas; Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo įstatymas. Svarbus aspektas yra tatuiruočių simbolika, kadangi Lietuvoje yra draudžiamas nacistinių ar komunistinių simbolių platinimas (LR ATPK 188-18 straipsnis).

Galima teigti, jog Lietuvos Respublikos įstatymai užtikrina vartotojų teises bei sveikatos apsaugos mechanizmą, leidžiantį profesionaliai suteikti tatuiravimo paslaugas. Tačiau tyrimo dalyvė Simona pastebėjo, kad teisinis reglamentavimas sukelia nemažai kliūčių dėl neadekvačių sveikatos ir higienos normų reikalavimų. Valstybinių institucijų kontrolė draudžia teikti tatuiravimo

paslaugas asmenims iki 18 metų, nepateikusiems tėvų arba globėjų raštiško sutikimo, atlikti tatuiruotes įkalinimo įstaigose, taip pat egzistuoja reglamentai, apsprendžiantys šių paslaugų atlikimo procedūrą. Visa tai rodo, jog Lietuvoje kūno tatuiravimas yra neatsiejamas nuo valstybinio reguliavimo.

Tai tėra formalūs ir lengviausiai pastebimi kontrolės mechanizmai, daug svarbesni yra kultūriniai bei socialiniai aspektai, lemiantys individų (ne)norą turėti tatuiruotę. Tyrimo dalyviai pabrėžė, jog visuomenėje egzistuoja tam tikros taisyklės, įtakojančios tiek kūno vietos pasirinkimą, tiek piešinių stilių ar simboliką. Privalu atsižvelgti į sociumo primestą grožio standartizaciją, kuri įgalina suvienodėjimą, kūrybiškumo stoką. Pasak tatuiruotojų egzistuoja vyriški ir moteriški tatuiruočių tipai. Maksas teigia: „*Pavyzdžiui ant rankos - pas moterį turi būti visa jina. Pavyzdžiui nepadarysi emblemos kažkokios, kareiviška tatuiruotė moteriai bus negražu. Daugiau vietą žiūri. Na, pavyzdžiui neįsikals vyras drugelio arba rožės, arba ten kažkokios gėlės*“ (žr. Priedas Nr.2).

Tatuiravimas taip pat gali būti homogeniškos kultūrinės aplinkos išdava, kuomet piešiniai ant kūno nurodo patriarchalinio diskurso įsigalėjimą ar funkcionalaus grožio suvokimo sklaidą. Perdėm erotizuoti, nuasmeninti kūnai šiandien tampa įprasta regimybe, o visa tai aprūpinančios grožio industrijos įtvirtina standartizuotas modifikavimo normas. Maža tatuiruotė lengvai maskuojamoje vietoje tampa bene būtinybė norint prisijungti prie stilingųjų rato. Taip pat individai neretai renkasi lengvai atpažįstamus, masiškai reprodukuojamus simbolius.

M. Foucault aptartos kontrolės sistemos apima ne tik institucionalizuotas formas. Pati visuomenė veikia kaip disciplinarinis mechanizmas, nuolat taikydama sankcijas „kitaip“ suvokiantiems kūniškumą bei jo kismo galimybes. Pasak tyrimo dalyvių, Lietuvoje egzistuoja griežti reprezentatyvios išvaizdos standartai, neigiamai žiūrima į ištatuiruotas atviras kūno sritis (plaštakas, veidą, kaklą). Tomas teigia: „*Elementariai kažkaip šiai dienai kada eisi darbo ieškoti, pas tave ant delno bus ištatuiruota ten kažkas, negausi to darbo tiesiog ir tiek. Tai, kad negadint tos karjeros žmogui, kažką visada pasakau, kad tas vietas pasilik ateičiai, jau kai nebebus kur daryti, tada ant delnų, ant veido, gali daryti*“ (žr. Priedas Nr.6).

Rinkos ekonomikos sąlygos įprastai reikalauja sveikų, tvarkingų, pasirengusių atlikti pareigą darbuotojų. Be viso to, šiandien vienas iš svarbiausių kriterijų yra individo išvaizda. Groteskiški, savaip modifikuoti, pilni tatuiruočių ar auskarų kūnai neatitinka normalizuotų regimybės standartų, todėl patiria disciplinarinių galių įtaką, tampa sankcionuojami. Dažnai meistrai patys konsultuoja klientus, pataria nesitatuiruoti atvirų vietų, vengti tam tikros simbolikos. Maksas teigia: „*Ateina ant veido nori pasidaryt tatuiruotę, arba ant rankų. Ir tu jam aiškini, kad pas mus kitaip, nes užsienyje tu gali būti visas išsitatuiravęs ir tave priims dirbti banke ar policininku ir visa kita, o pas mus jau žiūrima visai kitaip*“ (žr. Priedas Nr.2).

Tatuiravimą šiandien Lietuvoje galima vertinti dviprasmiškai – viena vertus tai vis populiarėjantis saviraiškos būdas, meno apraiška, kita vertus tai grožio industrijų dalis, kuri išplečia, kūnų įtraukimo į ekonomiškai efektyvias kontrolės sistemas, galimybes. Tyrimo dalyviai daugiau akcentavo priešingą aspektą, jog tatuiravimas yra laisvės išraiška. Šis modifikavimo būdas tampa galimybe „susigražinti“, disciplinuojančių diskursų nuolat kontroliuojamą, kūną. Giedrius teigia: *„Jei tu esi laisvas, gali išreikšti save per tatuiruotę. Ne visi tai gali, ateina žmogus: „oi, aš labai norėčiau, bet negaliu. Kodėl negali? Nes mano šeima, mano darbas, mano aplinka mane įpareigoja. Aš negaliu sau leisti“. Tai reiškia, kad žmogus nebūna savimi, jis vaidina gyvenimą kitiems, jis kitų lūkesčius pildo, žinai, ką jie pagalvos jei pamatys išsitatuiravusį? Ką kiti sakys? Tas žmogus nėra laisvas“* (žr. Priedas Nr.5).

Taip pasireiškia A. Tereškino minėtas savęs pavergimo principas, kai individas negalėdamas nepaisyti visuomenės normų, pats įsijungia į šį manipuliavimo procesą. Tatuiruotė gali būti tiek rezistencijos, tiek konformizmo išraiška, tai priklauso nuo: kiekio, simbolikos, kūno vietos, stilistikos, taip pat asmeninės pozicijos bei požiūrio į tatuiravimo procesą. Kalbėdamas apie tatuiruotę, kaip laisvės išraišką, Ernestas teigia: *„Gal jis dirba tokį darbą, kur yra labai sukaustytas visokių kanonų, aprangos kodų ar panašiai. Gal tai yra vienintelis būdas įrodantis jam tą laisvę, tai pasidaryti tatuiruotę. Gal kažkiek atitolsta nuo to formalumo“* (žr. Priedas Nr.4).

Taigi visuomenėje produkuojami išpuoselėtų, tvarkingų, stilingų kūnų įvaizdžiai yra disciplinavimo sistemų išdava. Svarbu tai, jog tatuiruotė gali būti ir pasipriešinimo priemonė, įgalinanti kritiško mąstymo sklaidą, kultūrinę įvairovę.

3. TATUIRUOTĖ KAIP VARTOJIMO OBJEKTAS

Vartotojiškos kultūros apraiškos vis labiau dominuoja kuriant realybės suvokimą, formuoja individo požiūrį į aplinką, į pasaulį. Pasak D. Strinati, „visuomenės pagrindas yra materialios produkcijos gamyba, nuolat save reprodukuojanti ekonominė sistema, kuri ir yra išnaudotojiškų santykių tarp klasių esmė. Ji sąlygoja visuomenės struktūrą, politines ir ideologines institucijas, socialinius santykius ir tokius darinius kaip kultūra“ (Strinati, 2005: 121). Pagal šią kritinę suvokimo kryptį, viskas sistemingai telkiama vien į ekonominės naudos sampratą. Tokia pesimistinė pozicija leidžia suvokti individo bejėgiškumą sistemos viduje, o šiam procesui valdyti geriausiai tinka populiariosios kultūros terpė. Visa tai galima pavadinti „kultūriniu kapitalizmu“, kai tu įsigyji nematomą prekę, kad ir pirkdamas atitinkamą drabužį, gauni ne tik realų daiktą, bet ir savotišką tapatybę ir prisijungi prie esančios kultūros (Černevičiūtė, 2010). Kapitalistui nerūpi vartotojų moralinės vertybės ar minėta kultūra, jam svarbus tik sistemos veikimas. Tai reikštų, kad tatuiravimo fenomeno santykis su pop kultūra yra tiesiogiai įtakotas ekonominės valdymo sistemos tipo.

Tatuiravimą kaip vartojimą pirmiausia įgalino globalios kultūrinės ekonomikos atsiradimas. Tai atvėrė platesnį kūno modeliavimo, tobulinimo ir struktūravimo galimybių spektrą. Tatuiravimo fenomenas vėlyvojo modernizmo sąlygomis tapo kūno ir proto (sielos) dualizmo žlugimo priežastimi, išryškinant kūno stilizavimą kaip integralų savasties konstravimą. Vartotojų visuomenei kūnas tapo sėkmės, pripažinimo, patrauklumo išraiška ir standartai kaip to pasiekti labai sėkmingai eskaluojami medijų pagalba (reklamos, klipai, tv laidos ir t.t.). Taigi postmodernioje visuomenėje kūnai byloja gyvenimo stilius bei vartotojiškus įpročius.

Tokia permanentinė žymė (visam gyvenimui) tarsi legitimuoja nuolankų priklausymą pop kultūrai ir jos generuojamam kapitalui. Šitaip kultūra „pasižymėdama“ (nusavindama) individo kūną, įtraukia jį į vartotojišką santykį su pasauliu. Viskas standartizuojama ir suvedama į aiškias schemas, kurios nurodo, jog būtent per kūną galima pasiekti sėkmę, pripažinimą ir laimę.

Visų pirma, tai pasireiškia kaip siekis ne išsiskirti, bet pritapti, motyvacija nukreipta ne į idėjos ar požiūrio išreiškimą, bet į patį tatuiravimą („pasižymėjimą“), dažnai pasirenkant tam tikrą tatuiruotės modelį bei stilių tiesiog iš katalogo.

Taip pat vartotojai akcentuoja kūno vietos pasirinkimo svarbą ir dažnai pasilieka sau galimybę paslėpti tatuiruotę po drabužiais. Čia taip pat reikšmingi, jau minėti, skirtingi įpročiai tarp lyčių, kuriuos plačiau aptarinėja J. Watsonas (1998). Jis teigia, jog vyrai dažniau linkę tatuiruotis tas kūno vietas, kurios yra labiau pastebimos, o moterys atvirkščiai renkasi intymesnes. Taigi, nors ir suvokiant vis dar egzistuojančią tam tikrą deviantinę tatuiravimosi reikšmę visuomenėje, vartotojai randa išeities būdus kaip prisitaikyti prie šio diskurso. Kūno žymėjimas, praradęs savo

simbolinę vertę, dabar gali reprezentuoti populiariosios kultūros generuojamą grožio standartizaciją. Tai rodo ir nuolat populiarėjantis būdas pasidaryti laikiną tatuiruotę, nes permanentiškumas visada žymi tam tikrą pasitenkinimą ar susitaikymą su esama padėtimi, todėl neatitinka globalios kapitalistinės ekonomikos dvasios, kuri paremta nenutrūkstamu vartojimo procesu. Galima pripažinti šio reiškinių paradoksalumą vartotojiškoje visuomenėje, kuomet pats vartojimas reikalauja tempo (be galimybės atsikvėpti) ir nuolatinio atsinaujinimo, o laikas tampa puantilistinis (taškinis), sutrūkinėjęs (Bauman, 2011), staiga išplinta tokia kultūrinė praktika kaip tatuiravimas, kuri žymi ilgalaikiškumą. Tačiau tai nepaneigia tatuiruotės kaip vartojimo objekto esmės, kadangi dažniausiai vienu piešiniu ant kūno neapsiribojama, keičiantis madoms, vartojimo įpročiams atsiranda poreikis „pasižymėti“ vis naujai sukuriama, populiarumą, seksualumą ar grožį reprezentuojančiais simboliais. Šiandieninių technologijų pagalba tapo ganėtinai paprasta panaikinti nepavykusį ar nusibodusį piešinį. Z. Baumanas teigia: „Vartotojai jausis netobuli ir neatitinkantys standartų, jei tik nedelsdami nepriims pasiūlymų, kurių jie iš visų pusių atakuojami ir kurie ragina įsigyti vieną ar kitą prekyboje esantį produktą, leisiantį pasiekti ir išlaikyti geidžiamą socialinę padėtį, atlikti savo socialines prievoles ir apginti savigarbą“ (Bauman, 2011: 105).

Įvaizdis nėra svarstomas dalykas, jį privalu pasirinkti, tariama laisvė egzistuoja tik jų pasiūlytame kiekyje, bet ne galimybėje nesirinkti, nevertoti, nepriimti to, ką siūlo medijos bei rinka. Z. Baumanas taip pat išskiria „stilingųjų grupes“, kurios, elgesio ir išvaizdos kodais, kuria kaskart naujus priklausymo (vartotojiškai visuomenei) bei pripažinimo būdus. Kadangi pastarieji nuolat kinta, todėl tenka stengtis neatsilikti ir neatsidurti už šio prasminio lauko ribų, priešingu atveju rizikuojama patirti atskirtumo ir vienišumo jausmus. „Įsiveržimas į priekį demonstruojant „stilingųjų grupės“ embleminių figūrų emblemas yra vienintelis patikimas receptas įtikinti pasirinktą „stilingųjų grupę“ pastebėti kandidato egzistavimą ir suteikti jam geidžiamą pripažinimą“ (Bauman, 2011: 152). Tai reiškia, jog tatuiruotė kaip viena iš pripažinimo atributų, gali žymėti priklausymą vartotojiškai kultūrai. Reikšmingas aspektas yra paslaugos kaina, nes didesnę ir profesionaliau atliktą tatuiruotę gali pasidaryti ne kiekvienas klientas. Tokiu būdu individai gali identifikuoti vieni kitų socialinius statusus, naudojant kūną kaip mediumą, žymintį vartotojiškus įpročius. J. Baudrillardas, žengdamas dar toliau, šią grupinę diferenciaciją aiškina taip: „prisitaikymas nėra statusų egalizacija, sąmoninga grupės homogenizacija (kur kiekvienas individas lygiuojasi į kitus), bet tai, kad turimas bendras kodas, dalijamasi tais pačiais ženklais, kurie visus tos grupės narius atskiria nuo kitos grupės“ (Baudrillard, 2010: 108). „Pasižymėdami“ individai visad priskiria save konkrečiam vartotojų segmentui, kurių esmė nėra išsiskyrimas ar prestižo siekis, bet įprastų ženklinių sistemų kūrimas, komunikacijos ar mainų sistema, padedanti geriau orientotis bei įsitvirtinti vartotojiškoje visuomenėje. Horkheimeris ir Adorno teigia, jog kultūros industrijos apskritai naikina individualumo galimybę, bet kokia jo forma yra pirmiausiai

nukreipta į visuotinumą, į reprezentacines išvaizdos bei elgesio normas. „Pseudoindividualumas tampa tragizmo užvaldymo ir nuginklavimo prielaida: tik dėl to, kad individai nėra tikri individai, bet visuotinumų tendencijų susikirtimo punktai, tampa įmanoma juos be kliūčių įtraukti į visuotinumą“ (Horkheimer; Adorno, 2006: 202).

Kitas tai patvirtinantis aspektas yra erotizuoto kūno kaip vartojimo objekto aktualumas. Pop kultūroje nuolat kuriamos manipuliavimo strategijos, kurios dažniausiai remiasi klasikinėmis idėjomis kaip pritraukti žiūrovų dėmesį. Tam ypač pasitarnauja seksualizuoto kūno vaizdiniai, tad ši terpė kuria reikšmių sistemas, kurios nurodo kokios tatuiruotės bei kokiose vietose žymi seksualumą. Todėl vartotojiškas santykis su šia kultūrine praktika tiesiogiai pasireiškia per standartizuotų simbolių dauginimą, kuomet klientai kopijuoja tatuiruotes matytas muzikos klipuose, serialuose, filmuose ir t.t.. J. Baudrillardas (2010) tai vadina funkciniu erotizmu, kada seksualumas tarnauja nebe kaip jausmas ar emocija, bet kaip elementari funkcija, privaloma forma, apskaičiuojama ir kuriama remiantis minėtais principais. Tatuiruotas kūnas kaip geismo objektas įgauna reikšmę ir reklamos srityje, tačiau čia kuriami vaizdiniai dažniau nukreipti į tikslines auditorijas, atsižvelgiant į amžių, gyvenimo stilių, socialinę padėtį.

S. Bell (1999: 55-56) išskiria tatuiruotus žmones (tattooed people) ir tuos kurie turi tatuiruotes (people who have tattoos). Pastarieji paprastai renkasi tokį puošybos būdą tik dėl to, jog jis visuotinai pripažįstamas, o tatuiruotieji priešingai, naudoja šią kūno modifikavimo praktiką kaip pasipriešinimą dominuojančiai (neretai slegiančiai, standartizuotai, nepriimtina) kultūrinei aplinkai ir kuria naujus žanrus, stilius bei eksperimentuoja. Nors vartotojiškumo aspektas negali būti vienintelis tatuiravimosi reiškinį apsprendžiantis ir paaiškinantis faktorius, svarbu nustatyti ar tai dominuojanti tendencija Lietuvoje.

3.1. Tyrimo diskusija

Šiandien kultūrinių procesų raidą neišvengiamai įtakoja rinkos ekonomika, todėl ir kūno modifikavimo būdai atspindi vartotojiškos visuomenės įpročius. Plačiai paplitusi tatuiravimosi praktika neretai žymi suvienodėjimą, kritinio mąstymo stoką, kultūrinę homogenizaciją. Tyrimo dalyviai teigė, jog Lietuvoje klientai pakankamai sąmoningi, kūrybiški, tačiau egzistuoja ir vartotojiškumo aspektas. Tai siejama su kūno kulto išsigalėjimu, kai tatuiravimasis tapo grožio industrijų dalimi. Madingos, masiškai reprodukuojamos tatuiruotės, simbolių reikšmių neišmanymas, idėjų stoka, siekis pritaipyti bei įgyvendinti dominuojančius kūno idealus – visa tai atspindi vartotojišką požiūrį į šį reiškinį. Tebevykstanti tatuiruotės reintegracija Lietuvoje įgalino platesnį tatuiravimosi suvokimą, tačiau tuo pačiu paplito ir vartotojiškumas. Svarbu, jog tatuiruotojai tai vertina pakankamai kritiškai bei stengiasi pabrėžti proceso svarbą ir daugialypumą.

Giedrius teigia: „Aš visada sakau, kad atsineštų idėją savo. Na, jeigu jau vargšas neturi tos idėjos, jau jam bandai kažką tai „priburti“, bet jau tada labai sudėtinga nuo pat pradžių. Reikalinga sėkla, kad sudaiginti kažką, kad išdygtų medis. Jeigu neturi tos sėklos, tai iš ko daiginsi. Aš tau duosiu sėklą, gal tau ji nepatiks arba tavo dirvoje neužaugs“ (žr. Priedas Nr.5). Simona minėjo, kad stengiasi ugdyti klientų sąmoningumą, konsultuoja bei pataria. Kaune dirbantis Maksas teigė, jog išvis atsisako daryti jam nepriimtinas (šablonines) tatuiruotes. Todėl galima teigti, jog šio reiškinio tolimesnę raidą įtakoja tiek klientų poreikiai, tiek patys tatuiruotojai. Kalbėdamas apie tatuiruočių stilių, Tomas pabrėžė, kad privalo visuomet išlikti universalus, kadangi rizikuoja prarasti didžiąją dalį klientų: „Meistras gali pasirinkti tai, ką jis mėgsta piešti ir daryti. (...) Bet yra toks bet. Gali nebūti tavo stiliaus mėgėju. (...) Labai norėčiau, aišku, daryti vien tai, ką aš noriu, bet tada su darbais būtų prasčiau, nes yra žmonių, kuriems galbūt net nepatinka realistika arba nepatinka „tribalai“, nes yra toks lygis, turi prisitaikyti ir daryti tai, ką paprašo tiesiog įdėdamas kažką nuo savęs, pakeisdamas kažką. Meniškai išreikšt ten kiek įmanoma. Vietą, priderint didį, kad vaizdas būtų“ (žr. Priedas Nr.6).

Nors tenka taikytis prie įvairių klientų poreikių, tačiau tatuiruotojai suinteresuoti pasiūlyti alternatyvą, atlikti originalų, menišką darbą. Tai paaiškina augantį meistrų kiekį Lietuvoje, pastarieji kuria naujus žanrus, stilius, eksperimentuoja. Tokiu būdu auga visuomenės kultūrinė kompetencija, įgalinamas „kitoks“ kūniškumo suvokimas bei dialogas. Simona teigia: „Mes auginamės savo klientų ratą. Be abejo, pradžioje būdavo, kad ateidavo, atsiversdavo žurnalą ir sakydavo „noriu tokios“, o dabar mes padarėme įdirbį. Žmonės ateina ir sako „aš noriu tatuiruotės pas tą ir tą“ ir noriu kažko. Jau jie yra konkretesni, jie žino pas kurį meistrą jie nori eiti ir taip toliau. Tas mūsų keturių metų įdirbis pradeda matytis akivaizdžiai“ (žr. Priedas Nr.1).

Vartotojiškas požiūris į kūno modifikacijas Lietuvoje nėra dominuojanti tendencija, tačiau tam tikram klientų segmentui šis aspektas išlieka aktualus. Tyrimo dalyviai pripažino, jog nekūrybiškų, šabloninių tatuiruočių populiarumas glaudžiai susijęs su populiariąja kultūra. Piešinių, simbolių, užrašų mados pakankamai greitai keičiasi, todėl ilgalaikę žymę ant kūno neretai stengiamasi panaikinti ar perdaryti naujai. Renaldas nurodė, jog egzistuoja mados „bumai“, kurie atspindi klientų vartotojišką požiūrį į tatuiruotes: „Tas pats begalybės ženklas, kuris dabar kops į viršūnę. Per savaitę ateina bent du, kurie prašo to, taip kad jis ne taip ir seniai atsirado, kažkur prieš porą metų aš jo nematęs buvau net. (...) Mes net stengiamės atkalbinėti žmones, pasiūlome kažką kitokio, kažką įdomesnio. Dabar yra toks visiškas bumai. Tarp jaunų mergaičių, kas dešimta tikrai turi“ (žr. Priedas Nr.3). Tomas taip pat įvardijo „prekinius ženklus“, kurie paplitę tarp vartotojų: „Yra ir prekinių ženklų, tie patys paukščiukai, pienės pūkai labai populiari. Aš jų nedarau, bet yra kas daro. Visas pasaulis tai žino ir darosi vis tiek, nes kitos išraiškos nemato žmogus šiai dienai, nu nieko nepakeisi“ (žr. Priedas Nr.6).

Čia atsispindi S. Bell aptartas santykis tarp tatuiruotų žmonių ir tų, kurie turi tatuiruotes. Pastarieji nesuteikia tam gilesnės prasmės bei aktualizuoja šio reiškimo puošybinę funkciją. Dauguma apklaustųjų nurodė, jog jų veiklą galima būtų priskirti prie grožio industrijos ir meninės veiklos. Tai rodo, jog sparčios globalinės rinkos raidos sąlygomis tatuiravimas įgauna naujas reikšmes. Šiandien piešinys ant kūno gali žymėti rezistenciją dominuojančiai kultūrai (ar disciplinariniams diskursams) ir vartotojiškumą. Didžiausias iššūkis tenka meistrams, nes jie turi suderinti kūrybinį procesą su verslu. Tam labai padeda palanki, bendruomeniška aplinka, savotiška tatuiruotojų subkultūra. Simona teigia: „*Tikrai nėra kokios nors konkurencijos ar priešiško, nes visi yra orientuoti į kažką. Kiekviena studija turi savo publiką, kiekviena turi savo klientus. Lygiai taip pat su bet kuo galima lyginti - kavinėmis, kirpyklomis. Tai yra lygiai tas pats, žmonės renkasi kur jiems eiti ir kas jiems labiau patinka. Tu nepriviliosi jokiomis akcijomis. Jeigu ir priviliosi, tai bus vienadienis dalykas.(...) Mes draugaujame, bendraujame su visos Lietuvos meistrais, su užsienio meistrais, kiek tai yra įmanoma. Patys važinėjame į užsienį, studijose keičiamės tarpusavyje, vieni kitus gražiname“ (žr. Priedas Nr.1).*

Skirtingos vartotojų grupės naudojasi kūno mados industrijų paslaugomis daugeliu skirtingų būdų. Šias vartojimo formas dar galima klasifikuoti į tai: ar vartotojiškas dėmesys nukreiptas į objektą/ paslaugą, ar į sąveiką su kitais žmonėmis, kurie tam objektui suteikia reikšmę. Antruoju atveju svarbi tampa vyraujanti visuomenės nuomonė (neigia, atmeta, pripažįsta) bei aplinka, kurioje formuojasi požiūris į kūno modifikacijas. Ernestas teigia: „*Vis tiek kiekvienam žmogui aplinka formuoja kažkokį mąstymą. Lygiai taip pat dėl stilių, kiekvienas auga kitokioje aplinkoje, draugai kitokie, mąsto kitaip, kitokie dalykai patinka“ (žr. Priedas Nr.4).*

Lietuvoje kūno modifikavimo paslaugų verslas pakankamai sparčiai plečiasi. Minėtas tatuiruotojų indėlis į šio reiškimo sklaidą daro įtaką ne tik augančiam paslaugų kiekiui, bet ir kokybei. Vis dažniau pastebimos profesionaliai atliktos, kūrybiškos tatuiruotės keičia ir visuomenės nuomonę, todėl daugėja meninių sprendimų, vyksta eksperimentacija. Ernestas teigia: „*Žmonės pradeda ne taip konservatyviai žiūrėti – „nenusipirksiu šiandien džinsu, pasidarysiu tatuiruotę“. Šiek tiek paprasčiau pradeda žiūrėti. Nebeatrodo jiems tai kažkoks baisus stebuklas“ (žr. Priedas Nr.4).*

Požiūris į tatuiruotes padeda identifikuoti bendrą kultūrinę situaciją Lietuvoje. Be vartotojiškų įpročių, galima pastebėti ir meniškumo sklaidą, kontrkultūrinę ar ritualinę poziciją. Tatuiravimasis įvairiais istoriniais periodais nurodė ypatingą santykį su kūnu. Svarbu tai, jog šiandien vis dar išlieka apeiginis motyvas, tatuiruotė gali apvalyti, suteikti jėgų, pasitikėjimo savimi, žymėti iniciacijas bei svarbius gyvenimo įvykius. Tatuiruotojas Tomas akcentavo Lietuvos visuomenės demografinio senėjimo faktą, tačiau vykstantis tatuiruotės reintegracijos procesas nurodo kintančią kultūrinę aplinką, atsirandančias naujas erdves kūrybai, saviraiškai, įvairovei.

Meistras Maksas teigė, kad seniausias jo klientas buvo septyniasdešimtmetis. Kiti tyrimo dalyviai pabrėžė, jog tatuiruotis ateina įvairių socialinių sluoksnių atstovai. Tai rodo kultūrinį dinamizmą, nuolat vykstančius visuomenės pokyčius. Tyrimo dalyvių apklausa rodo, kad išlieka tam tikra kontroversija tarp vartotojiško požiūrio į šią kūno modifikaciją bei konstruktyvios pozicijos. Reikia pripažinti, kad šio reiškinio suvokimas yra kontekstualus, priklausomas nuo išorės faktorių, o vieno konkretaus aiškinimo modelio taikymas yra neadekvatus.

IŠVADOS

Tatuiravimasis kaip kultūrinis reiškinys Lietuvoje dar tik įgauna savo svarbą. Atsižvelgiant į faktą, jog ši veikla valstybiniu mastu pradėta institucionalizuoti 2002 metais, šios paslaugos sparčiai plečiasi. Tatuiravimasis atspindi visuomenėje vyraujančią kūniškumo suvokimą, padeda identifikuoti kultūros raidos tendencijas. Tai gilią istorinę bei kultūrinę konotaciją turintis fenomenas, todėl neretai akcentuojama archetipinė jo reikšmė. Išanalizavus mokslinę literatūrą bei kūno modifikacijas tyrinėjusių autorių darbus buvo pasirinktos konkrečios teorinės prieigos, kurios padėjo atskleisti įvairius požiūrio taškus. Atliktas kokybinis tyrimas parodė, kad Lietuvoje kūno tatuiravimasis traktuojamas kontroversiškai.

1. Tatuiruotė į Vakarų kultūrą integruota kolonializmo laikais, kuomet buvo susižavėta Polinezijos salų gentinėmis bendruomenėmis. Svarbu tai, jog pastarieji dar ir šiandien išlaiko sakralinę tatuiravimosi prasmę. Atlikus tyrimą buvo nustatyta, kad Lietuvoje šis kūno modifikavimo būdas neturi gilios tradicinės reikšmės. Didžiausią įtaką tatuiruotės integracijai turėjo Vakarietiška populiaroji kultūra. Todėl plačiai paplitusi gentinė stilistika yra praradusi savo pirminę paskirtį. Visgi tyrimo dalyviai pabrėžė ir šiandien aktualią apeiginę tatuiravimo reikšmę, procedūros svarbą, simbolių galią.

2. Lietuvoje kur kas plačiau paplitęs pasaulietinių ritualų pobūdis. Žmonės darosi tatuiruotes žymėdami iniciacijas, perėjimo stadijas (pilnametystė, moteriškumas/ vyriškumas), svarbius gyvenimo įvykius. Skausminga procedūra, gilią prasmę turintys piešiniai ant kūno palengvina individualius pokyčius, ženklina narystę bei priklausymą, įtvirtina kultūrinę kaitą visuomenėje.

3. Tyrimas parodė, kad Lietuvoje vis dar tebevyksta tatuiruotės reintegracijos procesas. Rečiau pasitaiko, tačiau egzistuoja tatuiruotės deviantinis pobūdis, kurį atspindi įvairūs stereotipai, susiformavę XX a. pabaigoje (kalinių įtaka). Populiaroji kultūra kardinaliai keičia šį nusistovėjusį tatuiruotės statusą, įgalina naujų reikšmių bei interpretacijų plėtrą. Tačiau taipogi skleidžia vartotojišką požiūrį į kūno modifikacijas.

4. Egzistuoja ir kontrkultūrinė pozicija, kuri tampa priešprieša dominuojančiai grožio standartizacijai. Vis dažniau individai išreiškia save tatuiruodamiesi neįprastas kūno vietas (galvos sritį, plaštakas, visą kūną), eksperimentuodami, derindami įvairius modifikavimo būdus. Kaip savotišką subkultūrą save įvardija ir patys tatuiruotojai. Pastarieji skleidžia „kitoki“ kūniškumo suvokimą, laužo standartus, įtvirtina įvairovę.

5. Labai svarbu, jog šiandien Lietuvoje tatuiruotė tampa meno forma. Rengiami tarptautiniai festivaliai, šventės, konvencijos. Nemaža dalis meistrų yra įgiję meno srities išsilavinimą, todėl darbus atlieka profesionaliai. Neformalios tatuiruotojų mainų programos

(pastariesiems svečiuojantis įvairių šalių studijose) padeda įgyti naujų kompetencijų, įgūdžių, pasisemti idėjų. Auganti šių paslaugų rinka įtakoja naujų žanrų, stilių bei eksperimentacijos sklaidą. Meistrai įvardijo, jog šiandien tatuiravimosi meninis lygis Lietuvoje labai aukštas. Paplitę šie stiliai: „old school“, „new school“, „neo tribal“, „body suit“, realizmas, siurrealizmas, kubizmas, puantilizmas. Kiekvienas tatuiruotojas stengiasi pateikti kažką savito, naujo bei originalaus. Visgi tai sunkiai institucionalizuojama meno išraiška dėl pernelyg intymaus santykio su kūnu, todėl vis dar nėra formaliai pripažįstama valstybiniu mastu (pavyzdžiui tokių kultūrinių institucijų kaip meno galerijos).

6. Tyrimo dalyviai teigia, kad Lietuvoje vartotojiškas požiūris į tatuiravimą nėra dominuojanti tendencija, tačiau šis aspektas išlieka aktualus. Šiuolaikinėje visuomenėje plintantis kūno kultas įgalina funkcinį grožio suvokimą. Vis populiarėjančios įvairaus pobūdžio modifikacijos (dietos, sportas, dirbtinis įdegis, auskarų vėrimas, tatuiruočių darymas ir kt.), kurias aprūpina grožio industrijos, įtvirtina tam tikrus regimybės standartus. Todėl masiškai reprodukuojami simboliai, šabloniškos, nekūrybiškos tatuiruotės žymi kūno kaip objekto aktualumą Lietuvos kultūrinėje erdvėje.

7. Tatuiravimo paslaugų teikimas Lietuvoje yra reglamentuojamas konkrečiais įstatymais. Tiek valstybinis reguliavimas, tiek visuomenės kontrolės mechanizmai įtakoja šio reiškinio tolimesnę raidą. Tyrimo dalyviai nurodė, jog egzistuoja nusistovėjusios normos, kuriose kūno vietose galima turėti tatuiruotę, o kuriose nepriimtina. Neatitinkantys normalizuotų regimybės standartų individai nuolat rizikuoja patirti disciplinarinių galių įtaką (atstūmimą, patyčias, neigiamą poveikį karjerai). Todėl galima teigti, jog M. Foucault aptartas kūno politikos aspektas gana aktualus šiandieninei mūsų visuomenei.

8. Kokybinis tyrimas parodė, kad tatuiruotės statusas priklauso tiek nuo pačių tatuiruotojų, tiek nuo klientų poreikių. Svarbu tai, jog meistrai stengiasi ugdyti pastarųjų sąmoningumą, kelti kultūrinę kompetenciją, nuolat konsultuoja, atlieka originalius darbus. Tatuiravimosi raidai įtakos turi ir palanki, draugiška aplinka, glaudus tarpusavio bendradarbiavimas.

9. Hipotezė - kad Lietuvoje tatuiravimo paslaugos atliekamos remiantis vartotojiškumo principais: dažniau traktuojant tai kaip grožio paslaugų suteikimą, nei saviraiškos, tapatybės formavimą, kultūrinę identifikaciją ar meno išraišką - nepasitvirtino. Tatuiravimosi kultūrinis reiškinys yra daugialypis ir suvokiamas kontroversiškai. Egzistuoja vartotojiškumo aspektas, nes kai kurie klientai renkasi masiškai reprodukuojamus simbolius, šabloniškas, nekūrybiškas tatuiruotes, taip pat nesuteikia atlikimo procedūrai gilesnės reikšmės. Tačiau labiau paplitęs konstruktyvus požiūris į tatuiruotę, pastarąją traktuojant kaip meno objektą, saviraiškos ar rezistencijos priemonę. Tatuiravimasis vis dažniau siejamas su laisvėjančia sąmone, kritiniu

mąstymu, kūrybiškumu, kultūrine įvairove. Vartotojiškumo aspektas nėra dominuojanti tendencija Lietuvoje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Adorno, W. T.; Horkheimer, M. 2006. Apšvietos dialektika: filosofiniai fragmentai. Vilnius.
2. Agamben, G. 1998. Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life. Stanford: Stanford University Press.
3. Atkinson, M. M. 2002. „Pretty in ink: conformity, resistance, and negotiation in women’s tattooing“. Sex roles Nr. 47, p. 219–235.
4. Atkinson, M. M. 2003. Tattooed– The Sociogenesis of a Body Art. University of Toronto Press.
5. Baldayev, D. 2006. Russian criminal tattoo encyclopedia. Fuel publishing.
6. Batchelor, B. 2009. American Pop. Popular Culture Decade by Decade. Vol. 1-4. Westport: Greenwood Press.
7. Baudrillard, J. 2009. Simuliakrai ir simuliacija. Vilnius: Baltos lankos.
8. Baudrillard, J. 2010. Vartotojų visuomenė: mitai ir struktūros. Kaunas: Spaudos praktika.
9. Bauman, Z. 2011. Vartojamas gyvenimas. Vilnius: Apostrofa.
10. Bell, D. 2003. Kapitalizmo kultūriniai prieštaravimai. Vilnius: Alma littera.
11. Bell, S. 1999. „Tattooed: A Participant Observer's Exploration of Meaning“, Journal of American Culture Volume 22, Issue 2, p. 53–58.
12. Bordieu, P. 1998. Practical Reason: On the Theory of Action. Stanford University Press.
13. Caplan, J. 2000. Written on the body: the tattoo in European and American history. University of Chicago Press.
14. Černevičiūtė, J. 2006. „Vartojimas, identitetas ir gyvenimo stilius“, Filosofija. Sociologija Nr. 3, p. 20-25.
15. DeMello, M. 2014. Body Studies: An Introduction. London: Routledge.
16. DeMello, M. 2007. The Encyclopedia of Body Adornment. London: Greenwood press.
17. DeMello, M. 2000. Bodies of Inscription: A Cultural History of the Modern Tattoo Community. Duke University Press.
18. Featherstone, M. 2007. Consumer Culture and Postmodernism. London: Sage publications.
19. Featherstone, M. 2000. Body Modification. London: Sage publications.
20. Featherstone, M. 1987. Lifestyle and consumer culture. Theory, Culture and Society, 4 (1).
21. Featherstone, M.; Hepworth, M.; Turner, B. S. 1991. The Body: Social Process and Cultural Theory. London: Sage publications.
22. Fiske, J. 2008. Populiarosios kultūros supratimas. Vilnius: Žara.
23. Foucault, M. 1999. Seksualumo istorija. Vilnius: Vaga.

24. Gans, H. 1999. Popular culture and high culture – an analysis and evaluation of taste. New York: Basic Books.
25. Giddens, A. 1991. Modernity and self- identity: self and society in the late modern age. Stanford, CA: Stanford University Press.
26. Green, T. 2009. The tattoo encyclopedia: a guide to choosing your tattoo. New York: Simon & Schuster.
27. Grossberg, L. 2010. Cultural Studies in the Future Tense. Durham: Duke University Press.
28. Hardy, E. D. 1994. Sailor Jerry Collins: American Tattoo Master. Hardy marks.
29. Hartley, J. 2005. Creative industries. Bodmin, Cornwall: MPG Book Ltd.
30. Jameson, F. 1998. The Cultural Turn: Selected Writings on the Postmodern. N. 4, London: Verso.
31. Jones, C. P. 2000. „Stigma and tattoo“, Written on the body. The tattoo in European and American history. Princeton, NJ: Princeton University.
32. Keršytė, N. 2007. Kūno raiška šiuolaikiniame socialiniame diskurse. Vilnius: Baltos lankos.
33. Levy, J. 2009. Tattoos in Modern Society. New York: the Rosen publishing group.
34. Mažeikis, G. 2005. Filosofinės antropologijos pragmatika ir analitika. Šiauliai: Saulės delta.
35. Marcuse, H. 1968. One-Dimensional Man. London: Sphere.
36. Merleau-Ponty, M. 2005. Akis ir dvasia. Vilnius: Baltos lankos.
37. Noreikienė, J. 2004. „Frankfurto mokykla: ideologija „po“ ideologijos“, Filosofija. Sociologija Nr.1, p. 23-27.
38. Pankova, V. S. 2013. „One more culture with ancient tattoo tradition in southern Siberia: tattoos on a mummy from the Oglakhty burial ground, 3rd-4th century AD“, Tattoos and body modifications in Antiquity. Zurich studies in archaeology: Vol. 9, p. 75-86.
39. Pawlik, D. 2011. „Maori’s ritual body embellishment“. Ido movement for culture. Journal of Martial Arts Anthropology. Vol 11, Nr. 4 6-11.
40. Péquart, M. 1962. „Grotte du mas d'Azil (Ariège), Une nouvelle galerie magdalénienne“, Annales de Paléontologie. Nr. 48, p. 211-214.
41. Pruskus, V. 2008. „Kūnas, vartojimas ir sėkmė: tarp būtinumo ir regimybės“, Filosofija. Sociologija. 2008. Nr. 1, p. 44-51.
42. Sanders, C. 1989. Customizing the Body: The Art and Culture of Tattooing. Philadelphia, PA: Temple University Press.
43. Simmons, D.R. 1986. Ta Moko: The Art of Maori Tattoo. Red Books, Auckland.
44. Skarderud, F. 2001. Nerimas. Klajonės po modernųjį Aš. Vilnius: Tyto Alba.
45. Storey, J. 2006. Cultural theory and popular culture – an introduction. Fourth edition. Gosport: Ashford colour press.

46. Strinati, D. 2005. An introduction to theories of popular culture. London: Routledge.
47. Te Awekotuku, N. 2007. Mau Moko – The world of Māori Tattoo. Auckland: Viking.
48. Tereškinas, A. 2011. Vyrų pasaulis: vyrai ir žaizdos vyriškumas Lietuvoje. Vilnius: Baltos lankos.
49. Tereškinas, A. 2007. Esė apie skirtingus kūnus. Vilnius: Apostrofa.
50. Tereškinas, A. 2001. Kūno žymės: seksualumas, identitetas, erdvė Lietuvos kultūroje. Vilnius: Baltos lankos.
51. Večerskis, D. 2009. „Suvokiamas ir suvokiantis kūnas“, Žmogus ir žodis, T. 11 Nr. 4, p. 34-40.
52. Žukauskaitė, A. 2011. Gilles‘io Deleuze‘o ir Felixo Guattari filosofija: daugialypumo logika. Vilnius: Baltos lankos.
53. Žukauskaitė, A. 2006. „Metamorfozės: filosofija ir gyvūniškumas“. Athena: filosofijos studijos Nr. 1, p. 70-81.

Internetiniai šaltiniai

54. Caves, Richard E. Creative Industries: Contracts Between Art & Commerce. [žiūrėta 2013 – 12 – 17]. Prieiga per internetą: http://books.google.lt/books?id=imfTUHj8uVcC&printsec=frontcover&dq=creative+industries&hl=en&sa=X&ei=O7XtUJ3BNsjltQbOsYGoCA&redir_esc=y.
55. Černevičiūtė, J. 2010. „Kūnas vartojimo kultūroje: postmodernizmas, vartojimas, kūnas, kaip prekė" [žiūrėta 2014 – 02 – 27]. Prieiga per internetą: <http://www.marksistai.lt/skaityti/jurate-cerneviciute-kunas-vartojimo-kulturoje-postmodernizmas-vartojimas-kunas-kaip-preke>.
56. Fiske, J. 2011. Reading the popular: second edition. New York: Routledge. [žiūrėta 2013 – 06 – 02]. Prieiga per internetą: <http://books.google.lt/books?id=Qw9QACISjo0C&pg=PR45&lpg=PR45&dq=Reading+the+Popular&source=bl&ots=MDxTNZIKkv&sig=DhJO3e57Tdt-JCsEm6wT3Oxhnkg&hl=lt&sa=X&ei=fX7BUc2mJpT54QSx6ICwDg&ved=0CIYBEOgBMAg#v=onepage&q=Reading%20the%20Popular&f=false>.
57. Guéguen, N. 2013. Effects of a Tattoo on Men’s Behavior and Attitudes Towards Women: An Experimental Field Study. [žiūrėta 2013 – 05 – 20]. Prieiga per internetą: <http://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2Fs10508-013-0104-2.pdf>.
58. Jennings, E. R. 2012. Choosing The Right Tattoo. [žiūrėta 2014 – 02 – 27]. Prieiga per internetą:

- <http://books.google.lt/books?id=7UdjBiyXkKQC&pg=PA29&lpg=PA29&dq=Pope+Hadrian+banned+tattoos&source=bl&ots=wA3Ll0bSeL&sig=szBkRjQ_txmT7t6Z5ZXaz5K758M&hl=lt&sa=X&ei=F8diU52UD4WB7QbF64HAAg&ved=0CG4Q6AEwCQ#v=onepage&q=Pope%20Hadrian%20banned%20tattoos&f=false>.
59. Kosut, M. 2013. The Artification of Tattoo: Transformations within a Cultural Field. Cultural sociology published online, p. 1–17. [žiūrėta 2014 – 02 – 25]. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/4063606/The_Artification_of_Tattoo_Transformations_within_a_Cultural_Field>.
60. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. Redakcija: 287 - 2012.10.03. [žiūrėta 2013-11-25]. Prieiga per internetą: <http://tm.infolex.lt/?item=taktai_list&aktoid=26>.
61. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas. Patvirtintas 2002m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-99 Vilnius. [žiūrėta 2013-11-20]. Prieiga per internetą: <http://www.istatymas.lt/istatymai/bausmiu_vykdyimo_kodeksas.htm>.
62. Lietuvos karių etikos kodeksas. Patvirtinta krašto apsaugos ministro 2005m. gegužės 9 d. įsakymu Nr. V-561 Vilnius. [žiūrėta 2013-11-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/lite/ta/111796>>.
63. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl Lietuvos higienos normos HN 117: 2007. „Grožio paslaugų sveikatos saugos reikalavimai“ patvirtinimo 2007m. rugpjūčio 1 d. Nr. V-633 Vilnius. [žiūrėta 2014-01-20]. Prieiga per internetą: <<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=9FFDC75B-C624-463B-8B79-CCE345E80B83>>.
64. Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas. 2002m. gegužės 16 d. Nr. IX-886 Nr. IX-1067 Vilnius. [žiūrėta 2014-01-20]. Prieiga per internetą: <http://www.istatymas.lt/istatymai/visuomenes_sveikatos_prieziuros_istatymas.htm>.
65. Rush, J. 2005. Spiritual tattoo: a cultural history of tattooing, piercing, scarification, branding, and implants. [žiūrėta 2013 – 05 – 25]. Prieiga per internetą: <http://books.google.lt/books/about/Spiritual_Tattoo.html?id=8zctfjvTGmcC&redir_esc=y>.
66. Siebers, T. 2000. The Body Aesthetic– From Fine Art to Body Modification. [žiūrėta 2013 – 12 – 25]. Prieiga per internetą: <http://books.google.lt/books?id=4K7zUFP9CyYC&printsec=frontcover&dq=body+modification&hl=lt&sa=X&ei=h4_HUOeJItGw0AHkvoDYCw&redir_esc=y>.
67. Te Awekotuku, N. 1997. „Ta moko: maori tattoo.“ R. Blackley, Goldie. Auckland, New Zealand: Auckland Art Gallery; David Bateman, p. 109-114. [žiūrėta 2013 – 05 – 20].

- Prieiga per internetą:
<<http://researchcommons.waikato.ac.nz/bitstream/handle/10289/798/1;jsessionid=57CAF8D0437AC1044CC7A7D7F68C4DE4?sequence=1>>.
68. Watson, J. 1998. "Why Did You Put That There?": Gender, Materialism and Tattoo Consumption" [žiūrėta 2013 – 12 – 17]. Prieiga per internetą: <<http://www.acrwebsite.org/search/view-conference-proceedings.aspx?Id=8194>>.
69. Wegenstein, B. 2012. The Cosmetic Gaze– Body Modification and the Construction of Beauty. [žiūrėta 2013 – 12 – 25]. Prieiga per internetą: <http://books.google.lt/books?id=9NWjTaX5BQgC&printsec=frontcover&dq=body+modification&hl=lt&sa=X&ei=h4_HUOeJItGw0AHkvoDYCw&redir_esc=y>.
70. Wohlrab, S.; Stahl, J.; Kappeler, P. M. 2006. „Modifying the body: motivations for getting tattooed and pierced“. [žiūrėta 2013 – 12 – 25]. Prieiga per internetą: <www.elsevier.com/locate/bodyimage>.

PRIEDAI

1 priedas. Interviu su Simona iš studijos „Totemas tattoo“ (Šiauliai)

Interviu atliktas 2014-01-15

A – tyrėjas

B – tyrimo dalyvė

B. Studijoje šiuo metu, bent jau pas mus.. dabar reikia skaičiuoti.. šeši žmonės. Bet skirtumas yra tame, kad meistrai nuolat keliauja, dirba užsienyje. Tai visą laiką, kad būtų visi šeši vietoje, taip nebūna. Dažniausiai dirbame trise arba keturiose, geriausiu atveju.

A. Patalpos yra nuomojamos?

B. Jo, patalpos yra nuomojamos. Dalį įsirenginėjome, viską savo lėšomis, pagal kriterijus, pagal sveikatos higienos visas normas, kad atitiktų, kad būtų galima dirbti.

A. Aišku. Tuomet apie paslaugas. Kokias tatuiruotes darote ar spalvotas, nespalvotas?

B. Tatuiruotes darome visokias. Realiai didelio skirtumo ar ji spalvota, ar nespalvota nėra. Pagal kliento norus. Būna, žinoma, kažkoks atitinkamas stilius irgi diktuoja tą spalvą ar ne spalvą. Bet šiaip darome visiškai visokias tatuiruotes.

A. Aišku. Tarkime, patys kuriate šablonus?

B. Mes esame kaip tik orientuoti į tą dalyką, kad būtent klientas gautų autorinį meistro darbą. Tai, be abejo, visus piešinius, visus šablonus, kažkokius užrašus, viską savo rankomis darome.

A. Apibūdinkite klientą. Amžių, dar kažką. Kas lankosi, kas nori pasidaryti tatuiruotes?

B. Amžių. Iš tikrųjų yra nuo – iki. Mes darome nuo 18 metų, galbūt tie aštuoniolikmečiai vos tik suėjus aštuoniolikai metų neskuba, taip jau „nepuola“ darytis tatuiruočių. Nors, aišku, kiti kaip tik labai nori ir laukia, jau ateina kol nepilnamečiai dar yra. Bet .. pagrindinę amžiaus grupę, aš manau, kad galima būtų apibūdinti imtinai nuo 25 iki 40. Tai dauguma, bet yra ir virš, yra jaunesnių, be abejo.

A. O lyties atžvilgiu nėra kažkokių skirtumų, dažniau vyrai, moterys?

B. Net neįsivaizduoju, tikriausiai, kad apylygiai būtų, galbūt procentaliai 10% vyriškos lyties atstovų daugiau būtų. Vyrai gal drąsesni yra. Bet jeigu žiūrint tatuiruočių kiekiu, tai moterys pralenkia. Darosi didesnes ir daugiau negu vyrukai.

A. Ar dažnai klientai renkasi iš katalogo, ar patys turi kažkokių idėjų. Kas dažniau?

B. Čia buvo taip, kaip pasakyti.. nuo pradžių. Kadangi orientuojamės į taip vadinamas „custom tattoo“, kas yra autorinis darbas, tai mes ir laviname savo publiką, kad jie geriau atsineštų idėją, o ne šabloną kažkokį. Jie atsineša idėją, mes tada deriname. Jie gali atsinešti daug pavyzdžių, iš tų

pavyzdžių išsirinkti detales ir mes tada kuriame piešinį iš to, ką jie įsivaizduoja, nes ne visiems išeina nupasakoti, ko jie nori, kartais prireikia to piešinuko. Bet dažniausiai būna taip, kad žmogus pasako tiesiog savo idėją, o tu tada pagal jo idėją padarai tą darbą.

A. Suprantu orientuoti labiau į meninę sritį, negu į verslumo.

B. Jo. Pas mus taip yra, nes aš nemanau, kad galima tokį verslą išlaikyti, jeigu tu būsi orientuotas tik į pinigus. Ilgainiui žmonės mato tavo darbą, žmonės mato kiek tu įdedi į tą darbą, ir ilgainiui, jeigu darysi kažkokius tai.. tą patį per tą patį ir visiškai netobulėsi, tai niekur ir nenuėisi su tuo. Žmonės ieškos kažko, kas yra geriau.

A. Tai tokių, kaip pačių populiariausių, kažkokių kaip „top 5 tattoo“ sunku įvardinti.

B. Labai sunku įvardinti, nes pas mus kiekvienas meistras yra orientuotas į tam tikrą stilių... Populiarumas visą laiką yra, jis buvo nuo pat pradžių. Tikriausiai, kai jūreiviai darydavosi tatuiruotes irgi būdavo kažkokia karo tematika ar namų pasiilgimo tematika. Analogiškai dabar yra irgi mados kažkokios. Mes madų stengiamės vengti, bet, žinoma, žmonės nori ir kartais darome. Be abejo, visiškai nesenstantys ir tikriausiai niekada neišeisiantys iš mados hieroglifai, ornamentika, visada ataidi kažkokios muzikos ar kino žvaigždžių turimos tatuiruotės, jos kažkuriuo momentu duoda žinių apie save. Ateina žmonės norėdami tam tikrų žvaigždučių ar tam tikrų debesėlių, ((juokiasi)) angelo kokio nors ant nugaros. Būna, būna taip.

A. Tai sąsaja su pop kultūra yra stipri? Galima taip pasakyti?

B. Taip. Žmonės yra įvairūs ir tatuiruotės yra įvairios. Vieni žmonės darosi visiškai dėl savęs ir tai yra visiškai jų idėja, yra kažkokių gyvenimiškų situacijų atspindys, o kiti tik dėl grožio, kosmetika, kaip mes vadiname kartais. Ar ne? Tai tokios su pop kultūra ir siejamos, tai yra kosmetinis grožis.

A. Kaip suprantu pas jus klientai ir ateina orientuoti labiau ne į pop kultūros sritį...

B. Taip, mes auklėjame savo klientą, kad norėtų daugiau, siektų šiek tiek daugiau negu tas paviršutiniškumas.

A. Ar egzistuoja kokia nors tatuiravimo tradicija Šiaulių mieste?

B. Čia labai abstraktus pasakymas, ta tradicija. Be abejo, ta tradicija yra ir aš tiksliai neįvardinsiu nei laiko, nei datos, bet tas pats pirmas tatuiruočių salonas, ta studija, „Totemas“ vadinosi, buvo atidaryta Šiauliuose. Ją atidarė Lietuvoje labai garsus meistras Giedrius ir jo darbai visą laiką turėjo didelę įtaką. Tai aš manau, kad visiems Lietuvos meistrams, kaip Vilniuje irgi analogiškai yra meistrai kažkokie labai savi ir labai garsūs, tai tas „Totemas“ ir davė kažkokią kultūrą, kažkokia pradžia. Paskui atsirado antra studija, vėliau „Totemas“ kaip ir užsidarė, dingo. Ir kai Rokas nusprendė atidaryti šia studiją, pavadinimas buvo visiškai kitoks. Giedrius kaip tik užsuko ir jis pasiūlė, pasakė „labai gaila būtų, jei ši tradicija nutrūktų, tas vardas kuris yra pirminis, dingtų“. Tai va, krikštą gavome. Gavome pavadinimą ir, aš manau, kad tradicija tęsiasi. Sąsajos lieka su pirmu salonu, pirma studija, pirmais meistrais ir taip toliau.

- A. Tai pavadinimas „Totemas tattoo“ orientuotas į ritualinius motyvus ar kaip galima suprasti?
- B. Toks buvo jo pirmas įvardinimas. Iš tikrųjų labai sunku pasakyti ką Giedrius turėjo galvoje pavadindamas „Totemu“, bet mūsų stilius labiau sutapo.. mūsų studija, kokia ji yra, daug kas sako „jūs čia turite visokių ritualų“, lyg kažkokių rytietišku akcentu. Tai mūsų pavadinimai sulipo, suaugo ir gavosi bendras gaminys.
- A. Tai, aš manau, netgi labiau pritraukiantis yra visas šis ritualinis stilius..
- B. Aš manau, kad bet koku atveju, jeigu žiūrėti iš tos pusės, tai tatuiruotė turi savo magijos. Ji turi savo ritualinį pobūdį, žmonės dažnai sako, kad skausmas apvalo, ar ne? Mes dažnai juokaujame, kad iš tikrųjų, kai pasidarai tatuiruotę, tu iškenti tą skausmą. Tai kažkoks apeiginis metodas gaunasi. Ji atėjusi, galų gale, iš senų laikų, su visais ritualiniais dalykais labai glaudžiai susijusi. Tai tu išeini apsivalęs, tai irgi, (èèè) galbūt, tai labai kažkas panašaus.
- A. Jei bendrą vaizdą susidaryti, kokią funkciją šiandien atlieka tatuiruotė? Ar ritualinę, ideologinę, mados?
- B. Tai kaip kalbėjau prieš tai, vieniems žmonėms tai yra tiesiog grožis, tai yra tiesiog gražu ir viskas tvarkoje.
- A. O didesnė dalis žmonių...
- B. O kitiems būna, iš tikrųjų, kad jie ateina ir turi labai, labai, labai, labai gilią prasmę ir jiems yra labai svarbu. Labai svarbu detalės, kurios įamžina kažką. Iš tiesų, būna ta senoji tatuiruotės reikšmė, kai ji neretai yra siejama su kriminaliniu pasauliu. Seniau žmonės klausdavo, bent jau prieš 10 metų „o jeigu netyčia aš atsisėsiu į kalėjimą, ką reikš?“. Tai ta reikšmė yra kažkokia, bet visada mes žmogui sakome, kad tai daugiau yra tai, ką pats sau susikuri. Tu gali pasidaryti tiesiog juodą tašką. Jeigu galvosi, kad jis turi magišką reikšmę, gydančią reikšmę, kažkokią pinigų nešančią reikšmę, jis, iš tikrųjų, tau tą ir reikš. Kuo tu tiki, tas yra tiesa. Aš taip įsivaizduoju.
- A. O aplinka, visuomenė. Kokie stereotipai guvūs dar Šiaulių mieste?
- B. Stereotipai vis dar yra labai stiprūs, bet lyginant kokie jie buvo prieš 10 metų, netgi prieš 5 metus.. Mūsų studijai 4 metai. Tai prieš 4 metus dar buvo kur kas baisiau negu yra dabar. Galbūt labai padeda visa pop kultūra, kiek ji atneša per televiziją, per įvairias laidas, per radiją, vis dažniau laikraščiuose įvairūs straipsniai. Vasarą žmonės grįžta iš užsienio. Labai daug užsienis padėjo, kai žmonės išvažiuoja ir pamato, kad nėra taip liūdna. Iš tikrųjų, ((juokiasi)) kaip atrodo. Viskas yra tvarkoje. Tai gali būti gražu. Žmonės seniau nematydavo, kad tatuiruotė gali būti gražiai, kokybiškai, meniškai padaryta. Kai jie pamato, kad tai yra tikrai geras darbas, tai ir tas įvaizdis žlunga, tas kriminalinis, sugriuvęs įvaizdis.
- A. Apie verslą. Kas paskatino tokia veikla užsiimti ir kaip prasidėjo verslas? Ai, verslas kaip prasidėjo mes jau žinome. Kas paskatino?

B. Kas paskatino? Na, bet kokių atveju, tatuiruočių darymas.. mes tai įvardijame kaip amatą. Tu neini kažkur į mokyklą mokytis, tu eini pas meistrą, kuris jau žino ką jis daro ir tu prašai, kad jis tave priimtų į mokinius. Analogiškai mokaisi, augi ir taip toliau.

A. Tai kaip gyvenimo būdas?

B. Realiai tai taip. Finale „gaunasi“, kad kažkurioje vietoje tu nori atitrūkti, nori turėti kažką savo. Tai va, mūsų „šefas“, taip vadinamas Rokas, jis irgi darbavosi tai vienoje studijoje, tai kitoje ir nusprendė, kad nori turėti savo studiją, savo komandą. Be abejo, nuo to ir prasidėjo visa tai.

A. Koks jūsų požiūris į kitus tatuiruočių salonus? Bendradarbiaujate tarpusavyje, ar yra koks nors draugų tinklas?

B. Taip. Mes glaudžiai bendradarbiaujame. Tikrai nėra kokios nors konkurencijos ar priešiško, nes visi yra orientuoti į kažką. Kiekviena studija turi savo publiką, kiekviena turi savo klientus. Lygiai taip pat su bet kuo galima lyginti.. kavinėmis, kirpyklomis. Tai yra lygiai tas pats, žmonės renkasi kur jiems eiti ir kas jiems labiau patinka. Tu nepriviliosi jokiais akcijomis. Jeigu ir priviliosi, tai bus vienadienis dalykas. Mes tikrai nematome kažkokios konkurencijos. Mes draugaujame, bendraujame su visos Lietuvos meistrais, su užsienio meistrais, kiek tai yra įmanoma. Patys važinėjame į užsienį, patys studijose keičiamės tarpusavyje, vieni kitus gražiname. ((juokiasi)) tai visiškai normalus dalykas.

A. Šiaulių mieste yra...

B. Dvi studijos. Jos yra dvi. Kažkur girdėjau, kad yra pavienių meistrų, kurie, galbūt, dirba namuose.. irgi yra, bet.. negaudome jų. Ten dirbanti Ingrida, ji turi savo stilių. Ji, kiek žinau, orientuota. Kai ateina jauni meistrai, naujokai dirbti, jie stengiasi daryti viską ko nori klientas, kad išmoktų ir „atkaltų“ savo ranką ir viską padarytų gerai. O po kelių metų pradeda orientotis į savo kažką...

A. Savo stilių.

B. Taip.

A. Kiek apytiksliai per savaitę turite klientų?

B. Dažniausiai.. vidutiniškai.. dirbame pirmadieniai – penktadieniai, 5 darbo dienos, per dieną, geriausiu atveju, galiu padaryti dvi normalaus dydžio tatuiruotes. Tai jeigu mes dirbame trise, tai mes padarome.. čia reikia skaičiuoti, man su matematika nelabai ((juokiasi)). Taip orientotis galima į dieną vidutiniškai dvi. Labai priklauso nuo sezoniškumo. Tai irgi toks pat darbas, tik, kad yra sezoniškumas. Kiek turi klientų. Gali pasitaikyti toks variantas, kad kelias dienas iš eilės neturi klientų ar atsisako, neatvyksta, suserga ir taip toliau. Tai toks tikslus skaičius, iš tiesų, neegzistuoja. Be pastovaus srauto atsiranda dar papildomas srautas, kai žmonės grįžta iš užsienio pas savo šeimas, tam trumpam laikotarpiui. Jie nori pasidaryti dar kažką. Tai tada būna tikrai didelės problemos, nes susidaro labai ilgos eilės, kurios paskui ir velkasi kažkurį laiką.

A. Yra kokių paklausos skirtumų nuo verslo pradžios? Kaip kinta simbolika ar tatuiruočių stilius, ar klientai netgi keičiasi?

B. Klientų kiekis be abejo vis yra augantis. Jei jis mažėtų, tai mes akivaizdžiai darytume kažką ne taip, kažką negerai. O simbolika ir stilius, tai kaip mes kalbėjome apie tendencijas, kad mes auginamės savo klientų ratą. Be abejo, pradžioje būdavo, kad ateidavo, atsiversdavo žurnalą ir sakydavo „noriu tokios“, o dabar mes padarėme įdirbį. Žmonės ateina ir sako „aš noriu tatuiruotės pas tą ir tą“ ir noriu kažko. Jau jie yra konkretni, jie žino pas kurią meistrą jie nori eiti ir taip toliau. Tas mūsų keturių metų įdirbis pradeda matytis akivaizdžiai.

A. Kokie ateities tikslai, uždaviniai, studijos?

B. Mes kažkokių stiprių, labai didelių tikslų, tarkime, augti, plėstis.. mes jų neiškeliamė sau. Pagrindinis tikslas yra nedaryti blogiau negu darome, neprarasti klientų kiekio ir daryti savo darbus, o kaip viskas vystosi toliau, tai tikriausiai net ne nuo mūsų priklauso, o nuo tų žmonių.

A. Kokius sunkumus galite įvardinti tatuiruočių verslo plėtojime Šiauliuose?

B. Tikriausiai ne tik Šiauliuose, bet, apskritai, Lietuvoje didžiausia problema, kuri iškyla, yra teisinė pusė. Ar ne? Tai yra reikalai su sveikatos ir higienos.. visuomenės centru. Jų reikalavimai, kurie, kaip bebūtų keista, yra visiškai neatitinkantys galimybių, dėl to, kad žmonės, dirbantys tokį darbą, kaip mes, gauna reikalavimus iš žmonių, kurie net neišivaizduoja ką mes darome. Jie neišivaizduoja kaip vyksta darbo eiga. Tiesiog sveikatos ministras parašė įsakymą ir jie privalo reikalauti, tai yra jų darbas. Tai yra problemos su dokumentais. Turime gauti savo produktą, o tų produktų mes neturime Lietuvoje. Jie buvo tikrai nustebę, kai buvo pasakyta, kad mes neperkame nieko iš Lietuvos, dėl to, kad Lietuvoje nieko nėra. Ir jie nustebė. Jie visiškai neturi jokios nuovokos kas vyksta ir be abejo dirba savo darbą, jie kažko reikalauja. Susiduriame su didžiausiomis kliūtimis, kai mums reikia gauti sertifikatus, kai mums reikia gauti dokumentus, sudėtis įvairių skysčių, dažų ir t. t. Tai tada būna sunkiausias momentas. Gerai, kad tai būna kartą per metus.

A. Labai ačiū už pokalbį.

B. Nėra už ką.

2 priedas. Interviu su Maksu iš studijos „Maks tattoo art“ (Kaunas)

Interviu atliktas 2014-03-15

A – tyrėjas

B – tyrimo dalyvis

B. Vyriausiam 70 metų esu daręs.

A. O ar jums apskritai svarbus yra požiūris, su koku ateina tatuiruotis žmogus?

B. Svarbu. Nedarau aš „bet kokių“ tatuiruočių.

A. Aš ta suprantu.

B. Ateina pavyzdžiui žmogus, nori „kalėjimine“ tatuiruotę išsikalt, tai aš klausiu ar tu buvęs ten, ar už tai atsakysi, ar dar kažką. Paaiškinu tokius dalykus. Tokiems nekalu, kurie nežino ką tai reiškia.

A. Kaip manote, kokią funkciją šiandien atlieka tatuiruotė apskritai?

B. Ne nu.. puošyba, menas.

A. Mados tam tikra prasme irgi yra funkcija?

B. Ko taip?

A. Mados, tam tikra yra?

B. Nu yra mados, kiti pagal reikšmes, kiti ten.. vaikų vardus įsikala, kiti piešinius kažkokius, nu kad „šūstriau“ atrodyti.

A. Ar yra dar toks dalykas šiandien, kaip kad anksčiau pavyzdžiui: maoriai darydavosi tatuiruotes.. Tam tikri tikėjimai, kad atneš sėkmę ar apsaugos tatuiruotė arba ritualinė funkcija?

B. Ima pagrinde japoniškus simbolius, „maki“ ten žinai, o maoriai neskaitomi praktiškai. Tarkim Lietuvoje niekas maorių reikšmės nežino, supranti, ir niekas nesigilina, kvadratukus, trikampiukus tik deda visi ir viskas. Tai čia aš skaitau yra laukinių žmonių išvis kultūrą, kuri mums yra neprieinama, nu ji mum netinka visai.

A. Tai čia ji adaptuota Lietuvoje ir labai paplitusi, kaip aš matau.

B. Paplitus, kaip Dwayne Johnsonas „Uola“, žinai, vaikšto ten su ja. Rihanna pasidaro tatuiruotę, tai tada ateina panos: „noriu, kaip pas Rihanną“.

A. Tai čia toks mados dalykas labiau?

B. Jo.

A. Ar dažniau renkasi klientai iš katalogų, ar patys turi idėjų?

B. Ne, nu tai dirbi su klientu, jis atsineša kažkokią tai idėją ir tu tą idėją suvirškini, na paskui bandai pateikti produktą.

- A. Nebūna taip, kad dauguma ateina ir tiesiog išsirenka bet ką?
- B. Ne, aš nedirbu taip.
- A. Jūs turit konkrečią poziciją šiuo klausimu?
- B. Aš, pavyzdžiui, jei man nepatinka tatuiruotė, aš jos nedarau.
- A. Na tai aišku tada. Bet yra tokių salonų, kurie tiesiog už pinigus daro?
- B. Kitiems nėra skirtumo, gali trisdešimtą kartą tą patį drakoną kalti, jei aš įkalu vieną kartą tatuiruotę, aš antrą kartą jos nebedarau.
- A. Kaip su pačiu moteriškumo ir vyriškumo aspektu, ar yra moteriškos tatuiruotės, vyriškos tatuiruotės?
- B. Tai yra vietos.
- A. Kūno vietos svarbios būtent?
- B. Nu, pavyzdžiui, ant rankos.. Pas moterį turi būti visa jinai, pavyzdžiui, ten nepadarysi amblemos kažkokios, kaip kareiviška tatuiruotė, moteriai bus negražu. Daugiau vietą žiūri... nu ir skirstai aišku ten.. pavyzdžiui, neįsikals vyras drugelio arba rožės, arba ten kažkokios gėlės.
- A. O jeigu sugalvotų taip laužyti taisykles, tam tikrus stereotipus?
- B. Nu tai yra tokių... jisai brutalus, bet nori parodyti, kad jis yra švelnus. O viduje gal jis kitoks yra, žinai, gal pakraipa pas jį kitokia, gal jis myli kitus.. o kiti nori brutalumą parodyti. Jis yra silpnas, bet nori kaukolės, kad būtų, žinai, kad pritaptų prie baikerių ten, dar kažką.
- A. Tai galim sakyti, iš esmės, ko trūksta labiau galbūt tas ir yra „iškalama“ ant kūno?
- B. Ko negali parodyti išvaizda, tai stengiasi apsirengti kitaip, kad parodyti, kad jis yra kitoks - brutalesnis.. o dauguma tai daro, kad atkreipti į save dėmesį.
- A. Dar labai įdomu ištikrųjų, ar apskritai egzistuoja Lietuvoje kokia nors tradicija, būtent tatuiravimo tradicija, ar turi kažkokį savitą supratimą lietuviai būtent, ar čia tiesiog tam tikra įtaka iš Vakarų? Tiesiog atėjo tokia kultūra tatuiravimosi?
- B. Tai iš vakarų, todėl kad pas mus tatuiravimo menas nėra labai senas Lietuvoje.
- A. Šiaip nuo nepriklausomybės galime datuoti tą kultūros..
- B. Nu jo, kažkur taip, o taip tai ką.. anksčiau tai kalėjimas pagrinde visą madą diktavo.. „post Sovietinėje“ teritorijoje.
- A. O kokie vyraujantys tatuiruočių tipai siejasi būtent su populiariają kultūrą, tarkim kaip čia minėjote Rihanną ir panašiai?
- B. Nu tai kas su muzika ten, pamato tuos muzikantus ir nori tokią pat pasidaryti. Taip tai, kad pavyzdžiui užsienyje kai kalasi viską, tarkim filmų herojai, tarkim supermenas, ar ten iš komiksų. Buvo mada, pavyzdžiui praeitais metais ar užpraitais, tai jie kaldavosi iš komiksų daug ką. Pas mus tai ne, taip nedaro.. spalvotas tatuiruotes labai bijo žmonės darytis, grynai viskas yra „lagerinio“, nu „kalėjiminio“ tipo - juodai baltos.

A. Jūs darote ir spalvotas tatuiruotes?

B. ((linkteli)) ir paveikslus tapau ((rodo į paveikslą)).

A. Ar galima tatuiruotę vadinti preke? Ir kodėl?

B. Ne, menas ((užtikrintai)).

A. Jei imant bendru mastu, ar egzistuoja vartotojiškumo aspektas?

B. Ne, čia nėra batai, čia yra nustatytos kainos, tarkim degtukų dėžutės ((dydis)), tas yra nuo senų laikų nustatyta arba valandinis įkainis. Tu moki už paslaugą, bet tu gali tą meną ir neįkainuoti. Gali ta tatuiruotė kainuoti ir šimtą litų, gali kainuoti ir pusantro tūkstančio litų, degtukų dėžutės dydžio... Kaip tu vertini tą. Gali tokį paveikslą parduoti ir už tris tūkstančius ((rodo į paveikslą)), kitas parduos už tris šimtus litų, bet vėlgi ne kiekvienas gali nutapyti portretą iš dailininkų, taip ir čia, pagal lygi tatuiruotojo, jeigu tu moki perteikti piešinį ant kūno, tai skaitysis, kad pas tave lygis aukštesnis, negu „tribal“ įkalti ar ten drugelį kažkokį.. Menas čia yra, ne prekė ((užtikrintai)).

A. Ar tatuiruotė galėtų būti laisvės išraiška?

B. Na tai gali, tai tu išsikalk anarchistų ženklą ir prašau iššūkis.

A. Pats simbolis labiau reikšmingas?

B. Na turi reikšmę, bet iš esmės tu parodai kas viduje iš tikrųjų esi.

A. Bet iš esmės, gal šiek tiek ir išlaisvina pati tatuiruotė?

B. Ne, nu jei ji yra graži, tai tu save kitaip ir laikai, bet jei ji tau kompleksą kelia, supranti, nes būna sugadintos tatuiruotės, tada žmogus jis tikrai laisvės nejaučia, jis negali visur išsirengt ir visa kita... o jei graži tatuiruotė, stengiamasi dar labiau atsilaisvinti, kad pamatytų visi... į klubą ateina su trumpomis rankovėmis, kad pamatytų kokią nors žvaigždutę ((užtikrintai)).

A. Tai jeigu kas nors ateitų pas jus žvaigždutės kokios arba drugelio paprašyti?

B. Nori tai turėk.

A. ((Juokiasi)).

B. Ne nu tai kodėl? Paklausčiau, kodėl tu būtent nori žvaigždutės.. Amerikoje tai ten visi tatuiruotojai klausia, pavyzdžiui: „kodėl tu šitą būtent tatuiruotę nori darytis, o ne kitą?“ va taip būtent aiškinasi, su kuo surišta yra ji. Ką jam reiškia ji. Nes pavyzdžiui, jeigu ateina, tarkim, trisdešimtmetis ir nori žvaigždę išsikalti, tai jau skaitosi jis prie to yra „daėjęs“, t.y. samprotauja, bet jeigu ateina devyniolikos ar aštuoniolikos metų žmogus, jis negalvoja, jam atrodo dabar yra mada, o kad po dešimties metų jos nebus ir kaip su ta žvaigžde atrodys jis. .. Ir tu jam paaiškini. Arba ateina ant veido nori pasidaryt tatuiruotę, arba ant rankų. Ir tu jam aiškini, kad pas mus kitaip, nes užsienyje tu gali būti visas išsitatuiravęs ir tave priims dirbti banke ar policininku ir visa kita, o pas mus jau žiūrima visai kitaip.

A. O dažnai būna, kad pavyzdžiui ant veido prašo padaryti tatuiruotę?

B. Nu, tai ant kaklo ar prie ausies, tai stengiesi atkalbėti.. jeigu matai, kad žmogaus neina atkalbėti, tai dar sakau: „eikit permiegokite su ta mintim ir grįžkit“. „Gal norėčiau drugelio, gal norėčiau šitą“, jis neapsisprendęs ko jis nori, o tatuiruotė juk turi prilipti prie jo, supranti, atrodyt lyg ji čia jau buvo visą gyvenimą.

A. Apie stereotipus. Ar yra Lietuvoje tokių stereotipų ar jie dar egzistuoja: kaliniai ir panašiai?

B. Jau sakiau, kad egzistuoja, žiuri ant rankų, darbe visai kitaip į žmogų žiūri.

A. Ar egzistuoja, kokia nors subkultūra?

B. Neegzistuoja ((užtikrintai)).. Lietuvos kultūroje nėra.. keltai, ten norvegai, visai kita, ar vikingai, tai kažkas kilę iš ten, kažkokios kultūros dalis, bet kad grynai lietuviška tai ne.

A. Koks požiūris į kitus tatuiruočių salonus, ar bendradarbiaujate?

B. Ne. Konkurentai.

A. Konkurentai?

B. Nemylim vienas kito.

A. Turbūt juokaujat?

B. Ne, rimtai.

A. O kas jūsų nuomone labiausiai įtakoja paklausą Lietuvoje? Kodėl tiek daug žmonių nori darytis tatuiruotes?

B. Na, dabar yra tokia mada, žinai, bumai. Pakilimas toks 4-5 metai.. gal jis atslūgs. Tarkim nueik Palangoje, ar kur kitur plažėje, be tatuiruotės mažai ką pamatysi.. iš jaunimo.

A. O kokių nuo verslo pradžios skirtumų galima pastebėti, ar kinta simbolika, stilius tatuiruočių?

B. Kinta pagal madą, pavyzdžiui, praeitais metais buvo paukšteliai pas merginas, šiais metais – užrašai.

A. Tai tokiais bumais eina?

B. Taip.. kas ką užkabins, ten žinai, tai buvo letenėlės madoje, tai dar kažkas, nu smulkmenos.

A. Ką galvojate apie tam tikras kūno dizaino praktikas?

B. Ko nėra Lietuvoje, tai nėra randavimo. Matei per „teliką“ ten tas konvencijas, tai ten pasikabina ant kablių. Tai dabar į madą ateina „pasikabinimas“. Daugiau yra kūno korekcijai - plastinė chirurgija pavyzdžiui. O čia yra menas ant kūno, piešiniai, tu nekeiti kūno, tu gali paslėpti randus ar nudegimus. O čia ateina žmogus, pateikia tau idėją, kažkokią tai viziją ir tu turi tą viziją sudėlioti, nupiešti ant kūno, perteikti.. antras, trečias planas, kad ji žiūrėtusi. Pavyzdžiui gali lipduką padaryti, kaip nuo „kramtuškės“ tarkim uždėti. Širdutė, persmeigta strėle, ir štai tatuiruotė anksčiau ji buvo. Dabar jau kitokia ji yra, tu jas „paišai“ ant kūno, turi perteikti jas.

3 priedas. Interviu su Renaldu iš studijos „Drakono ženklas“ (Vilnius)

Interviu atliktas 2014-03-17

A – tyrėjas

B – tyrimo dalyvis

A. Apibūdinti savo klientą paprašysiu, kokie socialiniai ar lyties skirtumai?

B. Visiškai, visiškai visų sluoksnių ateina.

A. Socialinių skirtumų irgi nėra?

B. Tikrai, tikrai nėra susiskirstę kažkaip tai.

A. O jums svarbus yra kliento požiūris į tatuiruotę? Nes vis tiek ateina ir atsineša poziciją kažkokią žmogus.

B. Aišku, ta prasme, nes jeigu žmogus nori tatuiruotės, kuri būtų įdomus darbas kažkoks tai, ne toksai internetinis štampos, tai ir darbas yra rimtas. Ir šiaip žmogui, kad būtų malonu darytis tatuiruotę, kad kažką tai reiškia jam, tai pačiam net malonu.

A. Kokią funkciją šiandien tatuiruotė atlieka Lietuvoje?

B. Nu ekspresinę, estetinę ..

A. Gali egzistuoti.. Ar dar išvis įmanoma, kad dar egzistuoja ritualinė funkcija?

B. Nu..

A. Sakralinė?

B. Jo, bet rečiau tikriausiai. Ta prasme, būna, kad iš tokių ritualinių funkcijų daugiausiai buvo tai, kad ateina žmonės, kurie domisi tipo sakrališkumu tokiu ir tie „om“ simboliai. Kažkas tai tokio dažnesni, kad jie būtų ritualiniai.

A. Ar tikima, kad tatuiruotė, pavyzdžiui, atneš sėkmę ir panašiai?

B. Nu čia kiekvienam skirtingai ištikrųjų.

A. Nuo simbolikos galbūt priklauso.. Ar dažniau renkasi būtent iš katalogų kažką tai, ar turi patys idėjų?

B. Nu toksai irgi vėl „fifty fifty“, ta prasme, čia labai priklauso nuo pačio žmogaus.. daug tikrai darosi tų standartinių kažką iš katalogų, iš interneto, bet vėlgi, yra žmonės tikrai su idėjom ir su gerom idėjom.

A. O kas turi tam įtakos?

B. Turbūt pačio žmogaus požiūris, tas pats meninis, o ne ateis ir pasidarys kažką per penkiolika minučių.

A. O tatuiruotė svarbi moteriškumo ar vyriškumo įrodymui Lietuvoje?

B. Nu man asmeniškai yra labai juokinga, kada darosi, kad pabrėžti savo vyriškumą, moteriškumą, kaip pavyzdžiui, „traibalus“ tuos pasidaro, atseit - „aš vyras“, nu man „vapšie“ juokinga.

A. Mhm. Bet egzistuoja tokie dalykai?

B. Jo, toks jau nusistovėjęs, įsisenėjęs dalykas.

A. Man labai įdomu: ar kokia nors Lietuvoje tradicija yra užsimezgusi tatuiravimo, nes iš esmės gal iš vakarų kultūros yra atėję, kaip kūrybinių industrijų sritis?

B. Jo, Lietuvoje, sakyčiau, daugiau iš vakarų yra tos įtakos. O šiaip tai Lietuvoje yra lygis pakankamai aukštas, tai reiškia, kad ta tradicija, nu turbūt kaip ir vakaruose labai daug eksperimentacijos vyksta. Labai daug yra meistrų, kurie Lietuvoje tais naujais stiliais užsiima - tas pats realizmas. Yra labai daug gerų meistrų, kurie naujus stilius atradinėja. Nu po to aišku..

A. Yra kažkokio specifinio savitumo Lietuvoj galbūt?

B. Kažkokios specifinės tatuiruotės, sakyčiau, tikrai nėra, kad būtent tokios Lietuviškos tatuiruotės.

A. Kiek vyraujantys tatuiruočių tipai gali sietis su popkultūra, filmais, muzika?

B. Nu būna dažnai, kad žmonės.. nu kaip, nelabai gal dažnai, bet vis tiek būna, kad darosi iš kažkokių filmų matytų ir kažką tokio. Būna, kad konkrečiai ateina ir prašo būtent tokių, kelis kartus taip buvo. Ta prasme iš filmų, koncertų, aktorių.

A. Kaip manot, kaip tai galima vertinti?

B. Ta prasme, kaip kiti į tai žiūrėtų?

A. Nu, pavyzdžiui, kaip jūs žiūrit į tą faktą, kad vis tiek yra įtaka popkultūros?

B. Nu, iš dalies čia irgi gal priklauso nuo požiūrio, kaip tu žiūri į tą pačią popkultūrą. Ta prasme, jeigu tatuiruotė iš filmo, tai nereiškia, kad tai nieko gali nereikšti tam žmogui, ta prasme, kur ta riba. Jeigu aš pasidarysiu kažkokį tai kūrybišką tatuiruotą motyvą, tai bus „vau“ labai, labai čia įdomiai, ekspresyvu. Ir jeigu tas pats motyvas bus filme kažkokiam tai, kad jis savaime ir nublanks. Nu tai čia toksai.

A. Kodėl tatuiruotė gali būti prekė, ar gali būti prekė?

B. Prekė? Gali būti. Gal kitą klausimą iškart ((šypsosi))

A. Kaip vat manot, ar priešingai tada - pripažįstamas tatuiravimas kaip meno forma?

B. Gal labiau amatas, sakyčiau, nors priklauso vėlgi nuo kiekvieno meistro. Yra meistrai, kurie įsidarbina su intencija, kad yra vis tiek niša. Meistrų nėra labai daug, aišku jų daugėja, bet esmė ta, kad daugėja meistrų, bet jie dažnai įsidarbina čia, kad uždirbti pinigų. Yra meistrai, kurie dirba visiškai atsidavę tatuiruočių kultūrai ir ten viskam, kurie eksperimentuoja, tikrai bando tobulintis. Tai vat toj pačioj srity, kaip ir kiekvienam amate, yra tų, kurie dirba dėl pinigų ir yra tų, kurie dirba dėl idėjos.

A. Ar gali būti laisvės išraiška tatuiruotė? Ir kodėl?

B. Čia iš meistro pusės ar iš žmogaus?

A. Kaip jums patogiau, nėra skirtumo, iš esmės, jūs vis tiek surišat savo gyvenimą su tuo, tai..

B. Nu aš manau, kad darant tatuiruotes toks savotiškas ritualas yra, jeigu ne iš meistro pusės, o iš mano.. jo, žinoma yra savotiškos laisvės išraiškos, tik aš dirbu laisvu grafiku, ta prasme, kad daug salonų.. galbūt čia išimtis yra ((juokiasi)), daug salonų mėgsta daug keliauti, ta prasme, meistrai. Keliauja po pasaulį, visur dirba. Nu, o iš žmogaus pusės irgi, tatuiruotė, visų pirma, mano galva yra ekspresija.

A. Apie stereotipus.. tie stereotipai buvo labai guvūs Lietuvos nepriklausomybės pradžioj, o kaip šiandien?

B. Sakyčiau labai miršta greitai, ta prasme, kad.. dar šiek tiek yra likę, nors šiaip daugiau tų stereotipų yra tam tikrame sluoksnyje, o kad jie yra tai normalu, iš tikrųjų, kad ta kultūra taip ir atėjo. Kažkada aišku tai buvo mažiau populiarus dalykas, paskui išpopuliarėjo - kaip kad jūreiviai, kaliniai, kareiviai. Taip kad tas šiek tiek plito, tai jo. Šiom dienom tai labai, labai pasimiršta tie dalykai. Net simboliai, kurie turėjo labai specifines reikšmes, jie jau dabar kabo pas mus va čia ((rodo į eskizus ant sienos)).

A. O jeigu žiūrint iš kitos pusės, kokie nors nauji formuojasi stereotipai? Tarkim, tie patys galbūt tipai tatuiruočių - drugelis koks nors ten populiariausias?

B. Pasakyčiau, kad drugelis yra būtent toks pavyzdys, kuris prarado savo prasmę kažkada buvusią. Dažnai drugelis ant moters kažką reikšdavo, „galbūt žinom ką“, dabar to nebėra tikrai, visai kitos reikšmės egzistuoja. O kad naujų kažkokių atsirastų.. nu tos simbolikos yra daug dabar, priklausomai nuo stilių. Bet dabar, kada progresuoja, gan populiarėja tas visiškas realizmas, kur atliekama kaip nuotrauka ant žmogaus, automatiškai ne tiek tos simbolikos gal labiau, kiek estetinis reikalas. O kažkokių simbolių, kad naujų, jaučiu, kad labiau seni nusistovėję, kokie liko, tokie ir liks, o kad naujų kažkių atsirastų, tai nelabai.

A. Iš tikrųjų įdomu ar egzistuoja Lietuvoj subkultūra tam tikra, kuomet žmones vienija tam tikras požiūris į kūno modifikacijas.. Užsienyje aišku yra tam tikra subkultūra, bet ar egzistuoja Lietuvoj tokie dalykai?

B. Sakyčiau egzistuoja kažkiek gal, nors nėra tokia labai vieninga, bet būtent jeigu apie tatuiruotes, tai vyksta Lietuvoje šventės tatuiruočių – vasarą bus Klaipėdoje didelė šventė tatuiruočių. Ta prasme, kartu daroma ((tatuiruojama)), kalbama apie tai, nu koncertai visokie, vat būtent žmonėm, kurie domisi tatuiruotėm ir taip toliau. Tai kažkiek tai yra.

A. Koks jūsų požiūris į kitus tatuiruočių salonus? Ar bendradarbiaujat?

B. Aš asmeniškai į kitus meistrus žiūriu kaip į... jeigu jau geras meistras tai kaip į autoritetą. O šiaip į daugelį, kaip į kolegas. Nesvarbu, kad iš kitų salonų. Aišku, yra meistrai, kurie, kaip sakiau, atlieka tatuiruotes dėl pinigų ir taip toliau, nu tai man jie nėra nei kolegos, nei autoritetai.

A. O...

B. Nu, labai iš tikrųjų, priklauso kaip salonas salonui. Vieni salonai labai skirtingai. Kiekvienas savo.

A. O kas jūsų nuomone įtakoja tatuiravimosi paklausą Lietuvoje? Nes kiek aš susidūriau su tuo, tai labai užimti, iš tikrųjų, meistrai, labai didelė paklausa yra tatuiravimo.

B. Paklausa yra, jo. Turbūt vakarų pagrindinė įtaka. Tatuiruočių ta stigma išnyksta po truputį. Ta „bloga simbolika“. Aišku dabar daug labiau domisi ir vis daugiau darosi. Yra ta taisyklė, kad žmogus pasidarė pirmą tatuiruotę ir jam patinka, ir jis nesako stop.

A. Iš tikrųjų įdomu, kažin kodėl taip yra?

B. Nežinau kodėl. Grynai iš mano pusės, pirmą tatuiruotę man buvo labai, labai keista. O buvo keista, kad man nekeista, ta prasme, aš pamatydavau save ir tatuiruotę, aš jausdavausi, kad ji čia buvo visą gyvenimą ir turėjo būti, bent jau man buvo toks jausmas.

A. Daug kam, manau, panašiai yra... Nuo pat verslo pradžios ar yra kokių nors skirtumų, pakitimų tarkim, tiek stiliaus, tiek simbolikos?

B. Ta prasme, nu jau čia kalbant daug metų atgal?

A. Nuo jūsų pradžios.

B. Ai, nuo mano asmeniškai?

A. Mhm.

B. Nu, aš asmeniškai pradėjau nelabai seniai, aš pradėjau kažkur, pasakysiu, prieš tris metus beveik. Aš baigiau mokyklą.. aštuoniolikos, apsimokinau ir man, iš tikrųjų, tokie vat pokyčiai svarbiausi, kad aš progresą jaučiu, kad aš mokiausi ir dariau ((tatuiruotes)).

A. Trijų metų bėgyje vis tiek galima pastebėti kažkokius tai ..

B. Ne, tai žinoma, galų gale, kad tu mokiniesi. Ir iš pradžių, galiu pasakyti, kad kokius metus reikia meistriui, kad jis galėtų gerai, gražią išpiešt.

A. Pačią studiją kur galima būtų jūsų priskirti, ar prie grožio industrijos ar meninės veiklos?

B. Mūsų?

A. Mhm.

B. Grožio.

A. Apie pačią kūno modifikaciją, įdomu yra, iš tikrųjų, ar derinat kitus kūno modifikavimo būdus – piercingą?

B. Ta prasme, piercingą prie tatuiruočių ir taip toliau?

A. Mhm.

B. Man asmeniškai labai, labai nepatinka kada kartais būna padaryta kur nors tatuiruotė - ale gyvatė ir įdėtas auskaras, kaip ale akis jos.

A. Mhm.

B. Man tai yra kažkoks absurdas. Nei gražiai atrodo, nei kažką. Iš kitos pusės, žmogus, kuris ten turi tunelius ausyse, auskarus antakiuose, tai tokiam žmogui net labiau tinka ant kūno daug tatuiruočių, tu iš jo net tikies, iš tikrųjų. Žmogus, kurio tatuiruotas visas kūnas, tikrai jis turi turėti kažkur auskarą ((juokiasi)).

A. O kitos, pavyzdžiui, kūno modifikacijos, nes čia iš tikrųjų yra labai plati sfera. Tarkim, „gym‘ai“, soliariumai, plastinės chirurgijos?

B. Iš tos pusės..

A. Iš tos pusės daugiau.

B. Nu.. apie plastines chirurgijas nieko nepasakysiu, nesu labai susidūręs su tuo. O būtent, gym‘ai, sportas, tai.. sakyčiau yra daugiau stiliai, kurie tinka labiau, tarkim, pasportavusiam žmogui, kaip tas apkalbėtas vyriškumo pabrėžimas, „trybal“ tie, ornamentai per rankas einantys, jie tikrai, tikrai padoriau atrodys ant labiau pasportavusio žmogaus. Aišku, man tas stilius labai nepatinka, jis nuobodus, nusistovėjęs yra, jis nieko nereiškia ir taip toliau, bet tikrai geriau atrodys ant pasportavusio žmogaus. O soliariumai.. aš iš viso turiu tokią labai neigiamą nuomonę apie soliariumus, tai..

A. Ar galima įvardinti kokias penkias pačias populiariausias tatos šiandien?

B. Begalybės ženklas, plunksna, paukščiuko siluetai, hieroglifai, „dragon“.

A. Šiandien?

B. Šiandien.

A. Tai vis tiek kinta? Kažkiek tai, kažkoku laiko tarpu, gal metai praeina.

B. Jo, žinoma, tas pats begalybės ženklas, kuris dabar kops į viršūnę. Per savaitę ateina žmonių, bent du, kurie prašo to, taip kad jis ne taip ir seniai atsirado, kažkur prieš porą metų aš jo nematęs buvau net.

A. Galima sakyti tai yra tam tikras mados dalykas?

B. Jo, jo. Tam laikotarpiui. Mes net stengiamės atkalbinėt žmones, pasiūlom kažką kitokio, kažką įdomesnio. Dabar yra toks visiškas, visiškas bumus. Tarp jaunų mergaičių, kas dešimta tikrai turi ((juokiasi)).

A. Aišku, tai tiek, labai dėkui.

B. Nėra už ką.

4 priedas. Interviu su Ernestu iš studijos „Super 7 tattoo“ (Vilnius)

Interviu atliktas 2014-03-20

A – tyrėjas

B – tyrimo dalyvis

A. Apibūdinti savo klientą paprašysiu. Kokius socialinius ar lyties skirtumus galite įvardinti?

B. Nėra lyčių skirtumo. Tiek merginų, tiek vaikinų yra. Socialiniai.. žinok, irgi labai skirtingai. Gali būti ir bankininkai ir kažkokie vyresni žmonės ir jaunesni, studentai. Labai, labai skirtingų žmonių.

A. Skirstyti sunkoka galbūt.

B. Sunku, nes labai, labai skirtingi žmonės ateina.

A. Ar jums yra svarbus paties žmogaus požiūris į tatuiruotę, kai jis ateina su kažkokia pozicija?

B. Žinoma. Bet koku atveju žmogui pirmiausia turi patikti. Jeigu jam nepatiks, jis nebeateis. Bet kitas labai svarbus dalykas yra ko žmogus nori, kaip jis to nori. Tada mes bandome derinti ir rasti bendrą kompromisą, kadangi kiekvienas mes darome daugiau mažiau skirtingai tas tatuiruotes. Pats stilius yra ir panašiai, tai bandome rasti vidurkį, kad atitiktų žmogų ir pačiam...

A. O nėra tokių variantų, kad nesutiktumėte daryti tatuiruotės?

B. Na, labai retai. Nebent tai yra labai jaunas žmogus... ir matosi, kad jo nuomonė galbūt pasikeis. Mes jau esame vyresni, jis labai dar jaunas, gal nelabai mąsto. Tai jam gali pakenkti gyvenime.. Tokiais atvejais atsisakome.

A. O apie pačią tatuiruotę?

B. Ir nepilnamečiams nedarome.

A. Apie pačią tatuiruotę. Kokią šiandien funkciją atlieka tatuiruotė?

B. Puošybinę. Daugiau puošybinę. Na, yra dalykų, kurie galbūt žmogui kažką reiškia, kažkokią simbolinę reikšmę žmogui, bet daugiau mažiau vis tiek yra puošybinis elementas.

A. O apie ritualinę funkciją galima šiandien kalbėti?

B. Nežinau. Iš tikrųjų, priklauso labai daug nuo žmogaus, daugiau jo yra reikalas. Jeigu jam spiritualiai ar dar kažką reiškia..

A. Kažką sakralaus dar gali reikšti tatuiruotė, kaip maori genčių tarpe?

B. Jo, jo. Yra tokių dalykų. Na, bet kadangi mes gyvena Europoje, pas mus yra interpretuojama savaip. Tie patys maoriški raštai, dar kažkas ...

A. Dažniau klientai renkasi patys iš katalogo ar turi savų idėjų?

B. Katalogų mes kaip ir neturime. Ateina žmonės su idėjomis ir mes jiems „paišome“.

- A. Kaip galvojate kas turi tam įtakos? Gal sąmoningėja žmonės?
- B. Žmogui tikriausiai įtaką.. aš manau, kad visuomenė. Vis tiek kiekvienam žmogui aplinka formuoja kažkokį mąstymą. Lygiai taip pat dėl stilių, kiekvienas auga kitokioje aplinkoje, draugai kitokie, mąsto kitaip, galbūt, kitokie dalykai patinka negu ateinantiems pas mus, nes žmonės mėgsta labiau.. na, nuo aplinkos. Vis tiek žmonėms sudaro nuomonę.
- A. Ar tatuiruotės svarbios moteriškumo ar vyriškumo įrodymui šiandien Lietuvoje?
- B. Aš net neįsivaizduoju. Nei vyriškumo įrodymas, nei moteriškumo įrodymas. Galbūt pasidaręs didelę tatuiruotę jautiesi kažkiek „kietesnis“, tu ištvėrei daug, bet moterys dar geriau ištvėria visus tuos reikalus negu vyrai. Tai lyginti negalima.
- A. Ne iš pirmo žmogaus girdėjau, kad moterys daugiau ištvėria.
- B. Jos kantresnės. Gal vyras skausmą sunkesnę pakelti gali, bet moterys gali ilgiau.
- A. Įdomu, ar egzistuoja kokia nors tatuiravimo tradicija Lietuvoje?
- B. Ji pas mus ateina iš Vakarų tikriausiai. Po sovietmečio buvo labai daug įtakos iš Rusijos visų kalėjimų ir panašiai. Dabar daugiau mažiau ateina iš Vakarų. Tiek stilčiau, tiek piešinių.
- A. Tokios savasties Lietuvos kultūrinėje terpėje, kažko savito, tikriausiai sunku atrasti?
- B. Sunkoka. Aišku būna motyvų įvairių, žmonės tatuiruojasi Lietuvos pavadinimą, vėliavas ar dar kažkokius lietuviškus simbolius. Tai tik tiek.
- A. O kiek vyraujantys tatuiruočių tipai siejasi su pop kultūra, su filmais?
- B. Labai. Tai daro įtaką, ypačiai jaunesniems žmonėms. Žvaigždės, turinčios tatuiruotes. Ta masinė medija daro įtaką.
- A. Kokias 5 populiariausias tatuiruotės įmanoma įvardinti. Bent jau kuriam laiko tarpui.
- B. Na, kad dabar ne. Anksčiau dar būdavo.. ypačiai mažos gal. Jeigu mažesnės, sakykime paukštelis, siluetai, kur nelabai.. Bet sunku pasakyti, labai skirtingai žmonės nori..
- A. Kodėl tatuiruotė gali būti prekė? Ar apskritai gali būti?
- B. Gal ji daugiau yra paslauga negu prekė ((užtikrintai)). Ji jau yra išpildyta ant kūno, jos negali pačiupinėti ir paduoti. Tu parduodi paslaugą.
- A. Ar galima sakyti, kad Lietuvoje tatuiravimas pripažįstamas kaip meno forma?
- B. Iš dalies taip.
- A. Kodėl?
- B. Todėl, kad kiekvienas meistras šiais laikais nebekopijuoja kažkokių piešinių, o piešia savo. Daro eskizus individualiai kiekvienam žmogui, tai jau, iš dalies, yra kaip meninė forma.
- A. O tatuiruotė gali būti laisvės išraiška?
- B. Tikriausiai, gal pačiam žmogui. Gal jis dirba tokį darbą, kur yra labai sukaustytas visokių kanonų, aprangos kodų ar panašiai. Gal tai yra vienintelis būdas įrodantis jam tą laisvę, tai pasidaryti tatuiruotę. Gal kažkiek atitolsta nuo to formalumo.

- A. Kita vertus tam tikri grožio standartai egzistuoja visuomenėje...
- B. Pas mus žmonės, iš tiesų, yra konservatyvūs. Bet tai keičiasi, ateina įtaka iš Vakarų, kur į tave žiūri kreivai ar atsisuka, kai mato daug tatuiruočių. Senesni, vyresnio amžiaus žmonės galbūt vis dar skeptiškai žiūri ir konservatyviau, bet jauni labai keičiasi, jau kitaip pradeda žiūrėti..
- A. O stereotipai? Labai guvūs buvo tame pereinamajame laikotarpyje: sovietmetis ir nepriklausomybė. O dabar kaip?
- B. Dabar. Jei imtume Vakarų įtaką: tatuiruotės, baikeriai.. labai skirtingai.. sunku pasakyti.
- A. Gal yra naujų stereotipų? Visgi daugėja tatuiruočių.
- B. Na, muzikantai.. pankai.
- A. O įdomu ar egzistuoja kažkokia konkreti subkultūra Lietuvoje?
- B. Lietuvoje gal ne, iš tikrųjų. Bet šiaip tai yra tatuiruotų žmonių.. kaip ir subkultūra jie. Nežinau, ar čia galima įvardinti kaip subkultūrą, bet.. tatuiruotas žmogus kitą tatuiruotą žmogų mato, visai kitaip su juo kalba. Yra bendras dalykas, kuris kažkiek juos sieja...
- A. Tam tikras požiūris į kūno modifikacijas sieja.. Koks požiūris į kitus tatuiruočių salonus? Ar bendradarbiaujate?
- B. Taip, mes bendraujame, draugaujame su visais kitais, kadangi visos studijos skirtingai dirba, skirtingas stilius, požiūris į tatuiruotę. Ar ne? Pas mane atėjęs kažkoks.. nežinau, gal aš nenoriu to daryti, man nėra priimtina. Tada aš nusiūsiu pas kitą, pažįstamą, kuris žinau, kad mėgsta tą daryti. Kai tu mėgsti tą darbą, tai padarai jį 10 kartų geriau, negu nemėgdamas...
- A. Kas daugiausia galėtų įtakoti pasiūlą Lietuvoje? Aš pastebėjau, kad tatuiruotės šiandien ne tik populiarios, bet kelintas jau labai užimtas tatuiruotojas. Labai sunku surasti jums laiko. Iš tiesų paklausa labai didelė.
- B. Įtakoja.. požiūris, žmonės pradeda ne taip konservatyviai žiūrėti.. nenusipirksiu šiandien džinsų, pasidarysiu tatuiruotę ((juokiasi)). Šiek tiek paprasčiau pradeda žiūrėti. Neatrodo jiems tai kažkoks „baisus“ stebuklas.
- A. O gali būti mados dalykas?
- B. Aišku.. tatuiruotės dabar yra madingos. Anksčiau nebūdavo tokių dalykų. Dabar modeliai, madų šou tatuiruotė „eina“ ir panašiai. Vėlgi ta pati masinė medija, ji žmonėms daro įtaką, jie mato tuos dalykus.
- A. Iš esmės gal iš socialinės pusės palengvina visokie „facebook‘ai“, sklindantis bendravimas.
- B. Taip, taip.
- A. Ar pastebite kokių nors tatuiruočių paklausos skirtumų nuo verslo pradžios? Pavyzdžiui, kaip kinta simbolika ar stilius nuo įsikūrimo, studijos pradžios?
- B. Pradžioje būna sunku, kol žmonės nekalba apie tai. Bet tai sklinda greitai, ((užtikrintai)) jeigu darai gerai, kokybiškai, tada jie pradeda daugiau eiti. Tada pradeda garsėti ta studija.

A. O simbolika, stilius, kažkokių pokyčių vis tiek galite įvardinti....

B. Ne, tikriausiai. Iš tikrųjų, kiekvienas meistras ateidamas dirbti įneša kažką savo. Kažkokį savo stilių, savo dalykų.

A. Labai individualų aišku.

B. Kiekvienas labai individualiai, skirtingai dirba.

A. Kur priskirtumėte savo studiją? Prie grožio industrijos ar meninės veiklos?

B. Tiek prie to, tiek prie to. Prie grožio industrijos, nes mes dirbame faktiškai su tokiais pat leidimais kaip ir paprasčiausia kirpykla ar kosmetologinis kabinetas.. makiažą padaryti irgi yra savotiškas menas, jei gerai moki padaryti, lygiai taip pat ir su tatuiruotėmis yra. Jis dalinai yra, turbūt tiek to, tiek to.

A. Koks požiūris į kūno modifikaciją?

B. ((džiugesys)) Teigiamas.

A. Galite gal plačiau pakomentuoti apie piercingą, apie soliariumus, apie bendrą kūno modifikaciją..

B. Kūno modifikaciją ((užtikrintai)). Aš esu tokios nuomonės, jeigu žmogui to reikia, jis to nori, tai jis tą turi padaryti. Tai yra jo gyvenimas, jis gyvena vieną kartą gyvenime. Mano požiūriu, mano tikėjimu, žmogus gyvena vieną kartą ir jis savo gyvenimą turi gyventi taip kaip jis nori.. Tai požiūris į bet kokios rūšies kūno modifikacijas yra teigiamas. Na, aišku, iki ekstremalumą gal neinant, bet kažkokie soliariumai, piercingai, plaukų kirpimai, dar kažkas.

A. O jūs atliekate tatuiravimą ir piercingą?

B. Ne piercingo neatliekame, tatuiruojame.

A. O į plastinę chirurgiją?

B. Irgi teigiamas, jeigu žmogus yra nepatenkintas kažkuo savo kūne, kas jį daro nelaimingu, tai jis pasidarys kažką ir susitvarkys savo nosį ar pasididins krūtis, jei mergina jausis dėl to geriau. Tai teigiamai.

A. O kokių nors.. kūno skirtumų galima išskirti.. jeigu neįgalus, kitos rasės. Ar čia yra svarbus momentas, tarkime, kriminalinis kūnas, nusikaltėliai?

B. Aš nemanau. Aš į klientus žiūriu kaip į klientus, nesureikšminu koks jo gyvenimas yra, man neturi reikšmės. Jis ateina, aš jam padarau tatuiruotę, jis išeina. Ryšio su juo daugiau neturiu. Aš negaliu žinoti ar jis kalinys. Jis gali būti paprastas žmogus, kaip ir aš. Aš neateinu, neduodu jam sąrašo, ((juokiasi)) kad parašytų ką jis veikia gyvenime. Čia jau jo reikalas. Aišku, geriau kad nebūtų, bet negali žinoti.

A. Dėkui labai.

5 priedas. Interviu su Giedriumi iš studijos „Angis tattoo“ (Vilnius)

Interviu atliktas 2014-02-12

A – tyrėjas

B – tyrimo dalyvis

A. Tai apie klientus pradžioje. Apibūdinkite savo klientą, kokie socialiniai ar lyties skirtumai yra?

B. Yra... yra. Kai kurie labai pigiai nori ir neina pas mus paprasčiausiai. Arba jeigu ateina, tai apsisuka ir išeina. Arba mes deriname prie jų kainą, jeigu jis malonus, įdomus žmogus, o jeigu jis atėjo tiesiog sausai paklausė kainos ir paskui sukandęs dantis išėjo, žinai, tai jo reikalas.

A. O ar svarbus yra kliento požiūris į tatuiruotę? Na, ateina klientas ir jis atsineša kažkokį požiūrį į tatuiruotę.

B. Antras klausimas?

A. Taip.

B. Ar svarbus požiūris kliento ((užtikrintai))? Na, tai aišku, taigi čia jam visą likusį gyvenimą nešioti reikės. Čia mūsų pagrindas yra. Čia yra to žmogaus, mes jam padarome, jis išeina ir turi džiaugtis. Jeigu jis išeina ir nesidžiaugia, mes, reiškia, gerai neatlikome savo darbo.

A. Bet iš esmės, jeigu ateina klientas su tam tikra pozicija, tarkime didele pop kultūros įtaka, tiesiog „užsidėti“ kažkokį užėjo noras, nežinau.. drugelį kur nors. Na, va tokia pozicija. Ar gali būti, kad bandysite atkalbėti?

B. Tai aišku. Tai ne tik, kad gali būti, bet tikriausiai. O atkalbėjimo variantų visokių yra irgi. Gali būti, kad kažkokie pavyzdžiai, gali būti ir šiaip išbandymas kliento. Pavyzdžiui, jeigu jis atėjo kažkokio labai madingo parodyti, žinai.. užsivertino jam kažkur internete ar žurnale. Jam tereikia parodyti kitą kokią nors madingą nuotrauką ir sakyti: „o, rimtai, tai gal šitą“. Reiškia viskas aišku su juo. Siunti į namus pagalvoti.

A. Kokią funkciją šiandien atlieka tatuiruotė?

B. Kokią funkciją? Čia dabar aišku saviraiška pirmoje vietoje. O ta saviraiška kiekvienam pagal.. pagal kurpalį, žinai kaip. Kaip sakant, vienam religinė tematika, kitam seksualinė tematika, trečiam puošybinė, ketvirtam kokia nors.. na, žinai įvairiausių tų yra dalykų.

A. O egzistuoja ritualinė kokia nors, sakralinė, tarkim šventų...

B. Yra religinė ir yra ta vadinama.. na, simbolinė, simboliai. Simboliai yra labai stiprūs, tai va, kas supranta simbolius, tatuiruojasi simbolius, tai reiškia, aš kaip sakau „išsitatuiruoja savo elgesio

programą“. Tai tu išsitatuiravai ir tu elgiesi pagal tą simbolį. Nes jis nori nenori tave veikia. Kiekvieną dieną jį matai, žmonės jį mato kiekvieną dieną ir reaguoja pagal tai, kas perskaito, kas ne, bet..

A. Turbūt ir ideologinė įtaka yra, nes, iš esmės, galima paimti kaip pavyzdį.. nacionalinė simbolika, nacistinė simbolika.

B. Taip.

A. Tai ar pasitaiko tokių atvejų?

B. Nacistinės? Tai aišku pasitaiko. Per mano 18 metų patirties, ko tik nepasitaikė....

A. Ir dar įdomu, iš tikrųjų, ar klientai renkasi „tattoo“ dažniau iš katalogų, ar patys turi idėjų?

B. Aš visada sakau, kad atsineštų idėją savo. Na, jeigu jau vargšas neturi tos idėjos, jau jam bandai kažką tai „priburti“, bet jau tada labai sudėtinga nuo pat pradžių. Reikalinga sėkla, kad sudaiginti kažką, kad išdygtų medis. Jeigu neturi tos sėklos, tai iš ko daiginsi. Aš tau duosiu sėklą, gal tau ji nepatiks arba tavo dirvoje neužaugs.

A. Bet, iš esmės, egzistuoja toks dalykas kaip.. na, dauguma žmonių vis tik eina tam, kad.. tatuiruotė, o ne kokia tatuiruotė.

B. Ne dauguma, bet yra tokių.

A. Yra?

B. Yra.

A. Ar tatuiruotė svarbi moteriškumo ar vyriškumo įrodymui šiandien Lietuvoje?

B. Tai vien tas procesas yra labai svarbus. Praeiti pro skausmą, kraują ir geležį tai yra ne bet kam lemta. Ir kas jau pasirinko tą kelią, tas jau visų pirma sau įrodė, kad jis gali tai padaryti, ko pasekoje jis pakilo savo akyse. Pasitikėjimas savimi....

A. Labai įdomu, iš tikrųjų, ar egzistuoja kokia nors tradicija Lietuvoje, nes iš esmės tai visos tatuiruotės galima sakyti iš Vakarų kultūros atėjusios. Ar apskritai neegzistuoja Lietuvoje?

B. Ne, ne visos tatuiruotės iš Vakarų atėjusios.

A. Na, ne, tatuiruotės kaip kūrybinis...

B. Aš tikiu, kad prieš tūkstantį metų, kai dar Lietuva nebuvo pažymėta, kaip valstybė, Lietuvoje buvo tatuiruojama ir čia visos tos figūrėlės rastos išraižytos spiralėmis įvairiausiomis, išpaišyti kažkokie mediniai Dievukai. Visa tai byloja, kad buvo ornamentika, ir, kad ne tik siuvinėjo lininius marškinius, bet ir tatuiravosi ((užtikrintai)). Kadangi aplink per Baltijos jūra perplaukti vikingams nėra ką. Iš rytų mongolai, rusai.. Rusai, kurie visada būdavo išsitatuiravę, jie atnešė tą bangą, tai jau tikrai. Bet kadangi istorija nutyli ir įrodymų nepalikta, rašto nėra, žinai, viskas buvo ant medžio parašyta arba išraižyta arba ten žmonės visi supuvo pelkėse, tai viskas, nebėra įrodymų. Bes aš tikiu, kad taip buvo, kad buvo senovės tradicija tatuiruotis magiškus simbolius. Bet kokiu atveju

vaidilos ar kriviai tikrai tatuiravosi. Galbūt eiliniam žemdirbiui tai ir nebuvo priimta, bet tie kurie prižiūrėjo ugnį, kurie buvo žyniai įvairiausi, tai tikrai tatuiravosi.

A. Bet koku atveju turbūt tas testinumas tai nutrūkęs, iš esmės. Nes šiandien jau negalime sakyti, kad yra..

B. Ne, pas žmogų visada yra užkoduota tai. Tai yra užkoduota sąmonėje, genuose, kur tik nori, puoštis. Supranti, tai yra saviraiška, išraiška. Jeigu tu nemoki kalbos, tai tu išsitatuiruoji ir ta tatuiruotė kalba už tave. Ir, kad čia buvo nutrūkę kažkokie tai.., tai čia buvo.. keitėsi valstybės, valdžios, karaliai, kunigai vienas per kitą, bet žmonės visada tatuiravosi. Ar tai kalėjime, ar tai buvo uždrausta, ar tai buvo netoleruojama, vis tiek žmogus tatuiravosi.

A. Iš esmės tabu egzistuoja tam tikras?

B. Taip ((užtikrintai)). Dabar to tabu jau nebėra. Čia iš tų senų laikų, kažkada psichologas vienas parašė knygą. Labai „žiauriai užvarė“ italas, man atrodo, ant tatuiruočių ir nuo to laiko visa aukštuomenė pakriko prieš tatuiruotes, čia buvo prieš 300 metų.

A. Kiek tatuiruotės siejasi su populiaria kultūra: filmais, muzika?

B. Pilnai, filmai seka mados tendencijas. Todėl filmuose dažnai ir atsiranda visokių motyvų ištatuiruotų.. Žvaigždės irgi, roko žvaigždės ar kažkokie muzikos atlikėjai išsitatuiravę jie irgi ne šiaip sau ((užtikrintai)). Bet jie pagavo tą bangą, per juos perėjo dar banga ir, žinai, vienas kitą papildo.

A. Galima sakyti, kad yra šiandien kažkokios 5 populiariausios tatuiruotės? Na aišku kinta, kitąmet vėl galbūt bus kitos..

B. Yra, japoniškas, Polinezijos stilius vyrauja dabar. Prieš kokius 5 metus buvo „old school“, „new school“, dabar ateina įvairiausi neo, „neograficizmas“, „neotrible“ įvairiausi, kubizmas, puantilizmas atėjo. Čia tokie kur niekada nebūdavo tatuiruotėse. Na, o dabar išraiška tokia.. tokia..., kaip čia pasakyti.., tokia stiliaus išraiška yra priimtina naujajai kartai.

A. Kodėl tatuiruotė gali būti prekė? Ar gali būti?

B. Ne... Tik ne pas mane, gal pas kažką, gal jis pardavinėja, atėjo „nori tą“, be klausimų, ėmė ir „uždėjo“. Aš taip nedarau.. Bet tatuiruotė yra paslauga.

A. Iš esmės labai asmenišką dalyką.

B. Gali ir parduoti savo tatuiruotę. Gali nulupti tą skuros gabalą ir parduoti...

A. Sekantis klausimas. Tai ar pripažįstama šiandien Lietuvoje tatuiruotė kaip meno forma?

B. ((juokiasi)) Kiek meniškai ji padaryta. Jeigu tai yra sukurta specialiai tatuiruotei ir yra meniškai atlikta, tai aišku, kad tai yra menas. Bet jeigu vien tik ištatuiruoti ir bet ką, tai.. pats supranti, kad ne.

A. Gali būti tatuiruotė laisvės išraiška žmonėms?

B. Taip, pirmoje vietoje. Nes jei tu esi laisvas, gali išreikšti save per tatuiruotę. Ne visi tai gali, ateina žmogus: „oi, aš labai norėčiau, bet negaliu. Kodėl negali? Nes mano šeima, mano darbas,

mano aplinka mane įpareigoja.. Aš negaliu sau leisti“. Tai reiškia, kad žmogus nebūna savimi, jis vaidina gyvenimą kitiems, jis kitų lūkesčius pildo, žinai, ką jie pagalvos jei pamatys išsitatuiravusį? Ką kiti sakys? Tas žmogus nėra laisvas.

A. Kita vertus ir tam tikra laisvė į savo kūną, daryti su juo ką nori?

B. Ne, tu negali daryti ką nori.

A. Bet modifikuoti turi teisę ir laisvę tam tikrą?

B. Na, tai taip. Turi teisę ir laisvę, bet nevisi toleruoja tai. Jeigu tu esi pakankamai stiprus, tai tu išsitatuiruoji kas tau atrodo.

A. Sakote, kad šiandien neegzistuoja stereotipai, bet gal yra kažkokių naujų tatuiravimosi Lietuvoje stereotipų, neigiama prasme?

B. Pirmas klausimas žmogaus kai sutinki – kiek kainavo? Ar čia brangiai kainuoja? Aš manau, kad žmogus pamatęs ištatuiruotą visą ranką, nugarą, galvoja kiek čia brangiai kainavo, tas žmogus tikriausiai turi pinigų. Taip visi galvoja.

A. Tai čia toks kaip stereotipas šiandienos?

B. Aš galvoju, kad čia žmonės iš karto žiūri į piniginę vertę, ne į dvasinę, ne į kažkokį sąmonės.. pliūpsnį, bet į.. piniginę vertę. Tai čia ta pilkoji masė. Aišku yra kitų žmonių, kurie skaito tuos simbolius, yra stiliai, pagal kuriuos gali atsekti, gali skaityti,... braižas menininkų skirtingas yra. Aš pavyzdžiui pamatau „tattoo“, aš žinau kas darė, man net nereikia sakyti.

A. O Lietuvoje egzistuoja subkultūra, pavyzdžiui vienijanti žmones, savaip suvokiančius kūno modifikacijas?

B. Taip.

A. Kas juos sieja?

B. ((nustebimas)) Kas juos sieja?

A. Iš esmės kūno modifikacijos.

B. Taip.

A. Bet ar egzistuoja tam tikra subkultūra, kur grynai tam tikras ratas žmonių.. savaip besielgiančių ir savaip suvokiančių, visiškai skirtingai negu didžioji dalis? Ne tik, kad tatuiruotę, nes dabar galima sakyti, kad vos ne dauguma turi tas tatuiruotes.

B. Yra tokių žmonių, kurie yra.. kitoje.. kaip čia pasakyti, paralelinėje realybėje, jie nepriklauso tai masei, kurie vertina pagal rūbą.

A. Bet egzistuoja Lietuvoje?

B. Taip ((užtikrintai)). Jie kaip slaptieji masonai, jų negali išskirti, tarp žmonių jie atrodo paprastai...

A. Apie verslą. Koks požiūris į kitus tatuiruočių salonus? Ar bendradarbiaujate tarpusavyje?

B. Jo.

- A. Nes vieno žmogaus klausiau, tai sakė, kad konkurentai labai stiprūs ir nebendradarbiauja.
- B. Supranti, kaip tu nusistatysi, taip tau ir bus gyvenime. Va, mano studija 10 metų ir visi sako „patsave konkurentų kiek priaugo čia aplinkui“. Aš su niekuo nekonkuruoju, aš su visais sveikinuos, aš apie nieką „nepliotkinu“, nenešioju gandų. Ateina klientas iš kitos studijos, pradeda man gaudus pasakoti, man tie gaudai neįdomūs.
- A. Kaip pastebėjau, tai dabar tatuiruotojai labai užimti yra, turbūt paklausa didelė?
- B. Tai čia atsidarė vartai dabar. Aš.. galiu palyginti, prieš 18 metų, kai aš pradėjau dirbti ir dabar.. Tai žinok, mes penkiese neapsisukame, tada aš vienas dirbau.
- A. Aš įsivaizduoju.. Kas atrodo būtent gali įtakoti, tokią didėjančią paklausą?
- B. ((užtikrintai)) Laisvė. Sugriuvo visos sienos, žmonių „mentalas“ keičiasi, karta pasikeitė, iš užsienio. Pasivažinėjo žmonės po užsienius, pamatė įvairiausių dalykų, internetas tuo labiau atsiradęs, reklamos, filmai per televiziją, tos ikonos visos.
- A. Aha. Ar kinta, nuo verslo pradžios ar pastebite kokių nors pokyčių?
- B. Ai, nuo verslo pradžios. Tai žinoma. Nuo verslo pradžios.. oi.. kiek kartų pasikeitė.. ojoj.. kiekvienais metais...
- A. Tai galima sakyti, kad tai į naudą, nes vis tiek daugėja tam tikrų naujų išraiškos būdų, iš esmės ir pačios tatuiruotės keičiasi, daugėja jų.
- B. Jų daugėja, jos modifikuojasi, keičiasi, viskas auga, čia kaip fraktalai. Žinai kas yra fraktalai? Toks yra paprasto lapas, kuris sueina į spiralę ir ta spiralė turi dar po mažutę spiralę, o ta spiralė dar po mažutę spiralę ir ten yra begalybė jų.
- A. Apie kūno dizaino praktiką... apie plastinę chirurgiją, ką jūs galvojate?.. Apie soliariumus, apie „gym‘us“?
- B. Supranti, kiekvienas žmogus turi.. kelią.. pereiti. Tą savo kelią. Ir galų gale ten yra.. supratimas, galų gale yra supratimas, bet kol iki to supratimo jis prieina, jis turi visa tai praeiti. Vienam skirta į salę, į „gym‘ą“ vaikščioti, soliariumus, kitam skirta auskarų prisiverti, trečiam išsitatuiruoti visam, bet galų gale, kai visą tą kelią praeini, ateina supratimas sau, kam visa tai buvo. Visa tai buvo, kad... aš visada sakydavau, kad jeigu tau lemta kentėti, aš geriau pasirinksiu šitą kelią, aš geriau išsitatuiruosiu, negu mane mašina pervažiuos arba aš „gausiu į galvą“ bare ar dar kur nors. Aš visą laiką einu savo pasirinktu keliu ir aš kenčiu už savo visą praeitį. Aš irgi esu padaręs visokių dalykų ir visi mes esame padarę klaidų. Bet galų gale kai praeini visa tai, ateina tau šviesa ir supratimas.
- A. O negali būti taip, kad visuomenėje egzistuoja tokios stiprios taisyklės, kurios vadovauja tam tikram „mainstream‘ui“, tam tikram grožio standartui?
- B. Taip, taip.
- A. O jūs laužote tuos standartus? Pateikiate alternatyvą šiokią tokią?

B. Tai ir yra alternatyva. Dabar jau nebėra stipri tokia.. opozicija stipri tokia.. Anksčiau tai buvo kaip juoda ir balta, bet dabar viskas tampa vientisa.. nes ta publika, ta pilkoji masė visa tai absorbuoja irgi. Jie irgi priima ir tatuiruojasi, ir auskarus veriasi, ko negalėjai pasakyti prieš 10 metų. Bet.. dabar.. tų tatuiruojamų simbolių tematikos atžvilgiu tai yra alternatyva. Nes tokių drugelių, skorpionukų jau labai retai tatuiruojam. Dabar ateina su tokiomis įdomiomis mintimis. Paslėptos mintys, tarkim, tu tatuiruoji kažkokį paveikslą, piešini. tame piešinyje yra to žmogaus užkoduoti gyvenimo momentai, ko jis norėjo, ko jis siekė, jam reikia meilės, jam reikia pinigų, jam reikia prisiliesti prie Dievo, jam reikia dar kažko. Visa tai yra tame piešinyje. Tai nėra paprasta.. išsitatuiruoti kažkokį skorpioną, kaip anksčiau, kad darydavo, ne. Ir dabar aišku dar tebedaro, ta pilkoji masė tik tokius ir tesupranta, nueisi pasakysi apie tokį užkoduotą piešinį, tai jis sakys, tu eik.. Man tokių nereikia, aš nenoriu didelio, aš noriu mažiuko

A. Identifikuojant socialinę jo ((kliento)) padėtį, tai ar yra koks nors skirtumas, pavyzdžiui neįgalusis, rasės atžvilgiu arba.. kriminalinis aspektas?

B. Yra, yra skirtumų.... Toleruojame visus. Visus be išimties.

A. Labai jums ačiū.

6 priedas. Interviu su Tomu iš studijos „Tomas tattoo“ (Panevėžys)

Interviu atliktas 2014-03-27

A – tyrėjas

B – tyrimo dalyvis

A. Ar galima įvardinti, kas ateina darytis tatuiruotes?

B. Hm. Panevėžyje kas ateina? Panevėžyje ateina įvairių žmonių.. bet daugelis yra.. jaunimo.. tai reiškia daugiau mažiau startinis variantas tipo.. pradžia pati. Daugelis pradeda nuo mano studijos, na, tipo.. ateina, pasidaro kažką nedidelio ir tada gyvenimas prasideda, išvažiuoja mokytis, bet kažkodėl grįžta vėl pas mane ar dar pas kitą meistrą, nu, jau nebesvarbu čia, bet, žodžiu, daugmaž yra pradedantieji tokie visi. Nu galbūt taip. Yra, aišku, ir senų klientų, žinai, kurie jau iš senai, bet kas liečia dar šiai dienai, tai taip. Nu ir paskiau visą laiką taip būdavo.

A. Nu, iš esmės, kiek aš suprantu, tai, jeigu vieną tatuiruotę pasidarei, tai jau didelė tikimybė, kad bus jau sekanti ir..

B. Taip. Toks dėsningumas yra, nes.. pradedi tada domėtis, pradedi stebėti aplinką, matai, kas, ką, kaip, kur, kas madoje, kas „nemadoje“ ir tada atsiranda poreikis dar vienai tatuiruotei arba kažkaip kitaip save išreikšti, papuošti, ten savo kūną įamžinti, kažkokį tai įvykį ar dar kažką, na čia toks.

A. O iš tikrųjų, ar svarbus yra požiūris, su kuriuo ateina klientas, į tatuiruotę.. jo paties požiūris, nes vis tiek atsineša kažkokią poziciją į tatuiruotę?

B. Taip. Ir kokį penkiasdešimt procentų tą poziciją aš pakeičiu ((užtikrintai)), nes ateina.. su pradine stadija, pradiniu variantu kažkokiu.. nu, pasigalvojęs kažką, kas čia būtų įdomu jam asmeniškai, bet.. daugeliu atveju matau neteisingai pasirinktą vietą tatuiruotei, ypač jaunimui. Tipo nori ant rankų, ant delnų, ant veido vos ne, ko aš nedarau ir nerekomenduoju niekam.. nes, nu, veidas ir delnai tai yra ne tatuiruotėms skirta,.. mano nuomone.

A. Vis tiek egzistuoja tam tikri visuomenės standartai, tam tikros taisyklės, kurios..

B. Taip. Elementariai kažkaip šiai dienai kada eisi darbo ieškoti, pas tave ant delno bus ištatuiruota ((juokiasi)) ten kažkas, negausi to darbo tiesiog ir tiek. Tai kad negadinti tos karjeros žmogui, kažką visada pasakau, kad tas vietas pasilik ateičiai, jau kai nebebus kur daryti, tada ant delnų, ant veido, gali daryti tada..

A. O kokią funkciją šiandien atlieka tatuiruotė?

B. Kaip?

A. Kokią funkciją šiandien atlieka tatuiruotė?

B. Mano manymu, tai yra saviraiškos forma, kuri suteikia žmogui, kažkuria prasme, pasitikėjimo savimi. Tu praeini kažkokį tai.. išbandymą, karjerą darai, reiškia, kai skauda.. visų pirma, visų antra, tu turi apsispręst visam gyvenimui praktiškai.. tai irgi toks žingsnis.. nu, aš skaitau, kad galima nesureikšmint nieko, galima eit pavėjui ir nieko daug nesigilint, daryt vieną, kitą darbą, kitokį pas vieną meistrą, pas kitą, žinai, kolekcionuoti gali iš viso pasaulio tą.

A. O iš tikrųjų įdomu, ar egzistuoja kažkokia ritualinė, sakralinė funkcija vis dar, nes labai stipriai, aišku, buvo tuo laikotarpiu ir toji socialinė terpė, tarkim maoriuose. Kur tatuiruotė reišė labai stiprų sąryšį su gamta, su kūnu, su.. pačiu socialiniu dariniu, nes be tatuiruotės praktiškai buvo nebeįmanoma išsiverst, tam tikrą sakralinę reikšmę turėjo..

B. Tada taip. Aš galvoju, kad tai yra dar kažkoks socialinis sluoksniu, lygis, reiškia, jeigu tu esi kažkoks karys ir.. ir geras karys, kuris ten daug nuveikęs, daug nušovęs ten tų beždžionių ((juokiasi)) ar dar kažko, nu tarkim, ir kaip tai įamžinti. Rūbų nėra, kažkokių dokumentų ir popierių irgi nėra, tai yra įamžinama arba randais, arba kažkokias dažais po oda.. tai ir yra tavo pasiekimai įamžinti, tavo nueitas kelias įamžintas. Kaip ir moterų, taip ir vyrų, moterys irgi ten darosi, veidus tatuiruoja pagal savo lygį socialinį, pagal metus, pagal vaikų kiekį, pagal.. pagal viską žodžiu, mano manymu, čia yra pats geriausias sprendimas, nes jeigu nėra popieriaus, kaip tu užrašysi, kas atsimins, kiek pas jį ten nuveikta, kiek padaryta gyvenime, nu, niekaip neatskirsi.. ten visi vienodi bus. Tai reiškia yra kažkokie piešiniai, ženklai, kurie turi reikšmę ir žymi daug svarbiau nei mes čia kažką galvojame apie paukščiukus arba plunksnas kažkokias tai, žinai.

A. Man atrodo šiandien vis tiek dar gali būti ta tokia ritualinė funkcija, vis tiek žmonės ateina žymėtis kažkokius svarbius, istorinius įvykius savo gyvenimo?

B. Taip. Žymi, bet.. mūsų laikais tai yra paprasčiau, mes mokam rašyt, mokam skaityt, reiškia, mes tą jau supaprastinam visą reikšmių.. kaip pasakyt, žymime reikšmes raidėmis.. tai ten vardais, skaičiais, datom, gimimo, mirimo ar dar kažkuo.. nu, tas irgi labai svarbu. Ir jeigu tu įsiamžini kažkokią tai datą, tai reiškia tu parodai tam žmogui labai didelį dėmesį, reiškia, tau nėra vis vien... Tai aš manau, kad tai labai daug yra. Jeigu žmonės taip daro, tai.. manau, kad tai yra svarbu, be to negali būti kitaip, kito kelio ir nebėra iš tikrųjų.

A. Ar dažniau renkasi žmonės iš katalogų kažkokias tai, ar turi savo idėjų?

B. Katalogai yra skirti palengvint gyvenimą susikalbėjimo lygyje. Nes, pavyzdžiui, mano mąstymu, yra.. jau aš dirbu kokį šešiolika metų tą darbą, tai aš jau mąstau,.. kaip čia pasakyt, dešimt metų į priekį jau ((užtikrintai)). Ir galvoju kaip tas mano darbas atrodys po dešimt metų, ar žmonės po dešimt metų pamatę tą tatuiruotę dar vis norės darytis tattoo,.. tas yra svarbiausias momentas ir tą turi apgalvoti, nu ir.. ir kaip čia pasakyt, o žmonės ateina.. jie negali tiek būti pagalvoję kiek aš, nes jei nedirbi to darbo ir nesusiduri.. Va, dabar sugalvojo – „noriu“ ir ateina pas meistrą, pradeda jam,

atsiprašant, ((juokiasi)) siurbti smegenis ((juokiasi)), bet aš turiu visą tą atlaikyti ir išlaikyti lygi.. nu, žinai, nes negali pasakyti tu nusišneki ar dar kažką tai, o turi viską įrodyti faktais ir piešiniais, o katalogai padeda mum priėti kažkokią tai temą bent jau. Ir kada, pavyzdžiui, aš neturiu laiko tiek sėdėt ir laukt, kol žmogus ten mąstys ir kažką ten galvos, jis turi pagalvot jau namie, prieš ateinant. Tada mes pagal juos jau nebežinom ką daryt, tai kataloguose arba internete pasižiūrime idėjas ir jau nuveiktus darbus kažkokius, kas įmanoma įgyvendinti ir tada jau.. pereiname prie eskizų. Ir tai priklauso vėlgi nuo žmogaus, kuris nori darytis tattoo. Yra žmonių, kuriems.. užtenka darbo iš katalogo, yra, kuriems reikia nupiešt atskirai. Daugeliu atveju aš visad koreguoju ir kataloginius darbus ir iš kažkur kitur, nesinori daryti tų pačių. Reiškia nors šiek tiek keist kažką...

A. O ar tatuiruotė svarbi moteriškumo ar vyriškumo įrodymui šiandien Lietuvoje?

B. Kažkaip nepagalvojau ta tema.. Jo, visada svarbu. Moteriškumui tai.. būtų paprasčiausias,.. kaip čia pasakyti, pasakymas „sexy“ tipo. Tai ir moteriai, ir vyrui tinka toks, jeigu jam tinka, jeigu dar jisai kažkokią figūrą prisižiūri kaip ir moteris, nu, kažkas tokio... Kitą sykį nebūtinai tą figūrą, kitą sykį tatuiruotė ištaiso figūrą ((juokiasi)), „dadeda“, jeigu trūksta, ta prasme, to ryžtingumo, nes jeigu tu turi tattoo, tai tu, reiškia, jau kalbėjom, pereini į kažkokį tai rubikoną, pavadinkim tą, kad labai skaudėjo. Kita vertus, tai visam gyvenimui, tai irgi kažkas jau yra, jeigu tai dar didelis darbas, reikalaujantis kokį 30-40 valandų ištvėrimo to skausmo, nu, jau čia šis tas. Jau pačiam žmogui ir šiaip jau kažkas yra, ne šiaip sau.

A. Iš tikrųjų įdomu, ar kažkokia tradicija ar savitumo kažkokio yra Lietuvoje, nes iš esmės, galim sakyti iš vakarų kultūros ta didelė įtaka yra, o kažkas savita Lietuvoje, galima kažką atrasti, kažkokios užuomazgos, tradicijos kažkokios?

B. Galima atrast tik tiek, kiek meistrai įdeda į tai tos lietuviybės, tarkim - baltų raštų,.. kas liečia.. mūsų tą lietuvių istoriją ir kultūrą, tą visą meną,.. nėra tokia išraiškinga ir populiari šiai dienai jaunimo tarpe. Galbūt tai yra kaltė, kad tiesiog nėra informacijos. Nors šiai dienai jau yra knygos išleistos baltų raštai, jų reikšmės. Daugelyje raštų yra.. kartojasi svastikos ten, kas nelabai priimtina šiandien visuomenėje, tai vat, reiškia ta baltų kultūra įeina į antrą planą, nes ne visada atitinka tie ornamentai mūsų dienos poreikių. Nu, kad ir paimkim tą svastiką. Ji iš esmės yra geras ženklas, bet asocijuojasi su kažkokiais tai ten..

A. Tam tikrame laikotarpyje įgavo reikšmę ir...

B. Jo. Ir viskas, ir atgal kelio praktiškai nėra. Kol neišaugs ta nauja karta, kol neužmirš to karo, ar dar kažko, tol taip ir bus ant klaustuko.

A. Įdomu su pop kultūra kokia sąsaja? Su filmais, su muzika? Kokia įtaka yra?

B. Lietuvoje? Lietuvoje galbūt mes neturim tų fanatikų, žinai, daug. Yra, aišku, kas mėgsta tuos filmų herojus, mėgsta išsitatuiruoti ten visą ciklą netgi kažkokių serijų gali turėti ant savęs... Bet aš tai galvoju, kad vis tik žmogus turi būti individualus ir galvoti ne kaip pas kažką jau yra, o.. nebent,

sakau, tas.. popsas, tas populiarumas, kažkokio tai filmo herojai nebent atitinka tavo visą gyvenimą ir tu tai nori išreikšti būtent per tai. Tai čia yra, nu, priimtina, bet sakau, aš galvoju, kad vis tik tai turi būti individualu, kuo individualiau, kad.. nebūtų asociacijų ar dar kažko, kad žmogus išsireikštų save. Bet jau kada pereini į tą lygį kaip užsieniečiai, kada nebėra tuščios vietos, kur daryti tattoo, tai jie darosi nebegalvodami apie tą didelę reikšmę, apie kažkokį tą.. povandeninį pasaulį, žinai, tiesiog šiai dienai gražu tai. Arba patiko kažkokia frazė ir jis ją turi, ir viskas, čia tiktai laiko ir meistro klausimas, kada tai įvyks Lietuvoje.

A. Gal galima sakyti, kad lietuviai kažkiek kūrybiškesni yra šituo atžvilgiu?

B. Gal ir kūrybiškesni.. taip reikia sakyti aišku ((juokiasi)), bet gal pas mus dar nėra tokių šaknų kaip užsienyje, nes pas mus visada buvo čia.. tabu tatuiruotės, jei turi tattoo, tai reiškias jau kažkas ne taip su tavim. Bet jau išaugom, baigiam išaugti iš to lygio, jau populiarėja viskas, žurnalai yra, laikraščiai. Nėra filmo, kad nebūtų herojaus be tatuiruotės, nėra taip jau.. tai reiškia, tai tik eina į priekį, tai niekada neis atgal, aš manau taip.

A. O tatuiruotė ar gali būti prekė? Ir kodėl gali būti prekė?

B. Nu, tai prekė įvardinam gal už ką mokami pinigai, jeigu taip, jeigu už tai moka pinigus, reiškia prekė, bet yra ir prekinių ženklų, tie patys paukščiukai, pienės plunksnos, nu, tie pūkai, ten labai populiaru. Aš jų nedarau, bet yra kas daro ir visas pasaulis tai žino, ir darosi vis tiek, nes.. kitos išraiškos nemato žmogus šiai dienai, nu, nieko nepakeisi, nieko blogo.

A. Tai vat, sekantis klausimas tada toks priešingas. Ar kaip meno forma tatuiruotė pripažįstama Lietuvoje šiandien?

B. Taip. Šiai dienai užaugo labai daug gerų meistrų lietuvių Lietuvoje..., daro tikrai labai įspūdingus darbus. Super realistika, kad ir Šiauliuose, ten.. paskui tas „old school“as“, „new school“. Žodžiu, šiandienai tikrai yra lygis labai stiprus, mes galim, kaip Lietuva, konkuruot su bet kokia kita šalim. Kas liečia jų tattoo lygį, ko nebuvo prieš 10 metų. Šiai dienai jau.. tikrai yra lygis labai stiprus ir aš tik džiaugiuos, kad taip yra, kad.. yra į ką lygiuotis, yra kuo didžiūotis. Tai va, o kas liečia meną, mano manymu, tai bet kokia linija jau yra menas ((juokiasi)), jeigu taip galvojant abstrakčiai. Jeigu menininkas kažką nubraukia, tai reiškia menas prasidėjo nuo tos vietos.

A. O tatuiruotė kaip laisvės išraiška?

B. Nu, aš nemanau, kad tai yra laisvė. Laisvė,.. nebent jinai reiškia,.. tas ženklas laisvę gali reikšt..

A. Tam tikrą poziciją. Vis dėlto tam tikrą laisvę į savo kūną. Daryti su juo ką nori..

B. Taip. Galima, galima taip sakyti. Laisvė į savo kūną, čia svarbu.

A. Modifikuoti, kaip tau priimtina, keisti jį taip, kaip tau norisi.

B. Jo, nes gyveni vieną sykį ir nepabandysi, paskui gailėsies.

A. Apie stereotipus.. Ar šiandien yra tie stereotipai, ar naujų kokių nors yra?

B. Vienodos tattoo?

A. Nu, ne gal.. stereotipai labiau, tarkim, kaliniai darydavosi vien tattoo..

B. Aaa.. Kaliniai kaip ir aborigenai, žinai, yra.. kasta, lygis. Aišku yra kurie „sėdi“ galbūt ir neturi nė vienos tattoo. Įsitikinimai,.. informacijos trūkumas,.. požiūrio nelankstumas, nu vat, tai susideda, žinai, o.. kas liečia kaliniai šiai dienai, tai jie į studijas nevaikšto, tiesiog, nes nėra tiek pinigų, kad įgyvendint kažkokį vieną ar kitą projektą.

A. O tarkim visuomenės požiūris pats? O čia jau eina su tatuiruote, jau reiškias kažkas...

B. Ne, jau nebėra to. Nebent tai yra baisios tatuiruotės, ir tai.. visi pagalvotų, kad kažkas studijoje darėsi, o ne kalėjime. Mes jau perlipom per tą ribą, kada buvo tik kalinių, prostitučių ir jūreivių menas.

A. Stereotipai tokie, galime sakyti, priešingi tam, tarkim, jeigu jau vaikštai su tatuiruote, tai jau galvoja būtent apie pinigus. Kiek čia daug kainavo, o ne apie meninę pusę.

B. Yra ir tas... Ir kitose šalyse tattoo yra brangus sportas,.. kur pas meistrą kainuoja ten 150 svarų valanda ((užtikrintai)). Kai kur, nu, čia aš galvočiau maksimalus gal toks reiškinys, bet yra. Ir žmonės ne visada, ypač užsieniečiai, į tai kreipia dėmesį, nes jie gali pasiimti kreditą pasidaryti tatuiruotei, o pas mus nėra to. Mes galvojame kaip duoną pirkti, kaip ten reikės už šilumą susimokėt, o.. yra tokių žmonių, kurie, ačiū Dievui yra ((juokiasi)), kurie galvoja, kaip nueit pas tą meistrą pasidaryt nuo jo tattoo vieną, pas kitą - kitą, ar tiesiog vieną meistrą turi, pas jį viską darosi, ten įsiamžina, išsipaišo visas.. Nu, manau, kad tai svarbu.

A. O subkultūra Lietuvoje? Vienijanti, būtent, žmonių ratą, kurie savaip suvokia modifikacijas, turi tam tikrą savitą požiūrį?

B. Šiai dienai yra fanai, facebook'ai. Ir aš manau, kad yra kažkokia grupė žmonių. Pas mus Lietuvoje nėra tiek gyventojų galbūt, kad būtų labai ryšku, nes tie trys milijonai, žinai ten, milijonas išvažiuavęs, lieka du, iš tų dviejų čia iki 18 metų milijonas.. dar milijonas pensininkų ((juokiasi)). Tai ((juokiasi)) žodžiu, mes turim tokį labai ribotą kiekį žmonių.. ten tas „body modification“, čia yra toks sportas, kur tikri lietuviai, kurie nori išsipjaustyti ornamentus ar kažką, daugiau mažiau gyvena kažkur kitur, ne Lietuvoje. Ir susipažinę su tuo yra, matę kažkur. Jau tada pereini prie tų rimtų pokyčių kažkokių. Gyvendamas tokiam Panevėžy, tai čia.. nesusiduri iš vis su tokiais reiškiniais, taip praktiškai. Vilniuje vėl, galbūt Šiauliuose gal vienas kitas yra, bet aš kaip žinau, tai praktiškai visi gyvena ten Londone, dar kažkur, atvažiuoja čia, nes čia pigiau tattoo gal kažkiek, galbūt savi meistrai, galbūt tai svarbu irgi.

A. Apie kitus tatuiruočių salonus, koks jūsų požiūris? Bendradarbiaujate?

B. Nu, aš tai stengiuos draugaut su visais.. Aš manau, kad čia toks dalykas, kad reikia draugaut ir bendrauti tiesiog. Ir informacija dalintis, ir gauti, tai yra svarbu, svarbu...

A. Tą paklausą visi labai pastebim, nes labai užsiėmę tatuiruotojai visur, neturi laiko, ten į priekį daug darbų, tai kas gali didžiausią įtaką daryt tam, tai paklausai šiandien?

B. Kas įtaką daro paklausai?.. Tai net nežinau, galbūt, kaip čia pasakyti, yra meistrų, kurie jau peržengę irgi tokią ribą, kad turi pusę metų į priekį užsirašę jau. Jis ant tiek jau yra išpopuliarėjęs, ant tiek jį mėgsta žmonės, kad tiesiog ir laukia tuos pusę metų, kad.. ne problema jam, žinai, palaukti kol jį priims. Yra studijų, kur nereikia tiek laukti, kur paprasčiau viskas ten. Ne ne.. Aš asmeniškai mėnesį į priekį daugiau neregistruoju, nes man svarbu ir mano asmeninis gyvenimas, noriu ir savaitgalį turėti. Va, kad ir šiandien, laisva diena, nes turiu ką veikti ir be tatuiruočių ((juokiasi)). Noriu gyventi ne tik, kad susirietęs ten visą dieną sėdėt, o gyventi ir savo gyvenimą. Gali, aišku, tiek tų darbų prisiimt, kad neišlįsi ten iš tos studijos ir sėdėsi ten amžinai, žinai.

A. Paklausa yra..

B. Yra. Bet kadangi aš dirbu vienas, tai noriu turėti ir poilsio, ir darbo, žinai, tai nepersistengiu, toliau kaip mėnesį nerašau, nes nežinau, kas bus už mėnesio, gal sugalvosiu pasiimti atostogų, o čia prirašyta jau kažko, žinai, tai ką tada tipo visus išmest kažkur. Tai vat, aš apsisaugau taip. Yra, kurie, sakau, rašo pusę metų į priekį ir negalvoja.

A. O nuo verslo pradžios. Kokių skirtumų galima pastebėti, nes jūs jau čia tikrai didelę patirtį turit, tai ar kinta simbolikos atžvilgiu, tatuiruočių stiliaus atžvilgiu?

B. Stilius? Jo, stilių galima įsiūlyti.. Stilių galima pasirinkti, netgi meistras gali pasirinkt tai, ką jis mėgsta piešti ir daryti tai tiktai, ką jis mėgsta. Bet yra toks bet. Gali nebūti tavo stiliaus mėgėjų... Kaip aš kartoju, žinai, kad aš esu vienas. Labai norėčiau, aišku, daryti vien tai, ką aš noriu,.. bet tada su darbais būtų prasčiau, nes yra žmonių, kuriems galbūt net nepatinka ten.. realistika arba nepatinka „tribal‘ai“ tie, vadinami, nes yra toks lygis, turi prisitaikyti ir daryti tai, ką paprašo tiesiog įdėdamas kažką nuo savęs, pakeisdamas kažką, meniškai išreikšt, ten kiek įmanoma vietą, priderint didį, kad vaizdas būtų. Čia yra meistro darbas toks, vizualinis, kaip tai atrodis, kaip tai bus.

A. Kur galima būtų priskirti jūsų studiją? Prie grožio industrijos ar meninės veiklos?

B. Sunku pasakyti... ir grožis, ir menas.. kartu eina. Jei gražu, tai ir meniška,.. nu taip gal.

A. O apie kitas kūno modifikacijas, ką jūs galvojate apie derinimą, nu, tarkim, kaip tenka susidurti daugiausiai, jeigu tatuiruotė yra iškart jau mąstymas apie kitas modifikacijas, piercingus ir taip toliau? Kaip tai dera ir ar jūs derinat šitą dalyką?

B. Nu, aš nedarau ten tų „scarificationų“ ir kitų pjaustymų ar deginimų. Galbūt tai kažkuria prasme efektinga.. Jeigu yra netgi mėgėjų ratas, kuris sakytu, kad tai gražu, tai aš nieko prieš tą neturiu, bet aš tiesiog to nedarau ir nelabai matau, kaip čia pasakyt,.. tą.. per daug kraujo, galbūt taip. Man menas.. jau tattoo darymas yra toks.. ne visai kruvinas, bet.. bet jau toks.. O kada yra pjaustymas, tai ten jau operacijos lygis, ten.. turi būti padėjėjai, kas valo tą kraują ((juokiasi)), prižiūri, nuskausmina, dar kažką daro. Čia jau pereini į tokį pusiau daktarą.. pavyzdžiui, tie nuskausminimai. Tai eilinis meistras neturi teisės nei vaistų kažkokių išrašyt arba duot, tuo labiau

leist vaistus po oda kažkam tai, nes tu nesi anesteziologas, tu turi turėti išsilavinimą, kad galėtum nuspręsti, ar tam žmogui galima suleisti kažkokių vaistų, ar ne. Tai reiškia, jau čia pereini į tą lygį, tie „scarificationai“ labai daug atsakomybės reikalaujantis reikalas. Ir kas liečia meną, ten jo kaip ir nėra, tik tai tiek, kad efektas yra. Efektingai išpjaustyti ornamentai, efektingai, nu ten.. randa ornamentą įžiūri. Nu, vat, čia tas ir yra tas visas efektas. Aš galvoju, kad jeigu žmogus nori tai išbandyti, jis turi teisę, tai tik valio, sveikintina, kad yra tokių žmonių, kurie nebijo, eina tuo keliu, kažką keičia, modifikuoja. Sakau, čia gyveni tik vieną kartą.

A. Tokiu atveju daugiau įvairovės, įdomiau gyventi.

B. Kažkuria prasme taip, nes tai yra ir patirtis, jeigu kažkas tokio, jeigu žmogui, ypač ten, kuris tai perėjęs, vis tiek gi neatėjo iškart, nepasidarė. Jis apie tai pagalvojo, kažkur pamatė, paskui dar sykį pagalvojo, paskui dar tik kol susitarė su kažkuo, kur rado, kas tai padarys, nu, vat nueini tokį kelią, kad čia patirtis, aš manau kad tai daug. O visą tą patirtį paskui gali pritaikyti ir savo gyvenime, karjerai. Jeigu esi ryžtingas ir nebijai iššūkių, tai tau ir gyvenime seksis. Taip, aš manau.

A. O į kitas kūno modifikacijas, į tam tikras visuomenės netgi normas, taisykles, tarkim, standartus, pavyzdžiui plastinė chirurgija, gym'ai, soliariumai?

B. Nu, vat, jeigu tai žmogui sukelia geras emocijas, stiprina tave morališkai, fiziškai, tai yra svarbu. Nu, taip turi būti. Negalime visi žiūrėti „teliką“ atsigulę ir valgyt barankas, žinai, reikia kažką veikti gyvenime. Tai, ačiū Dievui, kad žmonės susigalvojo, kad reikia eit pasportuot, kad reikia nuplaukt ten, kažką nuveikt tokio, kad ne tik lašinių augint, o.. bet ir prisiziūrėt, ir kad estetiškai atrodyt.. ir kelt nuotaiką tiesiog kitiems, nebūt paniurusiam, dar kažkokiam sukrypusiam. Tai va, jeigu tai kelia nuotaiką, tai yra svarbiausia, kaip ir tattoo - jeigu pasižiūri į tatuiruotę ir tavęs nieks neišgąsdina ir jeigu tai tau iššaukia šypsena, tai yra svarbiausias momentas, reiškia tatuiruotė yra vykusi ir jinai turi gerą potencinę energiją. Jeigu pasižiūrėjai ir išsigandai, galvoji - „o, kas čia“, tada jau blogai, tada reiktų tą piešinį keisti kažkuo ar dar kažką. Bet mano idėja yra ta, jeigu pasižiūri ir tau kelia nuotaiką, tai geresnio varianto ir būti negali ((užtikrintai)). Nes tai skatina toliau gyventi, juokas gamina vitaminus, teisingai, ilgina gyvenimą.

A. Su ta gaida galime ir pabaigti ((juokiasi)). Dėkui už pokalbį.

B. ((juokiasi))